

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Удосконалення фінансового механізму припинення діяльності промислового підприємства в процедурі банкрутства

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС - 18 - мд спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

страхування»
Гузенко А.В.

освітньої програми фінанси, банківська справа та страхування
(код і назва освітньої програми)

страхування

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, проф., д.е.н. Метеленко Н.Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доцент, к.е.н. Яришко О.В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
(код та назва)

Спеціалізація _____
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

« ____ » _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Гузенко Альона Віталіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення фінансового механізму припинення діяльності промислового підприємства в процедурі банкрутства

керівник роботи Метеленко Н.Г., д.е.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «10» вересня 2019 року № 1538-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Теоретико – методичні та правові основи ліквідації і банкрутства збиткового підприємства

Аналітична частина. Дослідження фінансового стану та передумови ліквідації і банкрутства промислового підприємства

Проектна частина. Удосконалено організаційно-економічні заходи з ліквідації та банкрутства підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізованої продукції в 2014 – 2017 рр. Рис. 2.2. Динаміка фінансових результатів КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр. Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр. Рис. 2.4. Динаміка балансової вартості основних засобів КТ «ЗЗВА».

Рис. 2.5. Динаміка непокритих збитків минулих років КТ «ЗЗВА». Рис. 2.6. Динаміка поточних зобов'язань КТ «ЗЗВА» протягом 2014 – 2017 рр. Рис. 2.7. Співвідношення вартості власного капіталу та поточних зобов'язань КТ «ЗЗВА» станом на 31.12.2017 р.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.09	18.10
2	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.10	19.11
3	<i>Метеленко Н.Г., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	19.11	12.12

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретичних та методичних основ ліквідації та банкрутства підприємства</i>	<i>25.09.2019</i>	
2	<i>Огляд літературних джерел з питань ліквідації і банкрутства</i>	<i>01.10.2019</i>	
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації КТ «ЗЗВА»</i>	<i>08.10.2019</i>	
4	<i>Дослідження фінансового стану промислового підприємства, передумов банкрутства</i>	<i>18.10.2019</i>	
5	<i>Удосконалення організаційно-економічних заходів з ліквідації та банкрутства підприємства</i>	<i>19.11.2019</i>	

Студент _____ Гузенко А.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Метеленко Н.Г.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Шапуров О.О.
(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Гузенко А.В. Удосконалення фінансового механізму припинення діяльності промислового підприємства в процедурі банкрутства.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник Н.Г. Метеленко. Інженерний інститут ЗНУ. Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2020.

Обґрунтовано теоретичні та методичні основи ліквідації і банкрутства збиткового підприємства. Здійснено дослідження фінансового стану підприємства, передумов банкрутства. Удосконалено організаційно-економічні заходи з ліквідації та банкрутства підприємства.

Ключові слова: **ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДАЦІЯ, БАНКРУТСТВО.**

ABSTRACT

Guzenko A.V. Improvement of financial mechanism of industrial enterprise's activity's termination in bankruptcy procedure.

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 – Finance, banking and insurance, scientific supervisor N.G. Metelenko. Engineering Institute ZNU, Faculty of Economics and Management, Department of Finance, Banking and Insurance. 2020.

Theoretical and methodical bases of controlling are reasonable in a financial management by an enterprise. Research of financial management is carried out on an industrial enterprise on the basis of контролінга. The vector of perfection of financial management an industrial enterprise is worked out on the basis of controlling.

Keywords: **FINANCIAL CONTROLLING, FINANCIAL MANAGEMENT, SOLVENCY, PRICE POLITICS**

АННОТАЦИЯ

Гузенко А.В. Совершенствование финансового механизма прекращения деятельности промышленного предприятия в процедуре банкротства.

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 – Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Н.Г. Метеленко. Инженерный институт ЗНУ. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2020.

Обоснованы теоретические и методические основы ликвидации и банкротства убыточного предприятия. Осуществлено исследование финансового состояния предприятия, предпосылок банкротства. Совершенствованы организационно-экономические мероприятия по ликвидации и банкротству предприятия.

Ключевые слова: ФИНАНСОВЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ, ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, ЛИКВИДАЦИЯ, БАНКРОТСТВО.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА ЗБИТКОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	12
1.1. Законодавче регулювання процедур ліквідації та банкрутства в Україні	12
1.2. Фінансові інструменти оцінювання діяльності збиткового підприємства.....	24
1.3. Фінансові проблеми підприємств промисловості України та шляхи їх подолання.....	46
Висновки до розділу 1	53
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА КТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ЗАВОД ВИСОКОВОЛЬТНОЇ АПАРАТУРИ – ВАКАТОВ» І КОМПАНІЯ».....	56
2.1. Організаційно-економічна характеристика КТ «ЗЗВА»	56
2.2. Аналітичне дослідження активів і капіталу КТ «ЗЗВА» та проведення інвентаризації активів і зобов'язань	68
2.3. Передумови (економічні та політичні) банкрутства КТ «ЗЗВА»	91
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕНО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ З ЛІКВІДАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА КТ «ЗЗВА»	106
3.1. Механізм та послідовність операцій з ліквідації КТ «ЗЗВА».....	106
3.2. Механізм та послідовність операцій з банкрутства КТ «ЗЗВА».....	121
Висновки до розділу 3	135
ВИСНОВКИ	137
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	143
ДОДАТКИ	151

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні в Україні в сфері матеріального виробництва, зокрема в електроенергетиці України, відбуваються деструктивні явища, що супроводжуються скороченням обсягів виробництва, втратою фінансової самостійності і навіть банкрутством. Тобто вплив сукупності несприятливих факторів може загрожувати економічній безпеці підприємства, галузі та економіки країни в цілому.

Дослідження процесів поширення кризових явищ в різних сферах економіки України, що супроводжуються підвищенням ступеня невизначеності розвитку будь – яких подій у суспільстві; поява викликів та загроз політичного, економічного, техногенного, суспільного характеру, свідчить про потребу подальшого розвинення організаційного та правового регулювання механізму ліквідації і банкрутства будь – яких суб'єктів підприємництва.

Слід підкреслити, що дослідження процесів фінансового управління провадиться на всіх рівнях управління економікою: на рівні держави, галузей та регіонів (макроекономіка), на рівні підприємств і організацій (мікроекономіка). На макрорівні здійснюється загальнотеоретичний аналіз, на мікрорівні – детальний внутрішній та зовнішній фінансовий аналіз, який спрямований на своєчасне вживання заходів фінансового управління, що направлені на запобігання банкрутству.

Базовими правовими документами, що регулюють порядок ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності є такі: Цивільний Кодекс України; Господарський Кодекс України; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»; Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; Кодекс Законів про працю; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Закон України «Про професійні

спілки, їх права та гарантії діяльності»; Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [9]; Закон України «Про зайнятість населення»; Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. щодо «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»; Наказ Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. щодо затвердження інвентаризаційних форм, Податковий Кодекс України, а також інші Закони України та нормативно – правові акти, що супроводжують господарську діяльність суб'єкта підприємництва будь – якої організаційно – правової форми та форми власності.

Питання дослідження механізму ліквідації та банкрутства підприємства розглядалися в працях багатьох науковців і практиків, зокрема М.І. Баканова, О.М. Волкової, А.І. Ковальова, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніної, Д.С. Молякова, В.П. Привалова, В.М. Родіонової, Н.О. Русак, В.А. Русак, Р.С. Сайфуліна, Г.В. Савицької, М.О. Федотової, А.Д. Шеремета, Л. Бернстайна, А. Гропелі, Т. Карлін, Б. Коласс, Е. Нікбахта, Е. Хелферта та ін. Серед вітчизняних науковців вагомий внесок у розвиток теорії і практики ліквідації та банкрутства зроблено такими вченими, як Б. М. Андрушків, О.І. Барановський, З.С. Варналій, О.Д. Василик, Я.А. Жаліло, М.П. Войнаренко, Т.О. Власюк, Т.Г. Васильців, Г.П. Ситник, В.І. Мунтіян, Б.В. Губський, В.О. Ареф'єв, І.О. Бланк та ін.

Дослідження фінансового стану є способом накопичення, трансформації і використання інформації фінансового характеру, що має на меті:

- оцінити поточний і перспективний фінансовий стан підприємства;
- оцінити можливі і доцільні темпи розвитку підприємства з позиції їх фінансового забезпечення;
- виявити доступні джерела засобів і оцінити можливість і доцільність їх мобілізації;
- спрогнозувати фінансове положення підприємства на ринку капіталів.

У основі дослідження фінансового стану, рівно як і фінансового управління, лежить дослідження фінансової звітності. Для України цей фрагмент фінансового аналізу має пріоритетне значення з огляду на низку обставин, зокрема, недостатня розвиненість фінансового ринку знижує значущість такого фрагмента, як аналіз ризиків і т.п.

Питання оцінювання та вимірювання ймовірності банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє сформулювати відповідну фінансову політику та розробити заходи, що спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищення платоспроможності, забезпечення конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді, а головне – на упередження ризиків втрати фінансової самостійності та банкрутства підприємства.

Зусиллями вітчизняних вчених розроблено та запропоновано економічні, організаційно – правові та інституційні основи побудови механізму ліквідації та банкрутства, аналітичні способи та методи оцінювання ефективності бізнесу.

Дослідженнями виключно теорії та методології діагностики ймовірності банкрутства займалися такі вчені, як Є. Андрущак, В. Бандурін, Л. Бернстайн, Є. Боді, С. Румянцева та інші. Також питання фінансового управління з метою запобігання банкрутства досліджено в наукових працях О.М. Скібцького, Л.О. Лігоненко, В.О. Василенко, А.Д. Чернявського, А.А. Томпсона, Дж. Стріклєнда, А. Файоля та ін.

Діагностика банкрутства – це своєчасне виявлення неплатоспроможності, збитковості, фінансової залежності від зовнішніх джерел фінансування, низької ділової активності. Існує певна кількість моделей діагностики ймовірності банкрутства, таких як двофакторна та п'ятифакторна моделі Е. Альтмана, п'ятифакторна модель Е. Альтмана адаптована, модель Р. Ліса, модель Дж. Таффлера, коефіцієнт У. Бівера,

модель Г. Спрінгейта, модель О. Терещенка, модель Р. Сайфулліна – Г. Кадикова, модель О. Зайцевої та інші. Дослідження за цими моделями не дають змогу у повному обсязі визначити причини та наслідки фінансової кризи, що спричинено недостатньо адаптованими механізмами оцінки ймовірності банкрутства до умов вітчизняної економіки.

Об’єкт дослідження магістерської роботи – промислове підприємство з виробництва вимірювальних трансформаторів струму та напруги КТ „Запорізький завод високовольтної апаратури – Вакатов і Компанія” (КТ «ЗЗВА»).

Мета магістерської роботи – дослідження фінансових інструментів та організаційних заходів ліквідації збиткового підприємства.

Для досягнення зазначеної мети в магістерській роботі вирішено наступні завдання:

- досліджено законодавчі, нормативно – правові та теоретичні основи ліквідації та банкрутства;
- досліджено методику та фінансовий інструментарій оцінювання фінансового стану збиткового підприємства та оцінки ймовірності банкрутства;
- досліджено стан та фінансові проблеми розвитку машинобудування в Україні;
- проаналізовано основні фінансово – економічні показники діяльності КТ «ЗЗВА» за період 2014 – 2017 рр.;
- досліджено активи та капітал КТ «ЗЗВА» як попередня процедура формування ліквідаційного балансу;
- обґрунтовано економічні та політичні передумови банкрутства КТ «ЗЗВА»;
- узагальнено механізм та послідовність операцій з ліквідації та банкрутства КТ «ЗЗВА».

В магістерській роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: діалектичний і спостережень, критичного та порівняльного аналізу і синтезу, системного підходу, інтегрального оцінювання, прогнозування на базі аналізу темпових показників, дискримінантний аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

- *удосконалено* практичний підхід до ліквідації збиткового підприємства, яке має обтяжуючі обставини з заборгованості із заробітної плати більше одного року, що потребує врегулювання правовідносин між власниками підприємства та працівниками;
- *удосконалено* науково – практичний підхід до здійснення процедури банкрутства, який враховує ретельне складання реєстру кредиторів, до яких віднесено всіх працівників підприємства та юридичних осіб, причому коригування реєстру фізичних осіб повинно відбуватись постійно до моменту припинення підприємства – банкрута як юридичної особи.

Інформаційною базою магістерської роботи є методичні та наукові праці з теми дослідження, фінансова звітність підприємства, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що впровадження положень щодо регулювання механізму ліквідації та банкрутства пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу» (м. Запоріжжя).

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 169 стор. Робота містить 7 рисунки, 22 таблиць. Список використаних джерел включає 93 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА ЗБИТКОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Законодавче регулювання процедур ліквідації та банкрутства в Україні

Сьогодні в Україні в сфері матеріального виробництва, зокрема в електроенергетиці України, відбуваються деструктивні явища, що супроводжуються скороченням обсягів виробництва, втратою фінансової самостійності і навіть банкрутством. Тобто вплив сукупності несприятливих факторів може загрожувати економічній безпеці підприємства, галузі та економіки країни в цілому.

Дослідження процесів поширення кризових явищ в різних сферах економіки України, що супроводжуються підвищенням ступеня невизначеності розвитку будь – яких подій у суспільстві; поява викликів та загроз політичного, економічного, техногенного, суспільного характеру, свідчить про потребу подальшого розвинення організаційного та правового регулювання механізму ліквідації і банкрутства будь – яких суб'єктів підприємництва.

Базовими правовими документами, що регулюють порядок ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності є такі: Цивільний Кодекс України [1]; Господарський Кодекс України [2]; Закон України «Про господарські товариства» [3]; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4]; Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [5]; Кодекс Законів про працю [6]; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7]; Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [8]; Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в

Україні» [9]; Закон України «Про зайнятість населення» [10]; Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. щодо «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» [11]; Наказ Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. щодо затвердження інвентаризаційних форм [12], Податковий Кодекс України [13], а також інші Закони України та нормативно – правові акти, що супроводжують господарську діяльність суб'єкта підприємництва будь – якої організаційно – правової форми та форми власності.

Згідно *статті 104 ЦКУ* [1] «Припинення юридичної особи», юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників. Юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, зокрема у разі ліквідації, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Порядок припинення юридичної особи в процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства встановлюється законом. Особливості припинення банку як юридичної особи встановлюються законом.

Стаття 105 ЦКУ [1] регулює виконання рішення про припинення юридичної особи. Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію. Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу призначають комісію з припинення юридичної особи (комісію з реорганізації, ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлюють порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється. Виконання функцій комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) може бути покладено на орган управління юридичної особи. До комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи. Голова комісії, її члени або ліквідатор юридичної особи представляють її у відносинах з третіми особами та виступають у суді від імені юридичної особи, яка припиняється. Строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи. Кожна окрема вимога кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, розглядається, після чого приймається відповідне рішення, яке надсилається кредитору не пізніше тридцяти днів з дня отримання юридичною особою, що припиняється, відповідної вимоги кредитора.

Стаття 110 ЦКУ [1] регламентує ліквідацію юридичної особи. Юридична особа ліквідується:

1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із

закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами;

2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади;

3) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, – за позовом відповідного органу державної влади.

Якщо з позовом про ліквідацію юридичної особи звернувся орган державної влади, ліквідатором може бути призначений цей орган, якщо він наділений відповідними повноваженнями. Якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа здійснює всі необхідні дії, встановлені законом про відновлення платоспроможності або визнання банкрутом. Особливості ліквідації банків встановлюються законом про банки і банківську діяльність.

Стаття 111 ЦКУ [1] регламентує порядок ліквідації юридичної особи. З дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи в установлені цим Кодексом строки. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) заявляє вимоги та позови про стягнення заборгованості з боржників юридичної особи. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана повідомити учасників юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, про її участь в інших юридичних особах та/або надати відомості про створені нею господарські товариства, дочірні підприємства.

Під час проведення заходів щодо ліквідації юридичної особи до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває рахунки, відкриті у фінансових установах, крім рахунка, який використовується для розрахунків з кредиторами під час ліквідації юридичної особи. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, що припиняється, а також майна її філій та представництв, дочірніх підприємств, господарських товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє та вживає заходів щодо повернення майна, яке перебуває у третіх осіб. У випадках, установлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, що припиняється.

Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо закриття відокремлених підрозділів юридичної особи (філій, представництв) та відповідно до законодавства про працю здійснює звільнення працівників юридичної особи, що припиняється. Ліцензії, документи дозвільного характеру та інші документи, а також печатки та штампи, які підлягають поверненню органам державної влади, органам місцевого самоврядування, повертаються їм ліквідаційною комісією (ліквідатором). Для проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання органам доходів і зборів та Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування документів юридичної особи (її філій, представництв), у тому числі первинних документів, реєстрів бухгалтерського та податкового обліку. До моменту затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає органам доходів і зборів, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період. Ліквідаційна комісія

(ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду.

Проміжний ліквідаційний баланс затверджується учасниками юридичної особи, судом або органом, що прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи.

Виплата грошових сум кредиторам юридичної особи, що ліквідується, у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, провадиться у порядку черговості, встановленому *статтею 112* цього Кодексу [1]. У разі недостатності в юридичної особи, що ліквідується, коштів для задоволення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) організовує реалізацію майна юридичної особи.

До затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає органам доходів і зборів, Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період. Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає ліквідаційний баланс, забезпечує його затвердження учасниками юридичної особи, судом або органом, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, та забезпечує подання органам доходів і зборів. Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів (у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування), передається учасникам юридичної особи, якщо інше не встановлено установчими документами юридичної особи або законом.

Документи, що підлягають обов'язковому зберіганню, передаються в установленому законодавством порядку відповідним архівним установам.

Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, передбачених законом для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в установлений законом строк.

Стаття 112 ЦКУ регулює процес задоволення вимог кредиторів. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги.

Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги. Черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування визначається законом. У разі відмови ліквідаційної комісії у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право протягом місяця з дати, коли він дізнався або мав дізнатися про таку відмову звернутися до суду із позовом до ліквідаційної комісії. За рішенням суду вимоги кредитора можуть бути задоволені за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор у місячний строк після одержання

повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними.

Розглядаючи ліквідацію командитного товариства КТ «ЗЗВА» слід зазначити, що ліквідація командитного товариства відбувається згідно статті 139 ЦКУ. Командитне товариство ліквідується при вибутті усіх вкладників. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників перетворити командитне товариство у повне товариство. Командитне товариство ліквідується також на підставах, встановлених статтею 132 цього Кодексу. Командитне товариство не зобов'язане ліквідуватись, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник. У разі ліквідації командитного товариства, після розрахунків з кредиторами, вкладники мають переважне право перед повними учасниками на одержання вкладів у порядку та на умовах, встановлених цим Кодексом, іншим законом і засновницьким договором (меморандумом). За недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.

Згідно статті 51 ГКУ [2] «Припинення підприємницької діяльності», підприємницька діяльність припиняється: з власної ініціативи підприємця; у разі закінчення строку дії ліцензії; у разі припинення існування підприємця; на підставі рішення суду у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами. Порядок припинення діяльності підприємця встановлюється законом відповідно до вимог цього Кодексу. В статті 59 ГКУ зазначається, що припинення суб'єкта господарювання здійснюється відповідно до закону.

Стаття 80 Господарського кодексу України надає визначення командитного товариства [2] – Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями

додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладами (вкладники). Учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Глава 23 Господарського Кодексу України регулює питання визнання суб'єкта підприємництва банкрутом. Глава включає *статті 209 – 215*.

Стаття 209 «Неспроможність суб'єкта підприємництва» наголошує, що у разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) відповідно до частини четвертої *статті 205 цього Кодексу* визнається неспроможним. Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством. Суб'єктом банкрутства (далі – банкрутом) може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутом казенні підприємства. Щодо банкрутства державних комерційних підприємств законом передбачаються додаткові вимоги та гарантії права власності Українського народу.

Стаття 210 «Кредитори неплатоспроможних боржників» наголошує, що кредиторами неплатоспроможних боржників є юридичні або фізичні особи, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника. У разі якщо до одного боржника мають грошові вимоги одночасно два або більше кредиторів, вони утворюють збори (комітет) кредиторів відповідно до вимог закону.

Стаття 211 «Заходи щодо запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва» наголошує, що засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, власник майна, органи державної влади та органи місцевого

самоврядування, наділені господарською компетенцією, у межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів щодо запобігання його банкрутству. Власники майна державного (комунального) або приватного підприємства, засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, що виявився неплатоспроможним боржником, кредитори та інші особи в межах заходів щодо запобігання банкрутству вказаного суб'єкта можуть подати йому фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення його зобов'язань перед кредиторами, включаючи зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), та відновлення платоспроможності цього суб'єкта (досудова санація). Подання фінансової допомоги боржнику передбачає його обов'язок взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які подали допомогу, в порядку, встановленому законом. Досудова санація державних підприємств здійснюється за рахунок бюджетних коштів, обсяг яких встановлюється законом про Державний бюджет України. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, наділеним господарською компетенцією щодо боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 212 «Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника» включає перелік процедур. Так, у випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності) боржника;
- ліквідація банкрута.

Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства. З дня винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство реорганізація юридичної особи – боржника власником (уповноваженим ним органом), а

також передача майна боржника в статутний капітал допускаються лише у випадках та порядку, передбачених законом.

Стаття 213 «Майнові активи неплатоспроможного боржника» наголошує, що з метою врегулювання заборгованості неплатоспроможного боржника у процедурах, зазначених у *статті 212 цього Кодексу*, використовуються майнові активи, які належать йому на підставі речових та зобов'язальних прав, а також права інтелектуальної власності. До складу ліквідаційної маси включаються також майнові активи осіб, які відповідають за зобов'язаннями неплатоспроможного боржника відповідно до закону або установчих документів боржника.

Стаття 214 «Державна політика з питань банкрутства» регламентує механізм державної політики з питань банкрутства. Так, державну політику щодо запобігання банкрутству, забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єкта підприємництва або визнання його банкрутом щодо державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, а також суб'єктів підприємництва інших форм власності у випадках, передбачених законом, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства, сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності суб'єктів підприємництва – боржників або визнання їх банкрутами. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері банкрутства, визначаються законом. Процедури щодо неплатоспроможних боржників, передбачені цим Кодексом, не застосовуються до казенних підприємств. До державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, вказані процедури застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації. У

випадках, передбачених законом, не застосовуються процедури банкрутства щодо комунальних підприємств. Щодо окремих категорій суб'єктів підприємництва законом можуть бути визначені особливості регулювання відносин, пов'язаних з банкрутством. Відносини, пов'язані з банкрутством, учасниками яких є іноземні кредитори, регулюються законодавством України з урахуванням відповідних положень міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 215 ГКУ «Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство» визначає, що у випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва – боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства.

Стаття 215 ГКУ надає визначення фіктивного, умисного банкрутства. Процесу приховування банкрутства. Так, фіктивним банкрутством визнається завідомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою. Встановивши факт фіктивного банкрутства, тобто фактичну платоспроможність боржника, суд відмовляє боржникові у задоволенні заяви про визнання банкрутом і застосовує санкції, передбачені законом. Умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом. Приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону.

У разі ліквідації, як наголошує *стаття 248 ГКУ «Державна реєстрація ліквідації суб'єкта господарювання»*, вноситься відповідний запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Інші перераховані закони та нормативно – правові документи регулюють власне процеси ліквідації та банкрутства, що буде описано у другому розділі магістерського дослідження.

1.2. Фінансові інструменти оцінювання діяльності збиткового підприємства

Методика оцінювання діяльності збиткового підприємства ґрунтується на методах та способах комплексного аналізу господарської діяльності. Так, методика фінансового управління та оцінка ймовірності банкрутства формується на базі інструментарію фінансового аналізу, методів економічного аналізу та з використанням кореляційних моделей аналізу, які дозволяють з'ясувати взаємозв'язок між економічними показниками та встановити залежності між ними.

Фінансовий аналіз є основним інструментарієм управління фінансами підприємства [23, 24, 27, 32, 37, 42]. В узагальненому вигляді він включає в себе три головних напрямки:

- 1) оцінка фінансових потреб підприємства;
- 2) розподіл потоків грошових коштів в залежності від конкретних планів підприємства, визначення додаткових обсягів залучення фінансових ресурсів та визначення каналів їх одержання;
- 3) забезпечення системи фінансової звітності, яка б об'єктивно відображала процеси та забезпечувала контроль за фінансовим становищем підприємства.

Основною метою фінансового аналізу є отримання певної кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і видатків, змін в структурі активів і

пасивів, в розрахунках з дебіторами і кредиторами., його прибутків і збитків [57, с. 33]. Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства є такі форми фінансової звітності, як Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; Форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний доход)»; Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»; Форма №4 «Звіт про власний капітал»; дані оперативного обліку, управлінського обліку та статистична інформація.

Згідно ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Тобто фінансова звітність спрямована на те, щоб забезпечити користувачів такою інформацією, яка вичерпно дозволить розрахувати необхідні індикатори фінансового управління, які сигналізують своєчасно про загрозу банкрутства [7].

Для того, щоб фінансова звітність забезпечувала можливість прийняття ефективних управлінських рішень, вона повинна будуватись на відповідних принципах. Згідно ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються на таких принципах [7]:

- повне висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- автономність – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;
- послідовність – постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики

можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності;

- безперервність – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі;
- нарахування – доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;
- превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;
- єдиний грошовий вимірник – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці;
- інших принципах, визначених міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі залежно від того, які з наведених стандартів застосовуються підприємством.

Ми бачимо, що зазначені принципи мають системний характер, тобто складання фінансової звітності це процес, що ґрунтується на системному підході та дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на запобігання банкрутству.

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні згідно [7] здійснюється з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;
- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності згідно Закону здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в банках встановлюється Національним банком України відповідно до цього Закону та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Для аналітичної обробки форм фінансової звітності з метою отримання інформації для фінансового управління та розробки заходів запобігання банкрутству використовуються методи та способи економічного аналізу, зокрема, фінансового аналізу.

До методів фінансового аналізу більшістю науковців виділено такі [52, 53, 54 – 61]:

- горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом; він дозволяє отримати результати змін в часі тих чи інших показників фінансової звітності;
- вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням позиції звітності на результат в цілому; він дозволяє отримати інформацію стосовно питомої ваги окремих фінансових показників у загальному обсязі активів, капіталу і т.д.;

- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попередніми періодами і визначення тенденцій змін (тренду); він дозволяє встановити залежності та закономірності у змінах фінансових показників;
- метод фінансових коефіцієнтів – розрахунок співвідношення показників фінансової звітності, визначення взаємозв'язків між показниками;
- порівняльний (просторовий) аналіз – аналіз показників звітності за окремими показниками головного підприємства, дочірніх підприємств, підрозділів, цехів, а також аналіз показників даного підприємства з показниками конкурентів, з середньогалузевими і середніми загальноєкономічними даними;
- факторний аналіз – аналіз впливу окремих чинників (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження [63, с. 61].

Автори [65 – 67] пропонують різноманітні показники при дослідженні фінансової кризи, оцінюванні фінансової рівноваги на підприємстві, проте узагальнюючи всі показники, їх доцільно згрупувати таким чином: показники оцінки майнового стану, показники оцінки ділової активності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності (табл. 1.1).

У сучасній теорії і практиці вважається, що дослідження фінансово-господарської діяльності вітчизняним досвідом за технологією фінансового менеджменту дає змогу керівному органу сформувати оптимальне співвідношення продуктивних активів, збалансувати структуру капіталів, встановити найбільш раціональне спрямування наявних ресурсів, підвищуючи при цьому його інвестиційну привабливість і позиціонування на ринках. Саме тому багато авторів [58 – 61] обґрунтовують доцільність взаємопов'язаного оцінювання фінансового стану і фінансової стійкості підприємства.

Базові показники дослідження фінансового стану підприємства, які можуть бути використані з метою проведення ліквідаційних заходів, представлені в таблиці 1.2.

Групи показників комплексного дослідження фінансового стану

Показники	Значення
1	2
Оцінка майнового стану	Дають змогу визначити, наскільки ефективно використовується майно підприємства. До показників даної групи можна віднести: суму господарських коштів у розпорядженні підприємства, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та ін.
Оцінка ділової активності	Характеризують спроможністю підприємства ефективно використовувати свої ресурси. До показників даної групи можна віднести: обсяг продажу готової продукції, робіт, послуг, прибутків, обсяг авансованого капіталу
Оцінка ліквідності	Характеризують спроможність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів. До таких показників можна віднести: коефіцієнт абсолютної, критичної та поточної ліквідності
Оцінка платоспроможності	Характеризують спроможність підприємства виконувати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання за рахунок власних активів. До показників даної групи можна віднести: коефіцієнти абсолютної, термінової, проміжної та загальної платоспроможності
Оцінка фінансової стійкості	Характеризують ефективність формування та використання грошових ресурсів, необхідних для нормальної господарської діяльності. До показників даної групи можна віднести: коефіцієнт автономії, залежності, фінансового ризику, маневреності власного капіталу

Ми бачимо, що ці показники слугують фінансовими інструментами, які дозволяють:

- окреслити коло майнових проблем, що вплинули на недостатність оборотних активів для погашення короткострокових зобов'язань;
- окреслити структуру капіталу та активів для з'ясування напрямів і джерел інвестування грошових коштів у господарську діяльність;
- окреслити проблеми з формуванням прибутку та визначити ефективність та доцільність ведення бізнесу;
- окреслити фінансові можливості підприємства у короткостроковому періоді і т.д..

Таблиця 1.2

Базові показники дослідження фінансового стану підприємства, що можуть бути використані з метою проведення ліквідаційних заходів

Назва показника	Формула	Норматив
1	2	3
Показники фінансової стійкості		
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	$(\text{ф.1р.1595} + \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Коефіцієнт автономії	$\text{Ф.р.1495} / \text{ф.1р.1900}$	> 0,5
Коефіцієнт маневреності власних коштів	$(\text{ф.1 р.1495} - \text{ф.1р.1095}) / \text{ф.1р.1495}$	> 0,2
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	$\text{ф.2р.2290} / \text{ф.1р.1495}$	> 0,4
Коефіцієнт використання фінансових ресурсів	$\text{ф.2р.2290} / \text{ф.1р.1300}$	-
Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних засобів	$(\text{ф.1р.1595} + \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$(\text{ф.1р.1195} - \text{ф.1р.1695}) / \text{ф.1р.1195}$	> 0,6
Коефіцієнт фінансового левериджу	$\text{ф.1р.1595} / \text{ф.1р.1495}$	< 1
Показники ліквідності та платоспроможності		
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\text{ф.1р.1195} / \text{ф.1р.1695}$	1,5...2,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\text{ф.1}(\text{р.1195} - 1100) / \text{ф.1р.1695}$	> 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\text{ф.1}(\text{р.2350} + 1165) / \text{ф.1р.1695}$	> 0,2
Оптимальна сума чистого оборотного капіталу	Чок = $\text{ф.1.ряд.1195} - \text{ф.1.ряд.1695}$	> 0
Аналіз майнового стану підприємства		
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\text{ф.1р.1012} / \text{ф.1р.1011}$	Зменшення
Аналіз ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1}(\text{р.1300гр.3} + \text{р.1300гр.4}) / 2)$	Збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1}(\text{р.1011гр.3} + \text{р.1011гр.4}) / 2)$	Збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\text{ф.2р.2000} / (\text{ф.1}(\text{р.1495гр.3} + \text{р.1495гр.4}) / 2)$	Збільшення
Аналіз рентабельності підприємства		
Коефіцієнт рентабельності активів	$\text{ф.2р.2350}(2355) / (\text{ф.1}(\text{р.1300гр.3} + \text{р.1300гр.4}) / 2)$	> 0 Збільшення
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\text{ф.2р.2350}(2355) / (\text{ф.1}(\text{р.1495гр.3} + \text{р.1495гр.4}) / 2)$	> 0 Збільшення
Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\text{ф.2р.2350}(2355) / \text{ф.2р.2000}$	> 0 Збільшення

В практиці фінансового аналізу ці показники можуть додаватись, деталізуватись, частково змінюватись, але суттєвих відмінностей не мають, групи показників залишаються такими. Так, можуть бути розширені показники оцінки майнового стану та додані показниками введення в дію та вибуття груп основних засобів, показником фондівдачі та фондоемності і т.д.

Наведемо детальну характеристику деяких груп показників. До абсолютних показників ліквідності віднесено показники ліквідності балансу, які характеризують ефективність формування майна та капіталу з метою забезпечення фінансової рівноваги. Групування активів та капіталу за ступенем ліквідності наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Аналіз ліквідності балансу підприємства [55, с. 102]

Позначення	Назва групи	Формула розрахунку
Активи підприємства		
A1	Найбільш ліквідні активи	$A1=A1160+A1165$
A2	Активи, що швидко реалізуються	$A2=A1103+A1104+A1120+A1125+A1130+A1135+A1140+A1145+A1155$
A3	Активи, що повільно реалізуються	$A3=A1101+A1102+A1110+A1170+A1190$
A4	Активи, що важко реалізуються	$A4=A1095$
Пасиви підприємства		
П1	Найбільш строкові зобов'язання	$П1=П1615$
П2	Короткострокові пасиви	$П2=П1695+П1700+П1800-П1615$
П3	Довгострокові пасиви	$П3=П1595$
П4	Постійні пасиви	$П4=П1495$
Умови абсолютної ліквідності балансу підприємства		
$A1 > П1; A2 > П2; A3 > П3; A4 < П4.$		

До абсолютних показників фінансової стійкості віднесено показники визначення джерел фінансування запасів, які свідчать про фінансову рівновагу підприємства та характеризують політику підприємства відносно фінансування його поточної діяльності. Показники представлено в табл. 1.4 – 1.6.

Таблиця 1.4

Показники видів джерел фінансування запасів [58, с. 322]

№ п/п	Найменування показника	Формула розрахунку
1	Власний оборотний капітал	$K_{\text{вок}} = 1\Pi - 1A$
2	Власні і довгострокові залучені джерела формування запасів	$K_{\text{вдз}} = K_{\text{вок}} + ДЗ (2\Pi)$
3	Загальні джерела формування запасів	$K_{\text{здз}} = K_{\text{вдз}} + \text{Короткострокові кредити банків}$

Таблиця 1.5

Показники забезпеченості запасів джерелами формування [71, с. 323]

№ п/п	Найменування показника	Формула розрахунку
1	надлишок (+) або дефіцит (-) власних оборотних коштів	$\pm \Phi_{\text{вок}} = K_{\text{вок}} - З$
2	надлишок (+) або дефіцит (-) власних і довгострокових залучених джерел формування запасів	$\pm \Phi_{\text{вдз}} = K_{\text{вдз}} - З$
3	надлишок (+) або дефіцит (-) загальних джерел формування запасів	$\pm \Phi_{\text{здз}} = K_{\text{здз}} - З$

Таблиця 1.6

Типи фінансової стійкості підприємства [71, с. 323]

Показники	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійке фінансове положення	Кризове фінансове становище
$\pm \Phi_{\text{вок}} = K_{\text{вок}} - З$	$\Phi^{\text{вок}} \geq 0$	$\Phi^{\text{вок}} < 0$	$\Phi^{\text{вок}} < 0$	$\Phi^{\text{вок}} < 0$
$\pm \Phi_{\text{вдз}} = K_{\text{вдз}} - З$	$\Phi^{\text{вдз}} \geq 0$	$\Phi^{\text{вдз}} \geq 0$	$\Phi^{\text{вдз}} < 0$	$\Phi^{\text{вдз}} < 0$
$\pm \Phi_{\text{здз}} = K_{\text{здз}} - З$	$\Phi^{\text{здз}} \geq 0$	$\Phi^{\text{здз}} \geq 0$	$\Phi^{\text{здз}} \geq 0$	$\Phi^{\text{здз}} < 0$

При оцінюванні рентабельності використовують поряд із загальними показниками рентабельності (див. табл. 1.2), показники рентабельності, що характеризують ефективність окремих видів діяльності, ефективність елементів майна і т.д. (табл. 1.7).

Показники рентабельності підприємства [61, с. 306]

Показник	Формула розрахунку
Рентабельність продукції	$R_{пр} = p. 2090 \text{ Ф № 2} / p. 2050 \text{ Ф.№ 2} * 100 \%$
Рентабельність операційної діяльності	$R_{од} = p. 2190 \text{ Ф № 2} / p. (2050 + 2130 + 2150 + 2180) \text{ Ф № 2} * 100 \%$
Рентабельність звичайної діяльності	$R_{зд} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / p. (2050 + 2130 + 2150 + 2180 + 2250 + 2255 + 2270) \text{ Ф № 2} * 100 \%$
Рентабельність підприємства	$R_{під} = p. 2350 \text{ Ф № 2} / p. 1300 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5 \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$
Рентабельність власного капіталу	$R_{вк} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / p. 1495 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5 \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$
Рентабельність залученого капіталу	$R_{зк} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / (p. 1595 \text{ (гр. 3 + 4)} * p. 1695 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5) \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$
Рентабельність перманентного капіталу	$R_{пк} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / (p. 1495 \text{ (гр. 3 + 4)} * p. 1595 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5) \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$
Рентабельність необоротних активів	$R_{на} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / p. 1095 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5 \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$
Рентабельність оборотних активів	$R_{оа} = p. 2290 \text{ Ф № 2} / p. 1195 \text{ (гр. 3 + 4)} * 0,5 \text{ Ф.№ 1} * 100 \%$

Так, в табл. 1.7 представлено показник рентабельності необоротних активів, який характеризує прибуток, що генерують необоротні активи. Обсяг цього прибутку залежить від низки чинників, а саме: ефективність завантаження виробничих потужностей; ефективність формування цінової політики відносно покриття постійних витрат; стан майна та потреба у фінансуванні поточного та капітального ремонту обладнання та інших необоротних активів тощо. Показник рентабельності оборотних активів характеризує прибутковість оборотних активів. На рівень цього показника впливає низка факторів: джерела фінансування оборотних активів; ефективність залучення позикових коштів для фінансування поточної діяльності тощо.

Одним з основних напрямів оцінювання фінансового управління та ймовірності банкрутства підприємств є підхід, що базується на методиках діагностики банкрутства підприємства, які являють собою дискримінанти

моделі оцінки, також використовуються моделі фінансової рівноваги Ж. Франшо та І. Романе; методика І.О. Бланка та ін. Ідентифікація рівня неплатоспроможності та типу ситуації банкрутства здійснюється на підставі Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, які затверджені наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 р. №10. Методичні рекомендації розроблені з метою забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово – господарського стану підприємств, виявленні ознак поточної, критичної чи надкритичної їх неплатоспроможності та ознак дій, – приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, а також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств. Відповідно до Методичних рекомендацій діагностуються зазначені нижче види неплатоспроможності.

Поточна неплатоспроможність, якою характеризується фінансовий стан підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню, як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності.

Економічним показником ознак поточної неплатоспроможності (ПП) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань. Від'ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності. Фінансовий стан

підприємства, у якого на початку і в кінці звітної квартилу мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, відповідає законодавчому визначенню боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Критична неплатоспроможність, яка відповідає фінансовому стану потенційного банкрутства, діагностується у випадку, якщо на початку і в кінці звітної квартилу, що передував поданню заяви про порушення справи про банкрутство, мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) у кінці звітної квартилу менше їх нормативних значень відповідно 1,5 і 0,1.

Надкритична неплатоспроможність, яка діагностується якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку. Задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності (за підсумками року $K_p < 1$ за відсутності прибутку) відповідає фінансовому становищу боржника, коли він, відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [6], зобов'язаний звернутися в місячний строк до суду з заявою про порушення справи про банкрутство, тобто тоді, коли задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання. Ідентифікація рівня неплатоспроможності є основою для визначення виду банкрутства (з точки зору умисності виникнення) та прийняття управлінських заходів в перебігу розгляду справи про банкрутство.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі існують різні підходи до прогнозування ймовірності банкрутства підприємств [45 – 47]. Ознаки банкрутства можна розділити на дві групи. До першої групи відносяться показники, що свідчать про можливі фінансові утруднення і ймовірність

банкрутства в недалекому майбутньому:

- повторювані істотні втрати в основній діяльності, що виражаються в хронічному спаді виробництва, скороченні обсягів продажів і хронічній збитковості;
- наявність хронічно простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості;
- низькі значення коефіцієнтів ліквідності і тенденція їх до зниження;
- збільшення до небезпечних меж частки позикового капіталу в загальній його сумі;
- дефіцит власного оборотного капіталу;
- систематичне збільшення тривалості обороту капіталу;
- наявність наднормативних запасів сировини і готової продукції;
- використання нових джерел фінансових ресурсів на не вигідних умовах;
- несприятливі зміни в портфелі замовлень;
- падіння ринкової вартості акцій підприємства;
- зниження виробничого потенціалу.

В другу групу входять показники, несприятливі значення яких не дають підстави розглядати поточний фінансовий стан як критичний, але сигналізують про можливість різкого його погіршення в майбутньому при неприйнятті дієвих заходів. До них відносяться:

- надмірна залежність підприємства від якого-небудь одного конкретного проекту, типу устаткування, виду активу, ринку збуту;
- втрата ключових контрагентів;
- недооцінка відновлення техніки і технології;
- втрата досвідчених співробітників апарата керування;
- змушені простой, неритмічна робота;
- неефективні довгострокові угоди;
- недостатність капітальних вкладень і т.д.

До переваг цієї системи індикаторів можливого банкрутства можна

віднести системний і комплексний підходи, а до недоліків – більш високий ступінь складності ухвалення рішення в умовах багатокритеріальної задачі, інформативний характер розрахованих показників, суб'єктивність прогнозного рішення.

До методів прогнозування ймовірності банкрутства, що засновані на побудові економіко-математичних моделей, відносяться такі [45, 47]:

- дискримінантний аналіз;
- кластерний аналіз;
- дерева класифікації;
- імітаційне моделювання.

Застосування кластерного аналізу при прогнозуванні ймовірності банкрутства базується на визначенні кластерів, що характеризують фінансову стабільність підприємства й схильність його до банкрутства. Кластерний аналіз дозволяє здійснити класифікацію об'єктів, у цьому випадку підприємств, для яких оцінюється фінансовий стан, на основі подання результатів, виражених фінансовими коефіцієнтами – крапками відповідного геометричного простору, з наступним виділенням груп як «згустків» цих крапок (кластерів, таксонів). До кластерного аналізу відносяться методи автоматичної класифікації без навчання, засновані на визначенні поняття відстані між об'єктами і не потребуючі апріорної інформації про розподіл генеральної сукупності.

При здійсненні прогнозування ймовірності банкрутства по кожному з підприємств виділяється деяка кількість показників, що характеризують його фінансове становище. Причому, в аналіз можуть бути включені дані за відповідними показниками і за ряд років, що дозволяє оцінити схильність підприємства до банкрутства з урахуванням фактору часу.

Метод дерев класифікації одержав широке поширення в закордонній практиці. Основними перевагами методу побудови дерев класифікацій при прогнозуванні ймовірності банкрутства підприємства є високий ступінь наочності (графічне подання), легкість інтерпретації отриманих результатів,

ієрархічність обчислень у процесі класифікації (питання задаються послідовно і остаточне рішення залежить від відповіді на всі попередні питання).

Ще одним підходом до прогнозування банкрутства підприємств на підставі економіко-математичних методів є імітаційне моделювання [42, с. 107]. Методи розрахунку ймовірності банкрутства на основі імітаційного моделювання можуть бути застосовні в умовах вітчизняної економіки. Дана група методів заснована на розрахунку ймовірності банкрутства підприємства шляхом аналізу результатів, що дозволяє оцінити схильність підприємства до банкрутства в майбутньому. Так, менш фінансово стійкі підприємства мають більшу ймовірність збанкрутувати в найближчий період, чим більше стійкі.

З економіко-математичних методів, використовуваних для прогнозування банкрутства підприємств, найбільше часто застосовуваним на практиці є дискримінантний аналіз.

У сучасних умовах, доцільно виділити дві групи моделей: моделі вчених економічно розвинутих країн, перевагами яких є досить суттєвий обсяг опрацьованої статистичної інформації та велика емпірична база застосування на практиці, недоліками даних моделей є необхідність адаптувати їх до реалій здійснення бухгалтерського обліку та практичної діяльності українських підприємств; моделі вчених України та країн СНД, для яких переваги та недоліки моделей закордонних вчених міняються місцями, тобто ці моделі легко адаптувати до практичних умов здійснення фінансово – господарської діяльності українських підприємств, однак, вони не має великої статистичної бази дослідження і не досить ретельно перевірені на практиці [72, с. 214].

В таблиці 1.8 наведемо моделі вчених економічно розвинутих країн.

Оцінка ймовірності банкрутства тільки за моделями іноземних фахівців не відображає дійсний стан підприємства, тому потрібно застосовувати досвід вітчизняних фахівців та фахівців з країн СНД. У таблиці 1.9 наведено

моделі оцінки ймовірності банкрутства, що були розроблені вітчизняними науковцями та науковцями з країн СНД.

Окремо доцільно дослідити моделі оцінки ймовірності банкрутства, що були розроблені органами виконавчої влади в Україні. Міністерство Фінансів України для оцінки вірогідності банкрутства, затвердило наступну дискримінантну функцію:

$$Z = 1,04X_1 + 0,75X_2 + 0,15X_3 + 0,42X_4 + 1,18X_5 + 0,06X_6 - 2,16, \quad (1.1)$$

де X_1 - коефіцієнт покриття;

X_2 – коефіцієнт фінансової автономії;

X_3 – коефіцієнт оборотності активів;

X_4 – коефіцієнт рентабельності операційних продажів;

X_5 – коефіцієнт рентабельності активів;

X_6 – коефіцієнт оборотності позикового капіталу.

При значенні $Z < - 0,55$ на аналізованому підприємстві фінансовий стан визнається передкризовим або кризовим, при значенні $- 0,5 < Z < 0,55$ підприємству потрібний додатковий аналіз вірогідності банкрутства, а при $Z > 0,55$ – фінансовий стан підприємства визнається як задовільний [38, с. 208].

Наступним фінансовим інструментом перед ліквідаційної та ліквідаційної процедури є інвентаризація майна та зобов'язань підприємства. Міністерство фінансів України підготувало Наказ від 02.09.2014 р. № 879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», в якому визначено порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів.

Таблиця 1.9

**Моделі оцінки ймовірності банкрутства вчених економічно розвинутих країн
(за матеріалами [25; 29; 30; 40; 58; 63; 65])**

Назва моделі	Формула	Умовні позначення	Критерії оцінки
Двох факторна модель оцінки ймовірності банкрутства Альтмана	$Z = -0,3877 - 1,0736K_{п.л.} + 0,0579K_{з.з.}$	$K_{з.з.}$ — відношення поточних коштів до валюти балансу; $K_{п.л.}$ — коефіцієнт поточної ліквідності.	$Z > 0$ — можливе банкрутство; $Z < 0$ — підприємство залишиться платоспроможним.
П'яти факторна оцінка ймовірності банкрутства підприємства на основі Z — рахунку Альтмана (1968)	$Z = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 1K_5$	K_1 — оборотні активи / активи; K_2 — чистий прибуток / активи; K_3 — прибуток від реалізації / активи; K_4 — статутний капітал / позикові засоби; K_5 — виручка від реалізації / активи.	$Z_{max} = 2,70$ — граничне значення показника, нижче цього значення виникає загроза банкрутства.
П'яти факторна оцінка ймовірності банкрутства підприємства на основі Z — рахунку Альтмана (1983)	$Z = 0,717 X_1 + 0,847 X_2 + 3,107 X_3 + 0,42 X_4 + 0,995 X_5$	X_1 — власний оборотний капітал / сума активів; X_2 — нерозподілений реінвестований прибуток / сума активів; X_3 — прибуток до сплати / сума активів; X_4 — балансова вартість власного капіталу / позиковий капітал; X_5 — обсяг продажів виручка / сума активів.	$Z_{max} = 1,23$ - граничне значення показника, нижче цього значення - можливість банкрутства.
Тест на ймовірність банкрутства Р. Лису	$Z_L = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$	X_1 — оборотні активи / активи; X_2 — прибуток від реалізації / активи; X_3 — нерозподілений прибуток / активи; X_4 — власний капітал / залучений капітал.	Граничне значення Z_L — 0,037.
Тест на ймовірність банкрутства Р. Таффлера	$Z_T = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4$	X_1 — прибуток від реалізації / короткострокові зобов'язання; X_2 — оборотні активи / зобов'язання; X_3 — короткострокові зобов'язання / активи; X_4 — виручка від реалізації / активи.	$Z_T > 0,3$ - підприємство має добрі довгострокові перспективи; $Z_T < 0,2$ - висока ймовірність банкрутства.
Тест на ймовірність банкрутства Спрінгейта	$Z_C = 1,03 X_1 + 3,07 X_2 + 0,66 X_3 + 0,4 X_4$	X_1 — робочий капітал / активи; X_2 — прибуток до сплати відсотків і податку / активи; X_3 — прибуток до сплати відсотків і податку / короткострокові зобов'язання; X_4 — виручка від реалізації / активи.	$Z_C < 0,862$ - підприємство є потенційним банкрутом.
Модель Чессера	$P = \frac{1}{1 + e^f}$ $Y = -0,20434 - 5,24K_1 + 0,0053K_2 - 6,6507K_3 + 4,4009K_4 - 0,0791K_5 - 0,102K_6$	K_1 - швидко ліквідні активи / сума активів; K_2 - обсяг реалізації / швидко ліквідні активи; K_3 - валовий прибуток / сума активів; K_4 - позиковий капітал / сума активів; K_5 - основний капітал / чисті активи; K_6 - обіговий капітал / обсяг реалізації.	$P > 0,5$ - висока ймовірність банкрутства.

Продовження табл. 1.9			
Назва моделі	Формула	Умовні позначення	Критерії оцінки
Модель управління звітністю банків Франції (1979 р.)	$100Z = -1,255R_1 + 2,003R_2 - 0,824R_3 + 5,221R_4 - 0,689R_5 - 1,164R_6 + 0,706R_7 + 1,408R_8 - 85,544$	R_1 = фінансові витрати / валовий економічний результат; R_2 = власний капітал / позиковий капітал; R_3 = оборотні активи / поточні пасиви; R_4 = валовий економічний результат / обсяг реалізації після оподаткування; R_5 = комерційна кредиторська заборгованість / обсяг закупівлі; R_6 = відсоток зміни доданої вартості $R_6 = \frac{ДВ_n - ДВ_{n-1}}{ДВ_{n-1}}$ R_7 = (запаси в незавершеному виробництві - аванси клієнтів + комерційна дебіторська заборгованість) / обсяг продукції до оподаткування; R_8 = реальні інвестиції / додана вартість.	$Z < -0,25$ - ймовірність затримки платежів підприємством збільшується; $Z > 0,125$ - ймовірність затримки платежів підприємством незначна.
Модель Фулмера	$H = 5,528V_1 + 0,212V_2 + 0,073V_3 + 1,270V_4 + 0,120V_5 + 2,335V_6 + 0,575V_7 + 1,083V_8 + 0,894V_9 - 6,075$	V_1 = нерозподілений прибуток минулих років / обсяг активів; V_2 = обсяг реалізації / обсяг активів; V_3 = прибуток до оподаткування / обсяг активів; V_4 = грошовий потік / обсяг заборгованості; V_5 = заборгованість / обсяг активів; V_6 - поточні зобов'язання / обсяг активів; V_7 = log (матеріальні активи); V_8 = оборотний капітал / обсяг заборгованості; V_9 - log (прибуток до сплата відсотків та оподаткування / сплачені відсотки).	Настання неплатоспроможності ймовірне на 99% $H < 0$.
Показник платоспроможності Z Конана і Гольдера (1970-1975 рр.)	$Z = -0,16x_1 - 0,22x_2 + 0,87x_3 + 0,10x_4 + 0,24x_5$	X_1 – дебіторська заборгованість + грошові кошти / зобов'язання; X_2 – постійний капітал / всього пасивів; X_3 – фінансові витрати / виручка від реалізації; X_4 – витрати на персонал / додана вартість; X_5 – валовий прибуток / залучений капітал.	$Z = 0,480$ - вірогідність 100%; $Z = 0,260$ - вірогідність 90%; $Z = 0,002$ - вірогідність 80%; $Z = -0,026$ - вірогідність 70%; $Z = -0,068$ - вірогідність 50%; $Z = -0,087$ - вірогідність 40%; $Z = -0,107$ - вірогідність 30%; $Z = -0,131$ - вірогідність 20%; $Z = -0,164$ - вірогідність 10%.
Метод «credit-men» Ж.Депаляна	$N = 25R_1 + 25R_2 + 10R_3 + 20R_4 + 20R_5;$ $R_1 = K_{шл} / H_{бл};$ $R_2 = K_k / H_k;$ $R_3 = K_i / H_i;$ $R_4 = K_{оз} / H_{оз};$ $R_5 = K_{одз} / H_{одз}.$	$K_{шл}$ = (дебіторська заборгованість + грошова готівка) / короткострокова кредиторська заборгованість; K_k = власний капітал / загальні зобов'язання; K_i = власний капітал / залишкова вартість необоротних активів; $K_{оз}$ = с/в проданих товарів / запаси; $K_{одз}$ = виручка від продажу / дебіторська заборгованість.	Якщо $N > 100$, то фінансовий стан підприємства нормальне. Якщо $N < 100$, то фінансовий стан підприємства визиває хвилювання.

Таблиця 1.10

**Моделі оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних вчених та вчених з країн СНД
(за матеріалами [25; 29; 30; 40; 58; 63; 65])**

Назва моделі	Формула	Умовні позначення	Критерії оцінки
Тест на ймовірність банкрутства О.О. Терещенка	$Z_X = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$	X_1 — кошти / зобов'язання; X_2 — валюта балансу / зобов'язання; X_3 — прибуток / валюта балансу; X_4 — прибуток/ виручка від реалізації; X_5 — виробничі запаси / виручка від реалізації; X_6 — оборотні активи / активи.	Якщо: $Z_T > 2$ — не загрожує банкрутство; $1 < Z_T < 2$ — порушений фінансовий стан; $0 < Z_T < 1$ — існує загроза; $Z_T < 0$ — підприємство майже збанкрутувало
Факторна модель діагностики банкрутства (Г.В. Савицька)	$Z = 0,111X_1 + 13,239X_2 + 1,676X_3 + 0,515X_4 + 3,80X_5$	X_1 — питома вага власного оборотного капіталу у формуванні оборотних активів; X_2 — співвідношення оборотного і основного капіталу; X_3 — коефіцієнт оборотності сукупного капіталу; X_4 — рентабельність активів підприємства, %; X_5 — відношення виручки від реалізації до суми активів (оборотність активів).	Якщо величина $Z > 8$, то ймовірність банкрутства дуже низька. При значенні $Z < 8$ ймовірність банкрутства: від 8 до 5 — невелика; від 5 до 3 — середня; нижче 1 — стовідсоткова.
Комплексний коефіцієнт банкрутства О.П. Зайцевої	$Z_{\text{компл}} = 0,25K_{ЗБ} + 0,1K_{к/д} + 0,2K_c + 0,25K_{ЗБР} + 0,1K_P + 0,1K_3$	$K_{ЗБ}$ — відношення чистого прибутку (збитку) до власного капіталу (коефіцієнт рентабельності (збитковості) підприємства; $K_{к/д}$ — коефіцієнт відношення кредиторської і дебіторської заборгованості; K_c — коефіцієнт відношення поточних зобов'язань і найбільш ліквідних активів; $K_{ЗБР}$ — відношення чистого прибутку (збитку) до обсягу реалізації продукції; K_P — відношення позикового капіталу до власного капіталу; K_3 — коефіцієнт завантаження активів.	$K_{ЗБ} = 0$; $K_{к/д} = 1$; $K_c = 7$; $K_{ЗБР} = 0$; $K_P = 0,7$ K_3 = значенню K_3 у попередньому періоді. Якщо фактичний K_3 більший за нормативний, то ймовірність банкрутства велика, а якщо менший — низька.
Модель Сайфуліна і Кадикова	$R = 2K_1 + 0,1K_2 + 0,08K_3 + 0,45K_4 + K_5$	K_1 — власний оборотний капітал / оборотний капітал; K_2 — оборотні активи / поточні пасиви; K_3 — обсяг реалізованої продукції / оборотний капітал; K_4 — прибуток від реалізації / обсяг виручки від реалізації; K_5 — прибуток до оподаткування / власний капітал.	Фінансовий стан підприємства при $R < 1$ характеризується як незадовільний, існує ймовірність банкрутства.
Модель Т.О. Резнікової для державних підприємств	$Z_{дп} = 0,02K_1 + 0,04K_2 + 2,57K_3 + 0,19K_4 + 2,18K_7 + 10K_8 + 0,81K_9$	K_1 — загальний показник покриття; K_2 — поточний показник покриття; K_3 — показник співвідношення власних і позикових коштів; K_4 — показник автономії; K_7 — показник рентабельності продажів; K_8 — показник рентабельності активів; K_9 — показник рентабельності оборотних активів.	Якщо: $Z_{дп} > 0,85$ — стійка робота; $Z_{дп} = 0,71-0,85$ — легка криза; $Z_{дп} = 0,48-0,71$ — глибока криза; $Z_{дп} < 0,48$ — катастрофа.

Наказом Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. затверджено інвентаризаційні форми.

В пп.4 – 7 загальних положень цього документу [11] зазначається, що Проведення інвентаризації забезпечується власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів (далі - керівник підприємства), який створює необхідні умови для її проведення, визначає об'єкти, періодичність та строки проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим. У цих випадках визначені на підприємстві строки проведення інвентаризації не можуть перевищувати строків, визначених цим Положенням. Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

При цьому забезпечуються:

- виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;
- установлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;
- виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;
- виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.

Суцільною інвентаризацією охоплюються всі види зобов'язань та всі активи підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у тому числі предмети, що передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції,

модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від технічного стану. Також інвентаризації підлягають активи і зобов'язання, які обліковуються на позабалансових рахунках, зокрема цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні (об'єкти оперативної (операційної) оренди основних засобів, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі), умовні активи і зобов'язання (непередбачені активи та зобов'язання) підприємства (застави, гарантії, зобов'язання тощо), бланки документів суворої звітності, інші активи.

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- перед складанням річної фінансової звітності в обсязі, визначеному пунктом 6 цього розділу, з урахуванням особливостей проведення інвентаризації і в строки, визначені пунктом 10 цього розділу;
- у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворення державного підприємства, передачі державного підприємства (його структурних підрозділів) або бюджетної установи до сфери управління іншого органу управління (на дату передачі), крім передачі в межах одного органу управління, в інших випадках, визначених законодавством;
- у разі зміни матеріально відповідальних осіб, а також у разі зміни керівника колективу (бригадира), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності (на день приймання-передачі справ) в обсязі активів, які знаходяться на відповідальному зберіганні;
- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

- за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації. У цих випадках інвентаризація має розпочатися у термін та в обсязі, зазначених у належним чином оформленому документі цих органів, але не раніше дня отримання підприємством відповідного документа;
- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства;
- у разі припинення підприємства в обсязі, визначеному пунктом 6 цього розділу;
- у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу);
- в інших випадках, передбачених законодавством.

У розділі 2 Положення [11] викладено організацію та основні правила проведення інвентаризації, які полягають у такому. Для проведення інвентаризації на підприємстві розпорядчим документом керівника підприємства створюється інвентаризаційна комісія з представників апарату управління підприємства, бухгалтерської служби (представників аудиторської фірми, централізованої бухгалтерії, суб'єкта підприємницької діяльності – фізичної особи, яка здійснює ведення бухгалтерського обліку на підприємстві на договірних засадах) та досвідчених працівників підприємства, які знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці, економісти, бухгалтери). Інвентаризаційну комісію очолює керівник підприємства (його заступник) або керівник структурного підрозділу підприємства, уповноважений керівником підприємства.

Інвентаризаційні описи, акти інвентаризації, звіральні відомості оформлюються відповідно до вимог, установлених Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995

року № 88, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05 червня 1995 року за № 168/704 (із змінами), для первинних документів з урахуванням обов'язкових реквізитів та вимог, передбачених цим Положенням. Матеріали інвентаризації можуть бути заповнені як рукописним способом, так і за допомогою електронних засобів обробки інформації.

Висновки щодо виявлених розбіжностей між фактичною наявністю активів і зобов'язань і даними бухгалтерського обліку, які наводяться в звіряльних відомостях, та пропозиції щодо їх врегулювання відображаються інвентаризаційною комісією у протоколі, що складається після закінчення інвентаризації і передається на розгляд та затвердження керівнику підприємства. У протоколі наводяться: причини нестач, втрат, лишків, а також пропозиції щодо заліку внаслідок пересортиці, списання нестач в межах норм природного убутку, а також понаднормових нестач і втрат від псування цінностей із зазначенням причин та вжитих заходів щодо запобігання таким втратам і нестачам. Підприємства можуть додавати до протоколів іншу інформацію, що є суттєвою для прийняття рішень щодо визнання і оцінки активів і зобов'язань та розкриття відповідної інформації у фінансовій звітності.

1.3. Фінансові проблеми підприємств промисловості України та шляхи їх подолання

Одним із найважливіших показників, який визначає результати господарської діяльності підприємств, є прибуток. Він є внутрішнім джерелом для фінансування їх розвитку, а також забезпечує їхню фінансову стійкість та платоспроможність. Динаміка обсягів фінансових результатів підприємств машинобудівної галузі за 2011–2017 рр. наведена в таблиці 1.11.

Ми бачимо, що питома вага підприємств, що мають позитивний фінансовий результат у 2017 році знизилась на 1%-й пункт з 72,8% у 2016

році до 71,8% у 2017 році, але за період 2010 – 2017 рр. спостерігається тенденція зниження питомої ваги збиткових підприємств.

Таблиця 1.11

Фінансовий результат до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності у 2010 – 2017 рр.

	Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн.грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн.грн
Промисловість						
	2010	31221,1	58,7	68933,1	41,3	37712,0
	2011	58662,3	62,6	106688,2	37,4	48025,9
	2012	21353,4	62,4	86504,1	37,6	65150,7
	2013	13698,3	63,3	81336,9	36,7	67638,6
	2014	- 166414,0	63,3	76253,3	36,7	242667,3
	2015	- 181360,9	72,9	90315,9	27,1	271676,8
	2016	-7569,6	72,8	141475,3	27,2	149044,9
	2017	87461,7	71,8	232213,1	28,2	144751,4
Машинобудування						
	2010	6859,0	60,2	9771,5	39,8	2912,5
	2011	14637,6	67,3	17053,6	32,7	2416,0
	2012	13322,8	67,0	16515,8	33,0	3193,0
	2013	5526,9	65,2	9597,8	34,8	4070,9
	2014	-20501,5	64,7	9841,6	35,3	30343,1
	2015	-12651,6	74,1	15950,6	25,9	28602,2
	2016	1696,2	77,2	14522,4	22,8	12826,2
	2017	9770,0	77,7	18965,6	22,3	9195,6

Результати аналізу табл. 1.11 показують, що протягом 2010 – 2017 рр. відбувається зниження питомої ваги збиткових підприємств з 39,8% у 2010 році до 22,3% у 2017 р., що є позитивною тенденцією в галузі та свідчить про поступову стабілізацію фінансово – економічного положення підприємств, які протягом цього періоду витримали тиск інфляції і економічної кризи та відновили свою фінансово – господарську діяльність на ринку.

Таким чином, фінансовий результат діяльності великих та середніх підприємств в Україні до оподаткування за 2017 рік становив 153,218 млрд.

грн прибутку, що в 1,6 раз більше порівняно з показником 2016 року. За попередніми підсумками, у 2017 р. фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 153,2 млрд. грн. прибутку (у 2016 р. – 94,0 млрд. грн.). Як свідчать дані Держстату, прибутковими підприємствами, частка яких у 2017 році становила 74,2% в загальній кількості підприємств (у 2016 р. – 75,8%), одержано 457,3 млрд. грн. прибутку, або 136,2% порівняно з 2016 роком. Частка збиткових підприємств у 2017 році склала 25,8% (у 2016 р. – 24,2%), ними допущено збитків на суму 304,1 млрд. грн., або 125,8% порівняно з 2016 роком.

У галузевому розрізі найбільший дохід до оподаткування отримали великі і середні підприємства промисловості – 85,891 млрд. гривень (підприємства, які отримали прибуток – 217,370 млрд. грн. - зростання на 65,4% порівняно з минулим роком; підприємства, які отримали збиток – 131,479 млрд. грн.), частка збиткових підприємств 29,2% до загальної кількості підприємств.

Позитивний фінансовий результат до оподаткування також у підприємств, що займаються професійною, науковою та технічною діяльністю – 44,873 млрд. гривень (підприємства, які отримали прибуток – 49,719 млрд. грн. - зростання на 49,4% порівняно з минулим роком; підприємства, які отримали збиток – 4,845 млрд. грн.).

Позитивне співвідношення показника доходів і збитків продемонстрували великі і середні підприємства оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 25,095 млрд. гривень (підприємства, які отримали прибуток - 56,526 млрд. грн. – зростання на 16% порівняно з минулим роком; підприємства, які отримали збиток – 31,431 млрд. грн.).

Найгірший фінансовий результат до оподаткування у 2017 році отримали великі і середні підприємства транспорту, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, збиток склав – 16,823 млрд. гривень (підприємства, які отримали прибуток – 24,322 млрд. грн.; підприємства, які

отримали збиток – 41,145 млрд. грн.), частка збиткових підприємств 37,4% до загальної кількості підприємств.

Негативне співвідношення показника доходів і збитків також демонструють великі і середні підприємства сільського, лісового та рибного господарства, збиток склав – 12,34 млрд. гривень (підприємства, які отримали прибуток – 53,63 млрд. грн.; підприємства, які отримали збиток – 65,97 млрд. грн.).

За остаточними даними 2017 року обсяг промислового виробництва збільшився на 0,4% (2,8% у 2016 році). Зростання виробництва спостерігалось у переробній промисловості – на 4,8%, що підтримувалося внутрішнім інвестиційним та споживчим попитом, відкриттям нових підприємств, диверсифікацією ринків збуту та сприятливою ціновою кон'юнктурою на світових товарних ринках (зокрема, металу, залізної руди, добрив, пшениці). Найбільше зростання спостерігалось у хімічному виробництві – на 18,4%, будматеріалів – 8,2%, машинобудуванні - 7,9%, виробництві гумових і пластмасових виробів та текстильному виробництві – 7,2%. Поряд з цим, через логістичні проблеми на сході країни та обмеженість у сировині (вугілля) внаслідок транспортної блокади Донбасу спостерігалися і негативні процеси виробничої діяльності в окремих галузях промисловості. Зокрема, скорочення обсягів виробництва відбулося у постачанні електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря (на 6,5% у 2017 році порівняно з 2016 роком) та добувній промисловості (на 5,7% відповідно).

В цілому у 2017 році з урахуванням дії комплексу чинників відбулися структурні зміни у промисловому виробництві на користь збільшення частки переробної промисловості, у т.ч. галузей інвестиційного спрямування (машинобудування, виробництва будматеріалів, окремої металопродукції тощо), у відповідь на збільшення внутрішнього попиту на інвестиційну продукцію з високою доданою вартістю з боку суміжних галузей, так і збільшення зовнішнього попиту. Частка переробної промисловості у структурі реалізації промислової продукції у 2017 році (попередні дані)

становила 65% порівняно з 60,8% у 2016 році, у т.ч. машинобудування – 7% порівняно з 6,1% відповідно з урахування зростання даної галузі на 7,9%. Машинобудування забезпечило найбільший внесок у зростання переробної промисловості й було, у тому числі, підтримане зростанням внутрішнього попиту за рахунок покращення фінансових можливостей вітчизняних підприємств (зокрема, оновлення рухомого складу залізниці), зростання обсягів нових замовлень (у т. ч. державних замовлень для ОПК), проведення реконструкції виробничих потужностей та зовнішнього попиту. Протягом 2017 року за активної участі Мінекономрозвитку здійснювалася підтримка українських виробників, а саме: звільнено від оподаткування імпортні комплектуючі для літаків, затверджено порядок, за яким підприємства літакобудування використовують вивільнені кошти; вперше сформовано перелік вітчизняної сільськогосподарської техніки та обладнання, вартість яких частково компенсується сільгосптоваровиробникам за рахунок бюджетних коштів; збільшено обов'язковий авансовий платіж за поставки тролейбусів, автобусів, електробусів та трамваїв з 30% до 70%; розроблено проект Стратегії відродження українського авіабудування на період до 2022 року; проводилася робота щодо створення виробничих кластерів на території України.

Крім того, у сфері оборонно-промислового комплексу Мінекономрозвитку здійснювалися наступні заходи: розроблено та затверджено рішенням Уряду Державну цільову програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2021 року; розроблено проект Закону України “Про створення та виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки” (реєстраційний номер 7389); розроблено та затверджено рішеннями Уряду низку нормативно-правових актів з питань оборонної мобілізаційної підготовки.

Основною проблемою підприємств промисловості в цілому та машинобудування, зокрема, є висока матеріаломісткість промислової продукції. Поряд із тим, що підприємства машинобудування

характеризуються застарілою промисловою базою, що щорічно призводить до зниження конкурентоспроможності продукції машинобудування, обсяги виробництва продукції знижуються з причини зниження попиту на продукцію вітчизняного машинобудування як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У підсумку, зростають постійні витрати, що негативно впливає по процесі покриття витрат підприємств.

Складним залишається питання фінансування підприємств промисловості (кредитування). Власних коштів, у зв'язку із низькою конкурентоспроможністю, підприємствам не вистачає, а вартість кредитних ресурсів занадто висока, що не дає змогу вітчизняним підприємствам машинобудування здійснювати збільшення обсягу виробництва за рахунок залучення (на короткий термін) позикових коштів у господарський оборот. Залучення ж кредитних ресурсів на умовах сьогодення призводить до катастрофічного зростання витрат операційної діяльності. Витрати на виробництво продукції підприємств за видами економічної діяльності у 2012 – 2017 р. наведено в табл. 1.12.

Таблиця 1.12

Витрати на виробництво продукції підприємств за видами економічної діяльності у 2012 – 2017 рр.

Галузь	Період аналізу, р.	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг)	Матеріальні витрати та витрати на оплату праці у виробництві	
			Млн.грн.	Питома вага в загальному обсязі витрат, %
Промисловість				
	2012	1155360,1	905921,0	78,4
	2013	1105414,5	838627,0	75,8
	2014	1084722,1	828182,2	76,4
	2015	1351983,4	1058919,9	78,3
	2016	1498586,8	1195143,8	79,8
	2017	1879666,1	1509485,8	80,3
Машинобудування				
	2012	872819,2	737271,9	84,5
	2013	795259,3	659325,9	82,9
	2014	807210,5	672765,6	83,4
	2015	1010147,3	859248,8	85,1
	2016	1136154,4	969491,6	85,3
	2017	1419668,1	1216212,5	85,7

Серед основних проблем сучасного розвитку машинобудування в Україні слід відзначити:

- застарілість основних засобів на підприємствах, що негативно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість машинобудівної продукції; недостатній рівень платоспроможності товаровиробників, що негативно впливає на фінансово-економічний стан підприємств машинобудування;
- обмежений внутрішній попит на вітчизняну продукцію;
- низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- значну залежність вітчизняних підприємств від поставок вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн;
- неефективну політику держави щодо діяльності монополістів і посередників, що приводить до підвищення вартості матеріалів, енергоресурсів.

Отже, з метою підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудівного комплексу України доцільно впроваджувати такі заходи: здійснювати підтримку створення інтелектуально-інноваційних центрів з метою відновлення взаємозв'язку між науково-дослідними установами та конструкторськими підрозділами підприємств машинобудування, включення машинобудівного комплексу України в глобальні технологічні ланцюги доданої вартості [69, с. 17]; впроваджувати механізми державного замовлення на продукцію машинобудування та державної підтримки розвитку його підприємств; здійснювати переорієнтацію на виробництво конкурентоспроможної продукції; впроваджувати сучасні прогресивні технології; формувати ефективну функціональну структуру організації підприємств; використовувати економічно ефективні важелі впливу на функціонування й управління машинобудівним комплексом в умовах нестабільних суспільних процесів; вдосконалювати територіальну організацію машинобудівного комплексу; субсидіювати відсоткові ставки за кредитами, що отримані з метою технічного переоснащення підприємств.

Висновки до розділу 1

Дослідження процесів поширення кризових явищ в різних сферах економіки України, що супроводжуються підвищенням ступеня невизначеності розвитку будь – яких подій у суспільстві; поява викликів та загроз політичного, економічного, техногенного, суспільного характеру, свідчить про потребу подальшого розвинення організаційного та правового регулювання механізму ліквідації і банкрутства будь – яких суб'єктів підприємництва.

Базовими правовими документами, що регулюють порядок ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності є такі: Цивільний Кодекс України; Господарський Кодекс України; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»; Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; Кодекс Законів про працю; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»; Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»; Закон України «Про зайнятість населення»; Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. щодо «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»; Наказ Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. щодо затвердження інвентаризаційних форм; Податковий Кодекс України, а також інші Закони України та нормативно – правові акти, що супроводжують господарську діяльність суб'єкта підприємництва будь – якої організаційно – правової форми та форми власності.

Методика оцінювання діяльності збиткового підприємства ґрунтується на методах та способах комплексного аналізу господарської діяльності. Так, методика фінансового управління та оцінка ймовірності банкрутства формується на базі інструментарію фінансового аналізу, методів

економічного аналізу та з використанням кореляційних моделей аналізу, які дозволять з'ясувати взаємозв'язок між економічними показниками та встановити залежності між ними.

Одним із найважливіших показників, який визначає результати господарської діяльності підприємств, є прибуток. Він є внутрішнім джерелом для фінансування їх розвитку, а також забезпечує їхню фінансову стійкість та платоспроможність.

Ми бачимо, що питома вага підприємств, що мають позитивний фінансовий результат у 2017 році знизилась на 1%-й пункт з 72,8% у 2016 році до 71,8% у 2017 році, але за період 2010 – 2017 рр. спостерігається тенденція зниження питомої ваги збиткових підприємств. Результати аналізу показують, що протягом 2010 – 2017 рр. відбувається зниження питомої ваги збиткових підприємств з 39,8% у 2010 році до 22,3% у 2017 р., що є позитивною тенденцією в галузі та свідчить про поступову стабілізацію фінансово – економічного положення підприємств, які протягом цього періоду витримали тиск інфляції і економічної кризи та відновили свою фінансово – господарську діяльність на ринку.

Складним залишається питання фінансування підприємств промисловості (кредитування). Власних коштів, у зв'язку із низькою конкурентоспроможністю, підприємствам не вистачає, а вартість кредитних ресурсів занадто висока, що не дає змогу вітчизняним підприємствам машинобудування здійснювати збільшення обсягу виробництва за рахунок залучення (на короткий термін) позикових коштів у господарський оборот. Залучення ж кредитних ресурсів на умовах сьогодення призводить до катастрофічного зростання витрат операційної діяльності.

Серед основних проблем сучасного розвитку машинобудування в Україні слід відзначити:

- застарілість основних засобів на підприємствах, що негативно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість машинобудівної продукції; недостатній рівень платоспроможності товаровиробників,

що негативно впливає на фінансово-економічний стан підприємств машинобудування;

- обмежений внутрішній попит на вітчизняну продукцію;
- низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- значну залежність вітчизняних підприємств від постачань вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн;
- неефективну політику держави щодо діяльності монополістів і посередників, що приводить до підвищення вартості матеріалів, енергоресурсів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ПРАКТИКА ЛІКВІДАЦІЇ І БАНКРУТСТВА КТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ЗАВОД ВИСОКОВОЛЬТНОЇ АПАРАТУРИ – ВАКАТОВ» І КОМПАНІЯ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика КТ «ЗЗВА»

КТ «Запорізький завод високовольтної апаратури – Вакатов» і компанія (далі КТ «ЗЗВА») є одним з найбільших в Україні і добре відомим в багатьох країнах світу підприємством електротехнічної галузі. Історія заводу починається з 1952 року, коли відповідно до наказу Міністерства від 4 червня 1952 року, в місті Запоріжжі було створено завод з ремонту електропоїздів. Основною продукцією заводу в цей період стали високовольтні роз'єднувачі зовнішньої установки на напругу 150-500 кВ, а з січня 1961 року завод освоїв виробництво трансформаторів струму. У 1963 році завод освоїв випуск шинопроводів, а з 1968 – перемикаючих пристроїв і світлотехніки. У цей період завод стає провідним підприємством країни з випуску високовольтних роз'єднувачів і трансформаторів струму.

З 1971 року завод входить до виробничого об'єднання «Запоріжтрансформатор». У 1973 році було створено ділянку, а у 1974 – цех КРП з виробництва комплектних розподільчих пристроїв. У 1978 році завод почав освоєння випуску високовольтних вимірювальних трансформаторів.

Обладнання КТ «ЗЗВА» забезпечує передачу і розподіл енергії на найбільших енергетичних об'єктах країн СНД і в 38 країнах за кордоном вже більше 50 років. Обладнання заводу добре зарекомендувало себе в Єгипті, Сирії, Індії, Китаї, Перу, Аргентині, на Кубі та в інших країнах світу. Після зміцнення виробничої та випробувальної бази, підприємство випускає вироби за прогресивними технологіями, на сучасному устаткуванні, з необхідним контролем якості. Кожен з виробів проходить випробування у відповідності з національними і міжнародними стандартами.

Важливими в історії заводу є ще дві дати: 1991 рік – перехід від державної до приватної власності; 2011 рік – перетворення з відкритого акціонерного товариства у командитне товариство.

В даний час підприємство активно просувається в застосуванні вакуумного та елегазового високовольтного обладнання. Фахівцями КТ «ЗЗВА» розроблена нова конструкція вимірювальних трансформаторів, де в якості внутрішньої ізоляції використовується елегазова ізоляція на основі негорючої та нейтральної шести фтористої сірки (SF₆) – «елегаз», а в якості покришок використовується склопоксидні циліндри із захисним зовнішнім ребристим покриттям з кремнійполімерного компаунда холодної полімеризації.

Вся продукція підприємства сертифікована по системі УкрСЕПРО. Про високу якість продукції та її надійність говорить і той факт, що система якості заводу сертифікована Голландською фірмою TNO CERTIFICATION за міжнародною системою ISO-9001, що підтверджується міжнародним сертифікатом якості.

Номенклатура продукції КТ «Запорізький завод високовольтної апаратури – Вакатов» і компанія» включає: 1) вимірювальні трансформатори току (ТФРМ, ТФЗМ, ТФУМ, ТОМ, ТОГ) для включення в мережу напругою від 35 до 1150 кВ, номінальний первісний струм від 15 до 4000 А; 2) вимірювальні трансформатори напруги (ЗНМІ, ЗНОМ, ЗНОМП, ЗНОГ-М, НОГ, НКФ, НКФ-М) для включення в мережу від 10 до 500 кВ. Вони виготовляються з елегазовим або масляним заповнювачем; 3) комплектно-розподільчі пристрої (КМ-1Ф, КМ-2Ф, КРПВ, КРП РТП, КРПЕ, КРППЕ) на напругу 6, 10 та 35 кВ, номінальні токи від 630 до 3150 А, струм відключення 20 та 31,5 кА з мало масляними, вакуумними або елегазовими вимикачами; 4) комплектні трансформаторні підстанції (КТП) на напругу 6-10/0,4 кВ з силовими трансформаторами потужністю 160-400 кВА; 5) камери збірні одностороннього обслуговування (КСО-293, КСО-285) на напругу 6-10 кВ, номінальні токи від 400 до 1000 А з маломасляними та вакуумними

вимикачами; б) роз'єднувачі внутрішнього та зовнішнього встановлення (РЛН, РЛНЗ, РВ, РВЗ, РВФ, РВФЗ, РДЗ) на напрузі від 10 до 330 кВ, номінальні токи.

На підприємстві впроваджені сучасні технології автоматизованого проектування та підготовки виробництва. Автоматизовані робочі місця в конструкторських і технологічних відділах, оснащені потужними робочими станціями, на яких використовується сучасне ліцензійне програмне забезпечення (система твердотільного параметричного моделювання SolidWorks, автоматизована система технологічної підготовки виробництва TechCard, система електронного документообігу Search), що постачається ТОВ «Інтерсед Україна».

Основними ринками збуту продукції підприємства є внутрішній ринок (Україна) та зовнішній ринок (країни близького зарубіжжя): Україна – 77,61%; Росія – 13,62 %; Білорусія – 3,80 %; Казахстан – 2,85%; інші країни – 2,12 %.

У 2016 році серед основних клієнтів КТ «ЗЗВА» були підприємства наступних галузей промисловості:

- підприємства енергетичної галузі – приблизно 60% від загальної реалізації;
- підприємства металургійної галузі – приблизно 15 – 20% від загальної реалізації;
- підприємства машинобудівельної галузі – приблизно 7 – 10% від загальної реалізації;
- підприємства інших галузей промисловості – приблизно 10 – 15% від загальної реалізації.

КТ «ЗЗВА» в своїй діяльності використовує змішані канали збуту, тобто сукупність прямих продаж та збут продукції споживачу за допомогою операторів ринку. Не зважаючи на те, що при використанні послуг операторів ринку підприємство певною мірою втрачає контроль за реалізацією товарів, не прямі канали розподілу використовуються для

нарощування обсягів продажу, розширення ринків збуту, кращого їх охоплення, повнішого задоволення потреб споживачів.

З кожним роком кількість основних конкурентів по випуску аналогічної продукції збільшується. На сьогоднішній день це більше 30 виробників. Так, на ринку трансформаторів струму та напруги простежується тенденція збільшення частки постачань елегазового устаткування на енергооб'єкти, а відповідно і зростання конкурентоспроможності цього виду продукції.

Основними конкурентами КТ «ЗЗВА» на цьому ринку є: Дочірнє підприємство «Сіменс Україна», м. Київ, Концерну Siemens, Германія (елегазові трансформатори струму); РЕТЗ «Енергія», м. Роменське (масляні трансформатори струму та напруги); ВАТ «Електроапарат», м. Санкт – Петербург (елегазові трансформатори струму); ВАТ «Уралелектротяжмаш», м. Єкатеринбург (елегазові трансформатори струму); Концерн АВВ, Швейцарія (елегазові та масляні трансформатори струму); Компанія AREVA, Франція (масляні трансформатори струму та напруги).

Основними конкурентами по випуску комплектних розподільчих пристроїв є: ТОВ «Високовольтний союз» (РЗВА), ГК «Електрощит, м. Самара, ЗАТ «АМПЕР», м. Кременчук, ЗАТ «Електроград», м. Кривий Ріг, ВАТ «ЮЕК», м. Одеса, ТОВ «Вілком Електро», м. Харків, Концерн АВВ, Швейцарія, Компанія AREVA, Франція, Компанія SIEMENS.

КТ «ЗЗВА» складається з таких структурних відділів: конструкторського та технологічного забезпечення, автоматизованої системи керування підприємством, стандартизації, сертифікації, інформації та патентів; забезпечення енергоресурсами та інструментом, енергоремонтного обслуговування; виробництва високовольної апаратури; системи менеджменту якості підприємства, технічного контролю, контрольних та типових випробувань продукції, метрологічного забезпечення, сервісного обслуговування та комунікаційних зв'язків, охорони праці; бухгалтерської діяльності; управлінського обліку, фінансової діяльності, організації праці та

заробітної плати; підготовки та комплектування персоналу; забезпечення збуту продукції та маркетингових досліджень товарного ринку; забезпечення виробництва матеріально-технічними ресурсами, транспортом; медичного та соціального обслуговування, адміністративно-господарської діяльності та охорони підприємства; юридичного забезпечення.

Система якості підприємства сертифікована на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 9001:2008, організацією QSCert видано сертифікат відповідності № Q-5412/15. Термін дії 03.09.2018. Реалізуючи політику в області якості, КТ «ЗЗВА» має намір поставляти своїм замовникам конкурентоспроможні вироби, які відповідають вимогам або перевищують їх, при постійній задоволеності всіх зацікавлених сторін. Підтвердженням тому є система менеджменту якості, що діє на КТ «ЗЗВА» з 1997 року, сертифікована TNO CERTIFICATION b.v. (Нідерланди) на відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 9001. Сфера поширення сертифікату: проектування і розробка, виробництво, ремонт, продаж і сервісне обслуговування високовольтної апаратури.

У додатку А наведено організаційну структуру КТ «Запорізький завод високовольтної апаратури – Вакатов» і компанія». Оцінюючи організаційну структуру підприємства можна зробити висновок, що підприємство має лінійно-функціональну структуру управління.

Проведемо дослідження основних фінансово – економічних показників діяльності КТ «ЗЗВА» протягом 2014 – 2017 рр. та результати розрахунків представимо у таблиці 2.1. Слід відзначити таке: у 2017 році підприємство КТ «ЗЗВА» вийшло з пропозицією про припинення діяльності у зв'язку із самоліквідацією, тому діяльність підприємства у 2017 році будемо досліджувати, враховуючи особливості роботі підприємства у передліквідаційний період.

Досліджуючи основні фінансово-економічні показники діяльності КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр. спостерігаються такі тенденції.

Таблиця 2.1

Основні показники фінансово-господарської діяльності КТ «ЗЗВА» за 2014-2017 рр.

Показники	Одиниці виміру	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Темп росту, %			Відхилення (+,-)		
						2015/2014	2016/2015	2017/2016	2015/2014	2016/2015	2017/2016
1	2	4	5	6	6	7	8	9	10	11	12
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	39433	108087	68328	7009	274,1	63,2	10,26	+68654	-39759	-61319
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	41489	79013	60078	6267	190,4	76,0	10,43	+37524	-18935	-53811
Питома вага собівартості в чистому доході від реалізації	%	105,21	73,1	87,93	89,41	-	-	-	-32,11	+ 14,83	1,48
Фонд оплати праці	тис. грн.	18311	19452	22136	9860	106,2	113,8	44,54	+1141	+2684	-12276
Валовий прибуток (+) збиток (-)	тис. грн.	-2056	+29074	+8250	742	-	-	-	+31130	-20824	-7508
Фінансовий результат від операційної діяльності	тис. грн.	-24164	+2401	-20718	-12031	-	-	-	+26565	+18317	+8687
Чистий збиток	тис. грн.	-21005	-2054	-25329	-23755	9,78	1233,15	93,79	+18951	-23275	+1574
Чиста рентабельність продажу	%	-53,27	-1,9	-37,1	-338,92	-	-	-	+51,37	+35,2	-301,82
Чиста рентабельність виробництва	%	-9,87	-2,60	-42,2	-379,05	-	-	-	+7,27	-39,6	-336,85

Можна констатувати, що 2014 рік був кризовим в діяльності підприємства тому, що крапка беззбитковості у 2014 році становила 117,5 млн.грн. Питома вага собівартості реалізованої продукції у 2014 році становила 105,21%. В 2014 році у підприємства спостерігається валовий збиток, який складає 2056 тис.грн. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2014 році 24164 тис.грн. збитків, тобто основний вид діяльності підприємства протягом 2014 рр. є збитковим. В результаті чистий збиток у 2014 році становить 21005 тис.грн. Така ситуація свідчить про кризовий фінансовий стан підприємства та реальну загрозу банкрутства.

Основними передумовами та наслідками таких фінансових результатів у 2014 році були:

- підприємству не повернено грошових коштів на суму 16,8 млн.грн. за відвантажену у грудні 2013 року готову продукцію в адресу ДП НЕК «Укренерго»;
- криза в економіці України спонукала зарубіжних партнерів КТ «ЗЗВА» не укладати договори на постачання продукції (РФ, Казахстан, Литва, Білорусь і т.д.);
- у зв'язку із впливом першого чинника у підприємства утворилась заборгованість із заробітної плати 7338 тис.грн. та штрафні санкції за несвоєчасну сплату податків та зборів;
- зросла кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги до 8690 тис.грн.

У 2015 році спостерігається позитивна тенденція відновлення обсягу реалізації продукції до 108087 тис.грн., темп росту обсягу реалізації становить 274,1%. Собівартість реалізованої продукції у 2015 складає 79013 тис.грн., а її питома вага – 73,1%. Питома вага адміністративних витрат та витрат на збут в цьому році становить 19,5%. В результаті покращення фінансової ситуації на підприємстві, у 2015 році підприємство отримало валовий прибуток, який становить 29074 тис.грн. Фінансовий результат від операційної діяльності має також позитивне значення, а саме 2401 тис.грн.

прибутку, однак чистий збиток 2015 року становить -2054 тис.грн. Слід зауважити, що амортизаційні відрахування (в елементах операційних витрат) у 2015 році складають 3838,1 тис.грн., за вирахуванням фінансових витрат, пов'язаних з придбанням основних засобів, а це 960,1 тис.грн., тому можна вважати, що у 2015 році підприємство спрацювало без збитків.

Основними передумовами та наслідками таких результатів діяльності у 2015 році були:

- повернення частки грошових коштів від ДП НЕК «Укренерго», що дозволило знизити заборгованість із заробітної плати та сплатити частку заборгованості по податках та зборах;
- укладання додаткового обсягу договорів на постачання продукції, зокрема зовнішньоекономічних договорів, що дозволило покращити фінансове положення підприємства та отримати грошові кошти для поточної діяльності;
- організація випуску нового виду продукції (струмопровід), що додало 35% доходів від реалізації продукції;
- укладання зовнішньоекономічних договорів дозволило підприємству оптимізувати платежі з ПДВ та зберегти частку отриманих грошових коштів у вигляді коштів в обороті;
- оптимізація графіку роботи підприємства у відповідності до завантаження виробничих потужностей (скорочений робочий тиждень);
- наприкінці 2014 році у підприємства з'явилися нові співвласники, які у 2015 році у вигляді поворотної фінансової допомоги спрямували власні кошти на поточну діяльність (виплата заробітної плати, придбання ТМЦ для забезпечення потреб виробництва і т.д.).

У 2016 році обсяг реалізованої продукції складає 68328 тис.грн., що на 39759 тис.грн. менше обсягу реалізації 2015 року, темп росту обсягу реалізації становить 63,2%. Питома вага собівартості реалізованої продукції в

обсязі чистого доходу складає 87,93%, питома вага адміністративних витрат та витрат на збут становить 30,3%. В результаті валовий прибуток складає 8250 тис.грн., а фінансовий результат від операційної діяльності є від'ємним та складає 20718 тис.грн. Чистий збиток 2015 року становить 25329 тис.грн.

Основними передумовами та наслідками таких результатів діяльності у 2016 році були:

- зміна новими співвласниками політики формування цін призвела до збитків від комерційної діяльності, які на кінець 2016 року склали близько 16 млн.грн.;
- укладення договорів з від'ємною рентабельністю – 35 – 45% призвело до неможливості здійснювати безперервну поточну діяльність, отриманих грошових коштів у вигляді передплати не вистачало навіть для запуску виробництва;
- нові співвласники (вони ж були і керівниками підприємства – генеральним директором та комерційним директором) при отриманні передплати перш за все почали повертати грошові кошти, що були надані підприємству у вигляді поворотної фінансової допомоги, що також призвело до унеможливлення здійснювати поточну діяльність;
- укладення збиткових договорів та отримання передплат, що спрямовувались не на потреби виробництва призвело до зростання кредиторської заборгованості та появи зобов'язань, які підприємство не мало змоги виконати.

У 2017 році співвласники, які придбали пакет майнових прав у 2014 році, вийшли зі складу власників підприємства та з'явився новий співвласник, що здійснив спробу налагодити роботу підприємства шляхом спроби отримати додаткові кошти у вигляді кредиту для забезпечення запуску виробництва продукції за договорами, укладеними у 2016 р. та не виконаними. Однак обставини, що утворились протягом 2016 рр., не надали змогу відновити роботу підприємства. Протягом січня – вересня 2017 р. з підприємства звільнилось s загальної кількості працівників та подали до суду

заяви про несвоєчасну виплату заробітної плати. Також, наприкінці 2016 року виконавчою службою було арештовано майно підприємства у зв'язку із значною кількістю заяв працівників, що витребували отримання заробітної плати через виконавчу службу шляхом примусового списування грошових коштів з рахунків підприємства. А у лютому 2017 р. було арештовано всі рахунки підприємства. Така ситуація унеможливила продовження господарської діяльності. однак новий співвласник здійснював спроби отримати дозвіл на зняття арештів з майна та рахунків підприємства та отримати додаткове фінансування. Не дивлячись на ці спроби, діяльність підприємства влітку 2017 р. була зупинена.

Протягом весни та влітку 2017 р. керівники підприємства разом з ВДВС Дніпровського району здійснювало продаж майна (автомобілі) та погашення заборгованості із заробітної плати через виконавчу службу.

У вересні 2017 р. шляхом перемовин з кредитором ПАТ «МОТОР БАНК», в якому підприємство КТ «ЗЗВА» кредитувалось на загальну суму 20 450 тис.грн., кредитор ПАТ «МОТОР БАНК» здійснив переуступку прав вимог за цим кредитом новому кредитору, який у подальшому розпочне процедуру самоліквідації та банкрутства.

Таким чином, за результатами управлінських фінансових рішень власниками КТ «ЗЗВА» у 2017 р. було прийнято рішення про ліквідацію підприємства, як єдине правильне рішення, що спрямоване на збереження власне виробництва, яке має більше як 65 – річну історію.

Розглянемо динаміку основних показників фінансово – господарської діяльності КТ «ЗЗВА» впродовж 2014 – 2017 рр.

На рис. 2.1. представлена динаміка доходу від реалізації продукції та собівартості КТ «ЗЗВА». За виключенням 2014 року, собівартість реалізованої продукції не перевищує доходу від реалізації продукції, однак різниця в обсязі витрат така, що підприємство є збитковим. Це наочно підтверджує, що політика ціноутворення, яку впровадили нові співвласники

підприємства у 2015 – 2016 рр. призвела до зупинки підприємства у 2017 році.

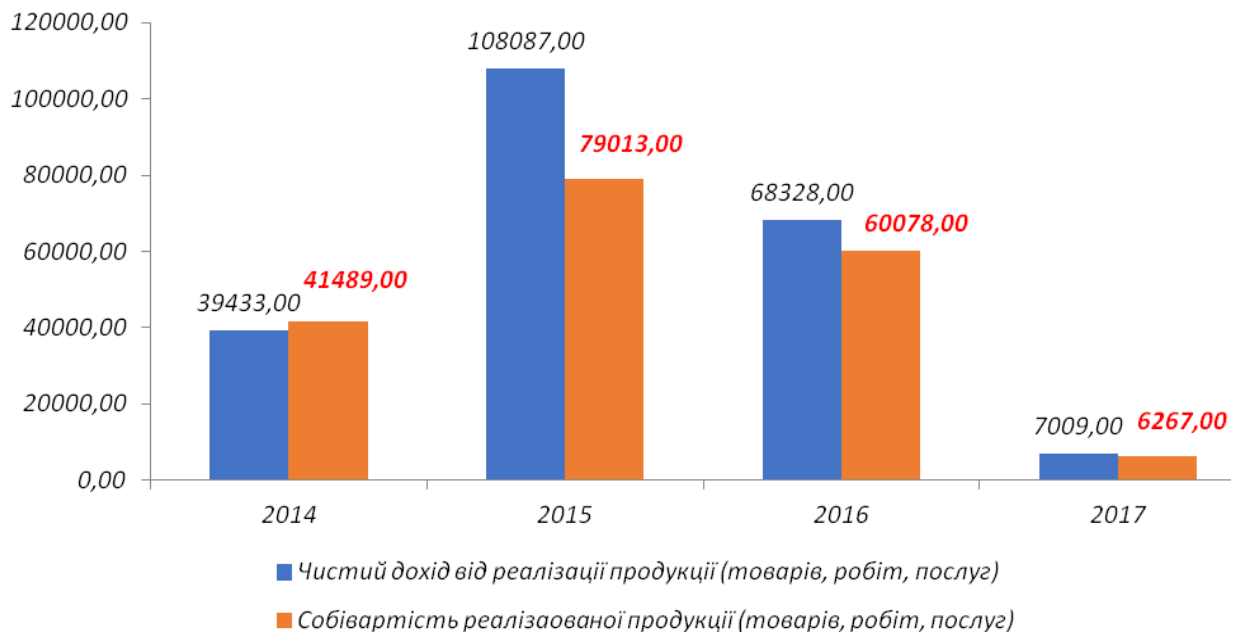

Рис. 2.1. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізованої продукції в 2014 – 2017 рр.

Динаміка фінансових результатів представлена на рис. 2.2.

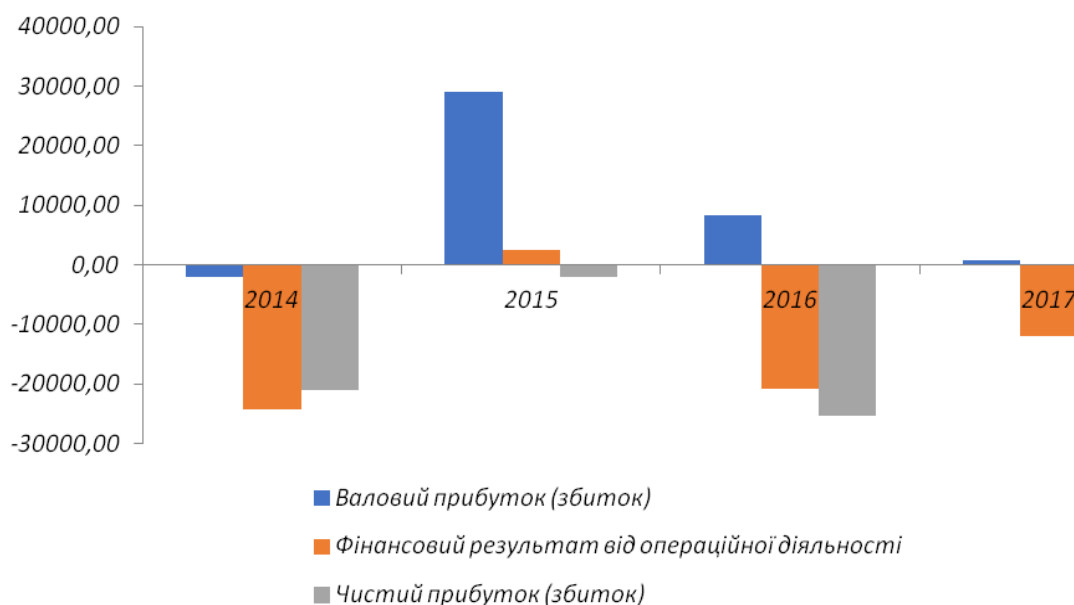

Рис. 2.2. Динаміка фінансових результатів КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр.

Фінансові результати на рівні операційної діяльності, а також чистий прибуток (збиток) мають від'ємне значення, виключенням є тільки 2015 рік, але чистий прибуток в цьому році також є від'ємним. Тобто протягом останніх чотирьох років підприємство КТ «ЗЗВА» не мало змоги формувати власні фінансові ресурси. Підприємство працювало зі збитками свідомо, про що свідчать негативні результати діяльності протягом тривалого періоду часу.

Взагалі, протягом 2014 – 2017 рр. спостерігається стабільна тенденція погіршення фінансового стану підприємства, виключенням є тільки 2015 р. КТ «ЗЗВА» є фінансово неврівноваженим з точки зору фінансової стабільності та прибутковості. Неефективним є обсяг продажу продукції, політика управління витратами, цінова політика підприємства.

Комерційна діяльність підприємства є такою, що не дозволяє покращити фінансовий стан. На наш погляд, фінансове управління на підприємстві є неефективним та не дозволяє покращити фінансовий стан. На жаль, останні три роки (2014 – 2017 рр.) всі рішення з управління господарською діяльністю приймалися виключено новими співвласниками, які обіймали посади генерального та комерційного директорів, що і призвело до остаточної фінансової кризи, з якої підприємству не вдалось вийти. Так, рентабельність продажу у 2013 р. дорівнює $-3,71\%$, в 2014 р. $-53,27\%$, в 2015 р. $-1,9\%$, а в 2016 р. $-37,1\%$, тобто витрати, що пов'язані з просуванням продукції, обслуговуванням виробництва не покриваються цінами, що веде до зростання збитків. Демпінгова цінова політика керівництва протягом останніх років тільки посилила фінансову кризу КТ «ЗЗВА» та привела до банкрутства.

Стосовно покриття витрат на виробництво, рентабельність виробництва у 2016 р. дорівнює $-42,2\%$, тобто витрати на виробництво продукції також покриваються лише частково, що свідчить про неефективність виробничої діяльності.

У підсумку можна констатувати, що протягом останніх чотирьох років КТ «ЗЗВА» характеризується кризовим фінансовим станом, фінансова рівновага втрачена, стабільні збитки знижують імідж підприємства на ринку електроенергетики, тобто КТ «ЗЗВА» станом на 01.01.2018 р. є банкрутом.

2.2. Аналітичне дослідження активів і капіталу КТ «ЗЗВА» та проведення інвентаризації активів і зобов'язань

Аналіз фінансового стану починається з оцінки активів і пасивів балансу. Як відомо, в активі балансу в узагальненому грошовому вираженні показані стан і розміщення засобів підприємства, у пасиві – джерела їх утворення. Основні елементи фінансової звітності, які безпосередньо пов'язані з оцінкою фінансового стану, трактуються в такий спосіб:

- актив – це ресурс, контрольований підприємством у результаті минулих подій, від якого можна чекати надходження майбутніх економічних вигід підприємству;
- зобов'язання – дійсна заборгованість підприємства, що виникає внаслідок минулих подій, від погашення якої очікується вибуття ресурсів з підприємства, які втілюють у собі майбутні економічні вигоди. Зобов'язання – це зовнішня заборгованість суб'єкта господарювання, тобто зобов'язання перед банками, державою, постачальниками й працівниками;
- власний капітал – залишкова частка в активах підприємства після відрахування всіх його зобов'язань. Власний капітал – це внутрішня заборгованість суб'єкта господарювання перед його власниками.

Від раціональності формування активів залежить платоспроможність підприємства, швидкість обороту майна, а від оптимальності структури капіталу залежить фінансова стійкість підприємства та діагностується ймовірність банкрутства за критерієм достатності власного капіталу.

Оцінку складу й структури активів і пасивів підприємства на підставі даних балансу проводять одним з наступних способів:

- без попередньої зміни стану балансових статей;
- шляхом формування порівняльного аналітичного балансу та агрегування деяких однорідних по складу елементів балансових статей;
- шляхом додаткового корегування статей балансу на індекс інфляції з наступним їхнім агрегуванням у необхідних аналітичних розрізах.

Аналіз активів КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр. наведено в табл. 2.2 – 2.4.

Протягом 2014 року змін у складі НМА не відбувалось. Залишки коштів, інвестованих в основні засоби (незавершені капітальні інвестиції), на 31.12.2014 р. склали 983 тис.грн., що на 122 тис.грн. менше залишків на початок 2014 року. Залишкова вартість основних засобів на початок 2014 року складає 204334 тис.грн., на кінець року – 200434 тис.грн., тобто суттєвих змін у складі та структурі основних засобів протягом 2014 року не відбулось. Питома вага основних засобів у складі майна підприємства становить на 01.01.2014 р. 81,28%, на 31.12.2014 р. 85,69%.

Така ситуація свідчить про капіталізацію майна підприємства, зниження оборотності активів, а також про «важку» структуру активів, що ускладнює процеси формування цінової політики в умовах зниження обсягу виробництва та реалізації продукції. Довгострокові фінансові інвестиції за обсягом протягом року не змінились та складають 823 тис.грн.

Розрахунок коефіцієнту зносу основних засобів протягом 2014 року має вигляд:

$$\begin{aligned}
 & \text{— } K_{з\ 01.01.2014} = \frac{306709}{511043} = 0,60 \\
 & \text{— } K_{з\ 31.12.2014} = \frac{309585}{510019} = 0,61
 \end{aligned}$$

Таблиця 2.2

Аналіз активів КТ «ЗЗВА» в 2014 р.

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:							
первісна вартість	370	0,15	370	0,16	0	0,01	100,00
накопичена амортизація	370	0,15	370	0,16	0	0,01	100,00
Незавершені капітальні інвестиції	1105	0,44	983	0,42	-122	-0,02	88,96
Основні засоби:	204334	81,28	200434	85,69	-3900	4,41	98,09
первісна вартість	511043	203,29	510019	218,05	-1024	14,77	99,80
знос	306709	122,00	309585	132,36	2876	10,35	100,94
Довгострокові фінансові інвестиції:							
інші фінансові інвестиції	823	0,33	823	0,35	0	0,02	100,00
Інші необоротні активи			852	0,36	852	0,36	
Усього за розділом I	206262	82,05	203092	86,83	-3170	4,78	98,46
II. Оборотні активи							
Запаси	19892	7,91	17974	7,68	-1918	-0,23	90,36
Виробничі запаси	10046	4,00	9685	4,14	-361	0,14	96,41
Незавершене виробництво	5969	2,37	6583	2,81	614	0,44	110,29
Готова продукція	3852	1,53	1706	0,73	-2146	-0,80	44,29
Товари	25	0,01	-	-	-25	-0,01	0,00
Векселі одержані	852	0,34	-	-	-852	-0,34	0,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	21798	8,67	9088	3,89	-12710	-4,79	41,69
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
- за виданими авансами	1034	0,41	1702	0,73	668	0,32	164,60
з бюджетом	-	0,00	204	0,09	204	0,09	0,00
у тому числі: податку на прибуток	-	-	203	0,09	203	0,09	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	389	0,15	542	0,23	153	0,08	139,33
Грошові кошти та їх еквіваленти	77	0,03	86	0,04	9	0,01	111,69
Готівка	7	0,00	3	0,00	-4	0,00	42,86
Рахунки в банках	70	0,03	83	0,04	13	0,01	118,57
Витрати майбутніх періодів	273	0,11	84	0,04	-189	-0,07	30,77
Інші оборотні активи	815	0,32	1127	0,48	312	0,16	138,28
Усього за розділом II	45130	17,95	30807	13,17	-14323	-4,78	68,26
Баланс	251392	100	233899	100	-17493	0,00	93,04

Тобто, основні засоби зношені на 60% та 61%, що свідчить про доцільність акумулювання коштів та інвестування в об'єкти основних засобів з метою їх часткового або повного оновлення. Але для КТ «ЗЗВА» це є проблематичним завданням з причини збиткової діяльності, а також з причини того, що цінова політика нового керівництва, яке одночасно виступає і новими співвласниками підприємства, не дозволяє сформувати власні фінансові ресурси. Коштів, що отримує підприємство від укладених договорів закупівлі ледь вистачає на покриття прямих витрат.

Питома вага оборотних активів на початок року складає 17,95%, а на кінець 2014 року – 13,17%. Зниження питомої ваги оборотних активів також свідчить про зниження обсягу виробництва, що негативно позначається на ефективності використання майна підприємства. Обсяг виробничих запасів протягом року знизився з 1046 тис.грн. до 9685 тис.грн., темп росту складає 96,41%. Зросли залишки незавершеного виробництва з 5969 тис.грн. на 01.01.2014 р. до 6583 тис.грн. на 31.12.2014 р., що може бути результатом неможливості доукомплектування продукції та її реалізації з причини недостатності грошових коштів в обороті.

Залишки готової продукції також протягом року знизились на 2146 тис.грн., що, з одного боку, свідчить про прискорення оборотності коштів. Інвестованих в залишки готової продукції, а з іншого боку, про зниження обсягу господарського обороту підприємства.

Загальний обсяг дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на початок року становить 21798 тис.грн. або 8,67% в структурі майна, на кінець року вона становить 9088 тис.грн. або 3,89%. Повернення грошових коштів у господарський оборот підприємства в сумі 12710 тис.грн. позитивно позначилось на фінансовому стані підприємства. Це кошти, які не повертали партнери підприємства (ДП НЕК «Укренерго») протягом 2013 року та всього 2014 року, що посилює фінансову кризу та негативно позначилось на фінансовій незалежності підприємства (з'явилась заборгованість по заробітній платі, заборгованість по сплаті податків тощо).

В цілому, обсяг майна на 01.01.2014 р. складає 251392 тис.грн., на 31.12.2014 р. – 233899 тис.грн., темп росту обсягу майна становить 93,04%. Взагалі, зниження вартості і обсягу майна свідчить про скорочення господарського обороту підприємства.

Аналіз активів КТ «ЗЗВА» у 2015 році наведено в табл. 2.3. Протягом 2015 року змін у складі та структурі НМА не відбувалось. Залишки незавершених капітальних інвестицій на початок року складають 983 тис.грн., на кінець року 1514 тис.грн. Вважаємо не доцільним здійснювати капітальні інвестиції за умов наявності заборгованості із заробітної плати, з податків та зборів. Залишкова вартість основних засобів поступово знижується з причини відсутності оновлення основних засобів. Так, на початок року залишкова вартість основних засобів складає 200434 тис.грн., а на кінець 2015 року – 184564 тис.грн. Питома вага основних засобів на початок року становить 85,7%, на кінець року – 72,4%. Зниження питомої ваги основних засобів у 2015 році пояснюється зростанням питомої ваги оборотних коштів, що є позитивною тенденцією, бо свідчить про нарощування обсягу виробництва.

Коефіцієнт зносу протягом року складає:

$$- K_{з\ 01.01.2015} = \frac{309585}{510019} = 0,61$$

$$- K_{з\ 31.12.2015} = \frac{305725}{490289} = 0,62$$

Протягом 2015 року зростає питома вага запасів з 17974 тис.грн. на 01.01.2015 р. до 24758 тис.грн. на 31.12.2015 р., що також свідчить про нарощування обсягу господарського обороту. Обсяг виробничих запасів зростає з 9685 тис.грн. на початок року до 16002 тис.грн. на кінець року. Темп росту виробничих запасів становить 165,2%. Обсяги незавершеного

виробництва протягом 2015 р. зросли на 213 тис.грн., обсяги готової продукції також зросли на 247 тис.грн., але таке зростання не є суттєвим.

Таблиця 2.3

Аналіз активів КТ «ЗЗВА» в 2015 р.

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:							
первісна вартість	370	0,16	370	0,15	-	-	-
накопичена амортизація	370	0,16	370	0,15	-	-	-
Незавершені капітальні інвестиції	983	0,42	1514	0,59	+531	+0,17	154,0
Основні засоби:	200434	85,7	184564	72,4	-15870	-13,3	92,1
первісна вартість	510019	218,05	490289	192,2	-19730	-25,8	96,1
знос	309585	132,36	305725	119,7	-3860	-12,7	98,7
Інвестиційна нерухомість	-	-	13416	5,3	-	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	-	-	13475	5,3	-	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	-	-	59	0,02	-	-	-
інші фінансові інвестиції	809	0,35	796	0,30	-13,0	-0,05	98,4
Інші необоротні активи	852	0,36	852	0,3	-	-	-
Усього за розділом I	203092	86,83	201142	78,9	-1950	-7,93	99,0
II. Оборотні активи							
Запаси	17974	7,7	24758	9,7	+6784	2,02	137,7
Виробничі запаси	9685	4,14	16002	6,3	+6317	2,16	165,2
Незавершене виробництво	6583	2,81	6796	2,7	+213	-0,1	103,2
Готова продукція	1706	0,73	1953	0,8	+247	0,07	114,5
Товари	-	-	7	0,03	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	8618	3,89	21918	8,6	+13300	+4,7	254,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
- за виданими авансами	1677	0,73	1081	0,42	-596	-0,31	64,5
- з бюджетом	204	0,09	219	0,08	+15	-0,01	107,4
- у т. ч. з податку на прибуток	203	0,09	216	0,08	+13	-0,01	106,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	542	0,23	697	0,27	+155	+0,04	128,6
Гроші та їх еквіваленти	86	0,04	2496	0,98	+2410	+0,94	2902,3
Готівка	3	0,00	3	0,001	-	-	-

Рахунки в банках	83	0,04	2493	0,98	+2410	+0,94	3003,6
Витрати майбутніх періодів	84	0,04	49	0,02	-35	-0,02	58,3
Інші оборотні активи	1127	0,48	2700	1,06	+1573	0,58	239,6
Усього за розділом II	30807	13,2	53918	21,1	+23111	+7,9	175,0
Баланс	233899	100	255060	100	+21161	-	109,0

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги протягом 2015 р. зросла з 8618 тис.грн. до 21918 тис.грн., питома вага дебіторської заборгованості зросла протягом року з 3,89% до 8,6% у складі оборотних активів.

Така ситуація негативно впливає на швидкість обороту оборотних коштів, а також на платоспроможність підприємства. Питома вага оборотних активів на початок року складає 13,2%, а на кінець року 21,1%.

Аналіз активів у 2016 р. наведено в табл. 2.4. Залишки НМА не змінюються протягом 2014 – 2016 рр. Залишки незавершених капітальних інвестицій протягом 2016 року знижуються на 234 тис.грн., на 31.12.2016 р. вони складають 1280 тис.грн. Залишкова вартість основних засобів на 01.01.2016 р. складає 184564 тис.грн., на 31.12.2016 р. – 181816 тис.грн. Протягом 2016 року питома вага основних засобів зростає з 72,4% до 77%, тобто структура активів є «важка» та свідчить про суттєву питому вагу постійних витрат при формуванні цінової політики.

Продовжує зростати коефіцієнт зносу основних засобів:

$$- K_{з\ 01.01.2016} = \frac{305725}{490289} = 0,62$$

$$- K_{з\ 31.12.2016} = \frac{306793}{488609} = 0,63$$

За три роки роботи підприємства КТ «ЗЗВА» 2014 – 2016 рр. можна зробити такі висновки, що свідчать про системну фінансову та ринкову кризу на підприємстві:

- *обсяги реалізації є нестабільними та коливаються в діапазоні 30 млн. грн. як у бік зростання, так і у бік зниження; це є ринковою загрозою втрати бізнесу на сегменті ринку;*

– у підприємства зростає обсяг кредиторської заборгованості за різними видами платежів, а саме по заробітній платі; податкам та зборам; за товари, роботи, послуги; за електроенергію та інші носії; за кредитними ресурсами; це все є фінансовими загрозами втрати самостійності.

Таблиця 2.4

Аналіз активів КТ «ЗЗВА» в 2016 р.

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:							
первісна вартість	370	0,15	370	0,16	-	-	-
накопичена амортизація	370	0,15	370	0,16	-	-	-
Незавершені капітальні інвестиції	1514	0,59	1280	0,54	-234	-0,05	84,5
Основні засоби:	184564	72,4	181816	77,0	-2748	+4,6	98,5
первісна вартість	490289	192,2	488609	206,8	-1680	+14,6	99,7
знос	305725	119,7	306793	129,8	+1068	+10,1	100,3
Інвестиційна нерухомість	13416	5,3	13276	5,6	-140	0,3	98,9
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	13475	5,3	13475	5,7	-	+0,4	-
Знос інвестиційної нерухомості	59	0,02	199	0,08	+140	+0,06	337,3
Довгострокові фінансові інвестиції:							
інші фінансові інвестиції	796	0,30	796	0,34	-	-	-
Інші необоротні активи	852	0,3	852	0,36	-	-	-
Усього за розділом I	201142	78,9	198020	83,8	-3122	+4,9	98,4
II. Оборотні активи							
Запаси	24758	9,7	23871	10,1	-887	+0,4	96,4
Виробничі запаси	16002	6,3	10599	4,5	-5403	-1,8	66,2
Незавершене виробництво	6796	2,7	10327	4,4	+3531	1,7	151,9
Готова продукція	1953	0,8	2945	1,2	+992	+0,4	150,8
Товари	7	0,03	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	21918	8,6	7869	3,3	-14049	-5,3	35,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	1072	0,42	1930	0,8	+858	0,4	180,0
з бюджетом	219	0,08	672	0,3	+453	+0,22	306,8
у т. ч. з податку на прибуток	216	0,08	16	0,07	-200	-0,01	7,4

Інша поточна дебіторська заборгованість	697	0,27	317	0,1	-380	-0,17	45,5
Гроші та їх еквіваленти	2496	0,98	96	0,04	-2400	-0,94	3,8
Готівка	3	0,001	2	0,0008	-1	-0,0002	66,7
Рахунки в банках	2493	0,98	94	0,04	-2399	-0,94	3,8
Витрати майбутніх періодів	49	0,02	22	0,009	-27	-0,011	44,9
Інші оборотні активи	2700	1,06	3513	1,5	+813	0,44	130,1
Усього за розділом II	53909	21,1	38289	16,2	-15620	-4,9	71,0
Баланс	255051	100	236309	100	-18742	-	92,6

Протягом 2016 року спостерігається зниження обсягу виробничих запасів, на початок року залишки виробничих запасів склали 16002 тис.грн., на кінець року 10599 тис.грн.

Ми бачимо, що у 2015 році було залучено фінансових ресурсів на поповнення запасів значно більше, ніж у попередніх періодах, а у 2016 році обсяг цих запасів вичерпано та він практично дорівнює обсягу на початок 2014 року. Це свідчить про нестабільність поточної діяльності підприємства.

Зростання залишків незавершеного виробництва з 6796 тис.грн. на початок року до 10327 тис.грн. на кінець року свідчить про неможливість довести процес виробництва до завершальної стадії готової продукції, темп росту залишків незавершеного виробництва становить 151,9%.

Нестабільна політика підприємства КТ «ЗЗА» відносно покупців своєї продукції свідчить про залежність від обмеженого кола покупців, що негативно впливає на процес формування політики фінансування поточної діяльності; на платоспроможність підприємства; на цінову політику, а також на здатність планувати доходну частину бюджету підприємства та формувати платіжний календар. Протягом 2014 – 2016 рр. відбулись наступні зміни в складі та структурі активів КТ «ЗЗА»: питома вага необоротних активів практично не змінювалась та максимальний її рівень складав 86,83%; питома вага виробничих запасів змінюється відповідно до коливань обсягу виробництва продукції; дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги коливається та максимальний обсяг відволікання коштів з господарського обороту спостерігався станом на 31.12.2015 р., а саме 21918 тис.грн.

Окремо необхідно проаналізувати зміни, що відбулись у складі активів у 2017 році. Враховуючи той факт, що протягом 2017 року підприємство не здійснювало господарської діяльності з причини арешту рахунків та майна, дослідження складу активів можна проводити без попередньої зміни стану балансових статей.

Таблиця 2.5

Аналіз змін в активах балансу КТ «ЗЗВА» у 2017 році

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000		
первісна вартість	1001	370	370
накопичена амортизація	1002	370	370
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1280	1133
Основні засоби:	1010	181816	5865
первісна вартість	1011	488609	77563
знос	1012	306793	71698
Інвестиційна нерухомість:	1015	13276	0
первісна вартість	1016	13475	0
знос	1017	199	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	0	0
Інші фінансові інвестиції	1035	796	796
Інші необоротні активи	1090	852	852
Усього за розділом I	1095	198020	8646
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	23871	20329
Виробничі запаси	1101	10599	10318
Незавершене виробництво	1102	10327	8125
Готова продукція	1103	2945	1886
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	7868	14080
Дебіторська заборгованість за рахунками:			
за виданими авансами	1130	1930	1180
з бюджетом	1135	672	16
у тому числі з податку на прибуток	1136	16	16

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	317	77
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	96	48
Готівка	1166	2	0
Рахунки в банках	1167	94	48
Витрати майбутніх періодів	1170	22	0
Інші оборотні активи	1190	3513	2995
Усього за розділом II	1195	38289	38725
Баланс	1300	236309	47371

Ми бачимо, що протягом 2017 року відбулись суттєві зміни в складі та обсязі майна. Перш за все, більша частина основних засобів (майновий комплекс та значний обсяг обладнання) перейшли за договором відступлення права вимоги від ПАТ «МОТОР БАНК» до нового заставодержателя. У власності КТ «ЗЗВА» після 18 вересня залишилось 5865 тис.грн. основних засобів, тоді як на початок 2017 року у власності підприємства знаходилося основних засобів за залишковою вартістю на суму 181816 тис.грн. слід зазначити, що зниження вартості основних засобів відбулось також з причини продажу ВДВС частки майна у вигляді транспортних засобів на відкритих торгах та спрямування отриманих грошових коштів на виплату заробітної плати працівникам, які подали заяви до суду та отримали рішення щодо погашення заборгованості.

Після проведення інвентаризації, яку ініціював ліквідатор, було оцінено за ринковими цінами та списано об'єкти інвестиційної нерухомості на суму 13276 тис.грн. За підсумками першого розділу на початок 2017 року вартість необоротних активів складала 198020 тис.грн., а на кінець року – 8646 тис.грн.

З причини відсутності поточної діяльності суттєвих змін у складі та обсягах оборотних активів не відбулось. Так, на початок року обсяг оборотних активів складав 38289 тис.грн., а на кінець року 38725 тис.грн.

Загальна вартість майна підприємства станом на 31.12.2017 р. становить 47371 тис.грн. проти 236309 тис.грн. на початок року.

Основними фінансовими загрозами для власників КТ «ЗЗВА» у 2017 році є такі:

- втрата більшої частини майна у вигляді основних засобів (будівлі, споруди, комунікації, обладнання тощо);
- кредиторська заборгованість, що на кінець 2017 року становить 85 101 тис.грн.;
- власний капітал має від’ємне значення (-37730 тис.грн.) у зв’язку з обсягом непокритого збитку (-75667 тис.грн.) та втратою капіталу в дооцінках, який на кінець року становить 33952 тис.грн. (на початок року він становив 230476 тис.грн.).

Динаміка зносу основних засобів представлена на рис. 2.3.

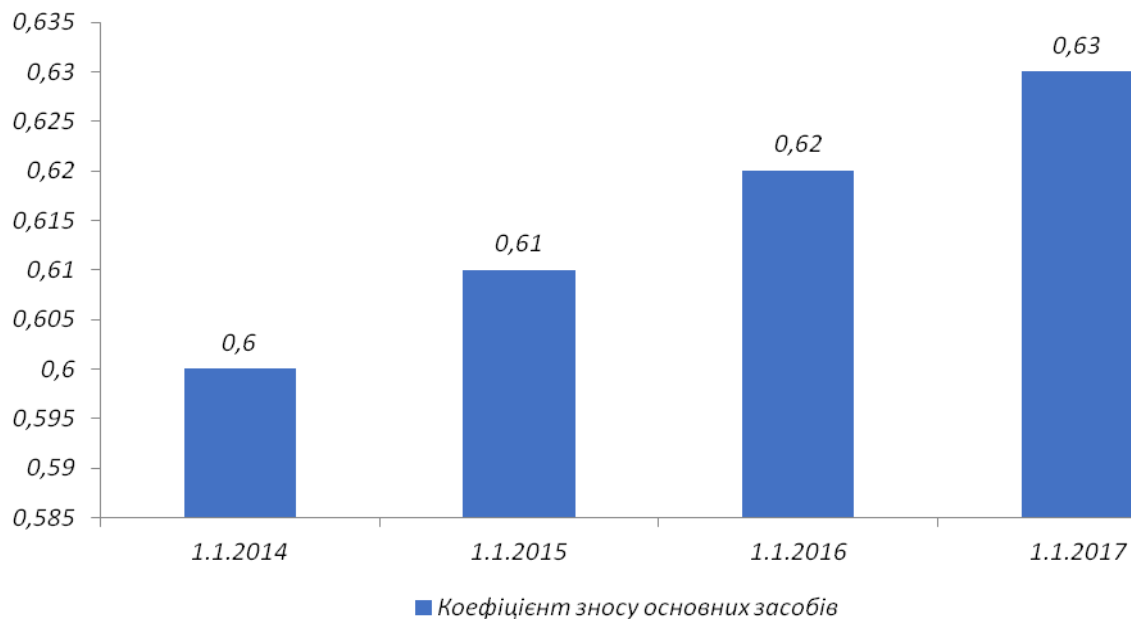

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнту зносу основних засобів КТ «ЗЗВА» у 2014 – 2017 рр.

Динаміка балансової вартості основних засобів протягом 2014 – 2017 рр. наведена на рис. 2.4.

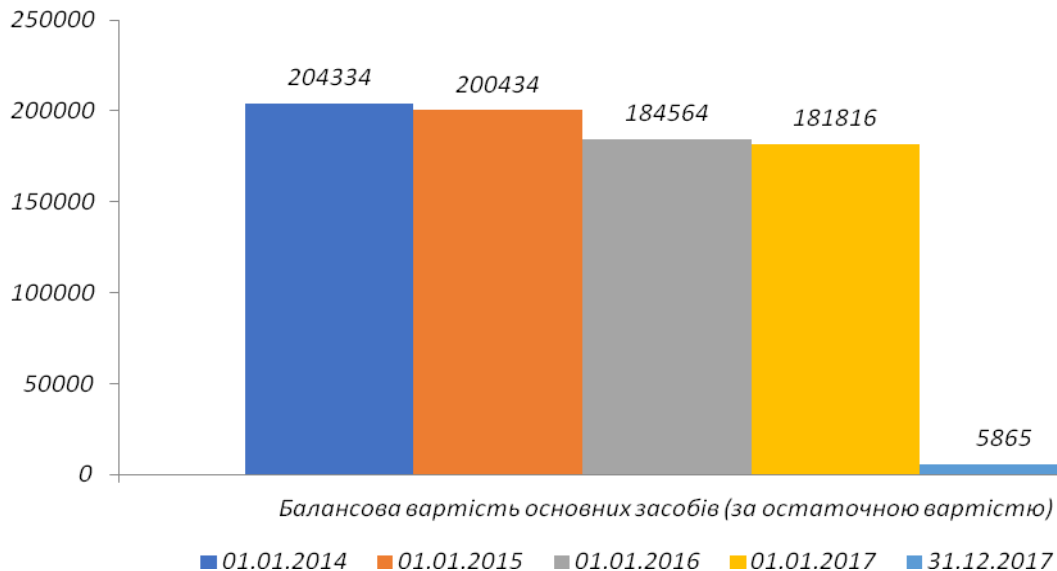

Рис. 2.4. Динаміка балансової вартості основних засобів КТ «ЗЗВА»

Очевидно, що у 2017 році підприємство втратило практично весь обсяг майна у вигляді майнового комплексу, що слугував заставою при кредитуванні ПАТ «МОТОР БАНК», тому станом на вересень 2017 р. практично підприємство вже належить новому заставодержателю.

Здійснимо аналіз капіталу з використанням методів горизонтального та вертикального аналізу в період 2014 – 2016 рр., а також аналіз капіталу за 2017 р. без попередньої зміни стану балансових статей пасиву балансу.

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2014 р. представлено в табл. 2.6.

Статутний капітал КТ «ЗЗВА» складає 3188 тис.грн. та протягом всього періоду дослідження не змінюється. Капітал в дооцінках – це майно підприємства, що придбане за власні кошти.

В результаті відсутності оновлення основних засобів за власні кошти та їх придбання, капітал в дооцінках знижується протягом 2014 року на 7509 тис.грн., на кінець року він складає 231747 тис.грн.

На 01.01.2014 р. у власному капіталі підприємства мають місце непокріті збитки минулих років в обсязі 38469 тис.грн., на кінець року непокріті збитки складають 59474 тис.грн., тобто на цю суму буде знижений обсяг власного капіталу. Так, на початок року питома вага власного капіталу

складає 81,46%, а на кінець року 75,36%. Така динаміка є реальною фінансовою загрозою втрати фінансової самостійності та банкрутства.

На початок 2014 року у КТ «ЗЗВА» є короткостроковий кредит банку ПАТ «МОТОР БАНК», який складає 20750 тис.грн., протягом року ліміт кредиту знижено на 300 тис.грн. та на кінець року ці зобов'язання складають 20450 тис.грн.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 12150 тис.грн., на кінець року 8690 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 71,52%. Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом на початок року становить 1013 тис.грн., на кінець року 1034 тис.грн., тобто зростання зобов'язань практично не спостерігається.

Таблиця 2.6

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» за 2014 рік

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	3188	1,27	3188	1,36	0,0	0,09	100,00
Капітал у дооцінках	239256	95,17	231747	99,08	-7509	3,91	96,86
Резервний капітал	797	0,32	797	0,34	0,0	0,02	100,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	38469	15,30	59474	25,43	21005	10,12	154,60
Усього за розділом I	204772	81,46	176258	75,36	-28514	-6,10	86,08
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	20750	8,25	20450	8,74	-300	0,49	98,55
Векселі видані	-	-	4176	1,79	4176	1,79	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-	-
товари, роботи, послуги	12150	4,83	8690	3,72	-3460	-1,12	71,52
розрахунками з бюджетом	1013	0,40	1034	0,44	21	0,04	102,07
у тому числі: з податку на	138	0,05	-	-	-138	-0,05	-

прибуток							
розрахунками зі страхування	1725	0,69	3757	1,61	2032	0,92	217,80
розрахунками з оплати праці	3917	1,56	7338	3,14	3421	1,58	187,34
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	6479	2,58	3005	1,28	-3474	-1,29	46,38
Інші поточні зобов'язання	586	0,23	9191	3,93	8605	3,70	1568,43
Усього за розділом III	46620	18,54	57641	24,64	11021	6,10	123,64
Баланс	251392	100,00	233899	100,00	-17493	0,00	93,04

Негативна тенденція стосовно зростання зобов'язань спостерігається за розрахунками зі страхування, які на початок року склали 1725 тис.грн., а на кінець року 3757 тис.грн.; заборгованість з розрахунками по оплаті праці на початок року складає 3917 тис.грн., а на кінець року 7338 тис.грн.; поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами складає на 01.01.2014 р. 6479 тис.грн., на 31.12.2014 р. 3005 тис.грн., тобто протягом року ці зобов'язання знизились на 3474 тис.грн., що є позитивним чинником.

Інші поточні зобов'язання зростають на 8605 тис.грн. протягом року, це поворотна фінансова допомога підприємству на поповнення оборотних активів за рахунок коштів співвласників підприємства.

Таким чином, короткострокові зобов'язання підприємства зростають з 46620 тис.грн. на початок року до 57641 тис.грн. на кінець 2014 року, що суттєво знизило фінансову самостійність та підвищило ризик банкрутства. Питома вага короткострокових зобов'язань на початок року становить 18,54%, а на 31.12.2014 р. – 24,64%. Тобто $\frac{1}{4}$ частина капіталу це короткострокові зобов'язання підприємства.

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2015 році наведено в таблиці 2.7.

Капітал в дооцінках продовжує знижуватись в результаті зносу основних засобів, що придбані за рахунок власних коштів, так на початок року він складає 231747 тис.грн., на кінець року 231468 тис.грн., темп росту складає 99,9%.

На 01.01.2015 р. у власному капіталі підприємства мають місце непокриті збитки минулих років в обсязі 59983 тис.грн., на кінець року непокриті збитки складають 61758 тис.грн., тобто на цю суму буде знижений обсяг власного капіталу. Так, на початок року питома вага власного капіталу складає 75,4%, а на кінець року 68,1%. Це реальна фінансова загроза втрати фінансової самостійності. Ми бачимо, що непокриті збитки минулих років зростають із року в рік, що є ознакою системної проблеми непокриття доходами витрат підприємства та неминуче веде до банкрутства.

Слід також зазначити, що питома вага непокритих збитків минулих років в обсязі власного капіталу на початок року становить 25,43%, на кінець року 24,2%, тобто від загального обсягу власного капіталу $\frac{1}{4}$ частину складають збитки минулих років, що є ознакою фінансової втрати вартості бізнесу та фінансової самостійності.

Таблиця 2.7

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» за 2015 р.

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	3188	1,36	3188	1,24	-	-	-
Капітал у дооцінках	231747	99,08	231468	90,7	+279	-8,4	99,9
Резервний капітал	797	0,34	797	0,31	-	+0,03	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	59983	25,43	61758	24,2	+1775	-1,2	102,9
Усього за розділом I	175749	75,4	173695	68,1	+2054	-7,3	98,8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	20450	8,74	20262	7,9	-188	-0,8	99,1
Векселі видані	4176	1,79	4176	1,64	-	-0,15	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	8690	3,72	17592	6,9	+8902	3,2	202,4
розрахунки з бюджетом	1034	0,44	2885	1,1	+1851	+0,7	279,0

у т. ч. з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
зі страхування	3757	1,61	3828	1,3	+71	-0,3	101,9
з оплати праці	7338	3,14	6953	2,7	-385	-0,44	94,8
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	3005	1,28	16318	6,4	+1331 3	+5,12	543,0
Інші поточні зобов'язання	9191	3,93	9351	3,7	+160	-0,2	101,7
Усього за розділом III	57641	24,64	81365	31,9	+23724	7,3	141,2
Баланс	233390	100	255060	100	+21670	-	109,3

На початок 2015 року у КТ «ЗЗВА» є короткостроковий кредит банку ПАТ «МОТОР БАНК», який складає 20450 тис.грн., протягом року ліміт кредиту знижено на 188 тис.грн. та на кінець року ці зобов'язання складають 20262 тис.грн.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок року становить 8690 тис.грн., на кінець року 17592 тис.грн., темп росту зобов'язань складає 202,4%, тобто зростання заборгованості складає 8902 тис.грн., що суттєво погіршує фінансовий стан підприємства.

Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом на початок року становить 1034 тис.грн., на кінець року 2885 тис.грн., зростання зобов'язань спостерігається з темпом росту 279%. Негативна тенденція стосовно зростання зобов'язань спостерігається за розрахунками зі страхування, які на початок року склали 3757 тис.грн., а на кінець року 3829 тис.грн.; поточна заборгованість з оплати праці на початок року становить 7338 тис.грн., а на кінець року 6953 тис.грн.; поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами складає на 01.01.2015 р. 3005 тис.грн., на 31.12.2015 р. 16318 тис.грн., тобто протягом року ці зобов'язання зросли на 13313 тис.грн., що є негативним чинником зниження фінансової рівноваги підприємства та посилення його залежності від позикових коштів. Інші поточні зобов'язання зростають з 9191 тис.грн. до 9351 тис.грн. протягом року, це поворотна фінансова допомога підприємству на поповнення оборотних активів за рахунок коштів співвласників підприємства.

Питома вага короткострокових фінансових зобов'язань на початок 2015 року становить 24,64% в структурі капіталу або 57641 тис.грн.; на кінець 2015 року питома вага фінансових зобов'язань становить 31,9% або 81365 тис.грн.

Тобто ситуація на підприємстві протягом 2015 року суттєво погіршилась у зв'язку із зростанням залежності підприємства від короткострокових позикових коштів та зниження обсягу його власного капіталу.

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2016 році наведено в табл. 2.8.

Капітал в дооцінках знижується протягом 2016 року у зв'язку із амортизацією основних засобів, що придбані за рахунок власних коштів. Вартість капіталу на 31.12.2016 р. становить 230476 тис.грн., темп росту становить 99,6%. Продовжують зростати непокриті збитки минулих років, так на 01.01.2016 р. вони становлять 62734 тис.грн., а на 31.12.2016 р. вже 87071 тис.грн. Темп росту непокритих збитків минулих років складає 138,8%.

Залишок по короткострокову кредиту банку ПАТ «МОТОР БАНК» протягом 2016 року знижується на 512 тис.грн. та на кінець року складає 19750 тис.грн.

Таблиця 2.8

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» за 2016 р.

Найменування статті	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Відхилення		Темп росту, %
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	3188	1,24	3188	1,3	-	+0,06	-
Капітал у дооцінках	231468	90,7	230476	97,5	-992	+6,8	99,6
Резервний капітал	797	0,31	797	0,34	-	+0,03	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	62734	24,2	87071	36,8	+24337	+12,6	138,8
Усього за розділом I	172719	68,1	147390	62,4	-25329	-5,7	85,3

III. Поточні зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	20262	7,9	19750	8,4	-512	0,5	97,5
Векселі видані	4176	1,64	4176	1,8	-	+0,16	-
Кредиторська заборгованість за : товари, роботи, послуги	17599	6,9	13800	5,8	-3799	-1,1	78,4
розрахунки з бюджетом	2889	1,1	3266	1,4	+377	+0,3	113,0
у т. ч. з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
зі страхування	3828	1,3	3644	1,5	+416	+0,2	95,2
з оплати праці	6953	2,7	10646	4,5	+3693	+1,8	153,1
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	16318	6,4	24128	10,2	+7810	+3,8	147,9
Поточні забезпечення	378	0,1	301	0,1	-77	-	79,6
Інші поточні зобов'язання	9929	3,7	9208	3,9	-721	+0,2	92,7
Усього за розділом III	82332	31,9	88919	37,6	+6587	+5,7	108,0
Баланс	255051	100	236309	100	-18742	-	92,6

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на початок 2016 р. становить 17599 тис.грн., на кінець року 13800 тис.грн., тобто вона знизилась на 3799 тис.грн.; заборгованість за розрахунками з бюджетом протягом 2016 року зростає та становить на 31.12.2016 р. 3266 тис.грн., темп росту 113%.; заборгованість зі страхування становить на кінець року 3644 тис.грн. проти 3828 тис.грн. на початок року; заборгованість із заробітної плати зростає протягом року на 3693 тис.грн. та на 31.12.2016 р. складає 10646 тис.грн.; також протягом 2016 року суттєво зросла кредиторська заборгованість за одержаними авансами, а саме з 16318 тис.грн. на початок року до 24128 тис.грн. на кінець року, що негативно вплинуло на всю господарську діяльність підприємства; інші поточні зобов'язання за 2016 рік практично не змінилися та на кінець року склали 9208 тис.грн.

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2017 році має такі тенденції:

- у зв'язку із тим, що у вересні поточного року відбулось переуступлення права вимоги за кредитом ПАТ «МОТОР БАНК» іншому кредитору, новий кредитор стає власником майнового

- комплексу та більшої частини обладнання підприємства; залишок основних засобів, що залишився у власності КТ «ЗЗА» склав 33952 тис.грн.;
- подальше зростання збитків минулих років призвело накопичення їх обсягу до 75667 тис.грн. на кінець 2017 року;
 - у підсумку власний капітал підприємства на кінець року має від’ємне значення (-37730) тис.грн.;
 - короткострокові зобов’язання, за вирахуванням кредиту банку, складають 85101 тис.грн., до яких відносяться: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги 15239 тис.грн.; заборгованість за розрахунками з бюджетом 11314 тис.грн.; заборгованість за розрахунками зі страхування 15239 тис.грн.; заборгованість з оплати праці 16333 тис.грн.; заборгованість за одержаними авансами 17530 тис.грн.; інші поточні зобов’язання (фінансова допомога попередніх власників) 12661 тис.грн.;
 - за всіма ознаками КТ «ЗЗА» є банкрутом.

Таблиця 2.9

Аналіз змін в пасивах балансу КТ «ЗЗА» у 2017 році

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	3188	3188
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	230476	33952
Резервний капітал	1415	797	797
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-71273	-75667
Усього за розділом I	1495	147390	-37730

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	19750	3
Векселі видані	1605	4176	4176
Поточна кредиторська заборгованість:			
за товари, роботи, послуги	1615	13800	15239
за розрахунками з бюджетом	1620	3266	11314
за розрахунками зі страхування	1625	3644	15239
за розрахунками з оплати праці	1630	10646	16333
за одержаними авансами	1635	24128	17530
Поточні забезпечення	1660	301	301
Інші поточні зобов'язання	1690	9208	12661
Усього за розділом III	1695	88919	85101
Баланс	1900	236309	47371

Доцільно узагальнити результати аналізу капіталу за 2014 – 2017 рр. та виділити системні фінансові загрози:

- стабільне зростання непокритих збитків;
- кредит, який підприємство не має змоги погашати, а тільки обслуговує;
- зростання кредиторської заборгованості за всіма статтями, які мають штрафні санкції;
- відсутність дофінансування діяльності з боку власників.

Динаміка непокритих збитків минулих років представлена на рис. 2.5.

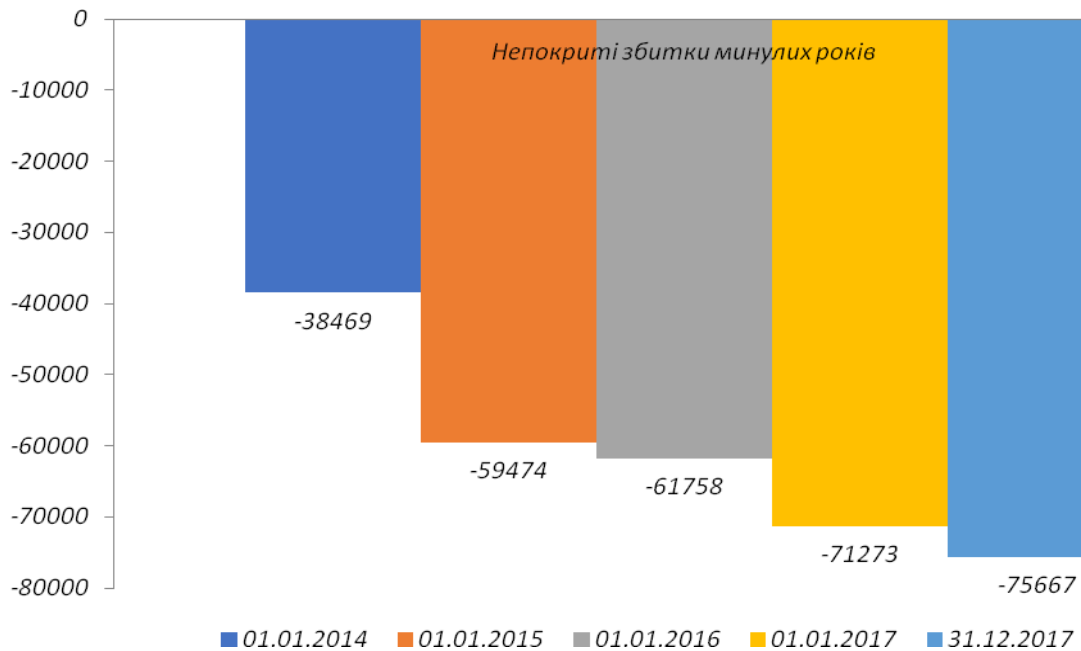

Рис. 2.5. Динаміка непокритих збитків минулих років КТ «ЗЗВА»

Рис. 2.5 наочно показує, що збиткова господарська діяльність, яка тривала у підприємства вже декілька років неминуче привела до банкрутства. До фінансових рішень цього періоду, які б мали змогу суттєво вплинути на господарську діяльність КТ «ЗЗВА», можна віднести: дофінансування збитків та зобов'язань за рахунок власних коштів власників та співвласників підприємства. Співвласники ж надали лише поворотну фінансову допомогу, що підвищило обсяг поточних зобов'язань підприємства. У зв'язку із тим, що власники та співвласники вирішили не надавати фінансування, єдиним можливим рішенням було – припинення діяльності. Так, 28 грудня 2017 р. рішенням повного учасника КТ «ЗЗВА» було призначено збори повного учасника з таким порядком денним:

- про припинення діяльності КТ «ЗЗВА» в результаті його ліквідації;
- про призначення ліквідаційної комісії (ліквідатора); затвердження персонального складу ліквідаційної комісії (ліквідатора) та визначення її місцезнаходження;
- про встановлення порядку і строку заявлення вимог кредиторів КТ «ЗЗВА»;

– про організацію виконання рішень, прийнятих на цих зборах повного учасника.

Таким чином, було прийнято рішення зобов'язати голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) повідомити всіх наявних кредиторів КТ «ЗЗВА» відповідно до чинного законодавства вжити всіх можливих заходів щодо виявлення кредиторів, а також письмово повідомити їх про припинення юридичної особи. Вирішено встановити строк заявлення вимог кредиторами КТ «ЗЗВА» - два календарних місяця з дня оприлюднення повідомлення про припинення КТ «ЗЗВА».

Вирішено також доручити голові ліквідаційної комісії (ліквідатору) провести всі необхідні дії з припинення КТ «ЗЗВА» шляхом його ліквідації за рішенням власника відповідно до вимог чинного законодавства України, провести дії щодо внесення запису про припинення КТ «ЗЗВА» шляхом ліквідації до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у відповідності до рішення протоколу зборів повного учасника КТ «ЗЗВА».

У підсумку, на 31.12.2017 р. складений баланс КТ «ЗЗВА» вже підписував ліквідатор.

Слід звернути увагу на рис. 2.6, на якому представлено динаміку поточних зобов'язань, зокрема поточних зобов'язань на 31.12.2017 р. в сумі 85101 тис.грн., в обсязі яких вираховано обсяг кредиту. Тобто, борги підприємства впродовж 2017 року зросли до 100 млн.грн. при тому, що власний капітал, за вирахуванням заставного майна, має від'ємне значення (-37730 тис.грн.). Будь – які фінансові рішення в такій ситуації не вплинули б на зміну обставин, що склались на підприємстві, та не дозволили б покращити фінансовий стан та уникнути банкрутства. На рис. 2.7 представлено співвідношення власного капіталу та зобов'язань КТ «ЗЗВА» на кінець 2017 р.

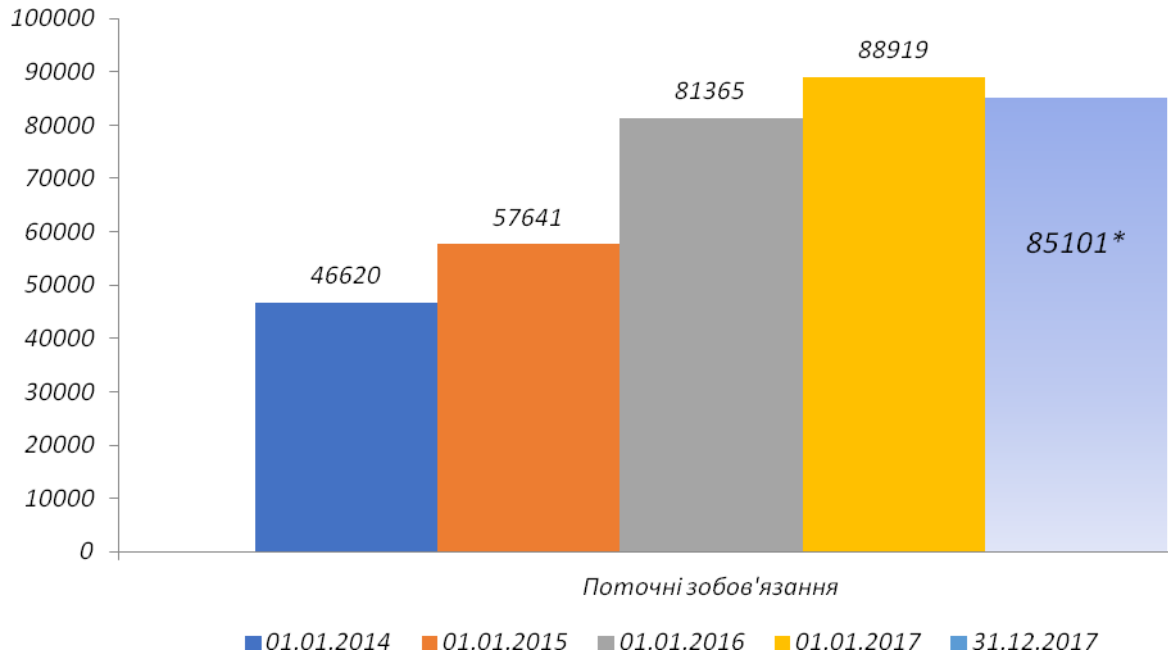

Рис. 2.6. Динаміка поточних зобов'язань КТ «ЗЗВА» протягом 2014 – 2017 рр.

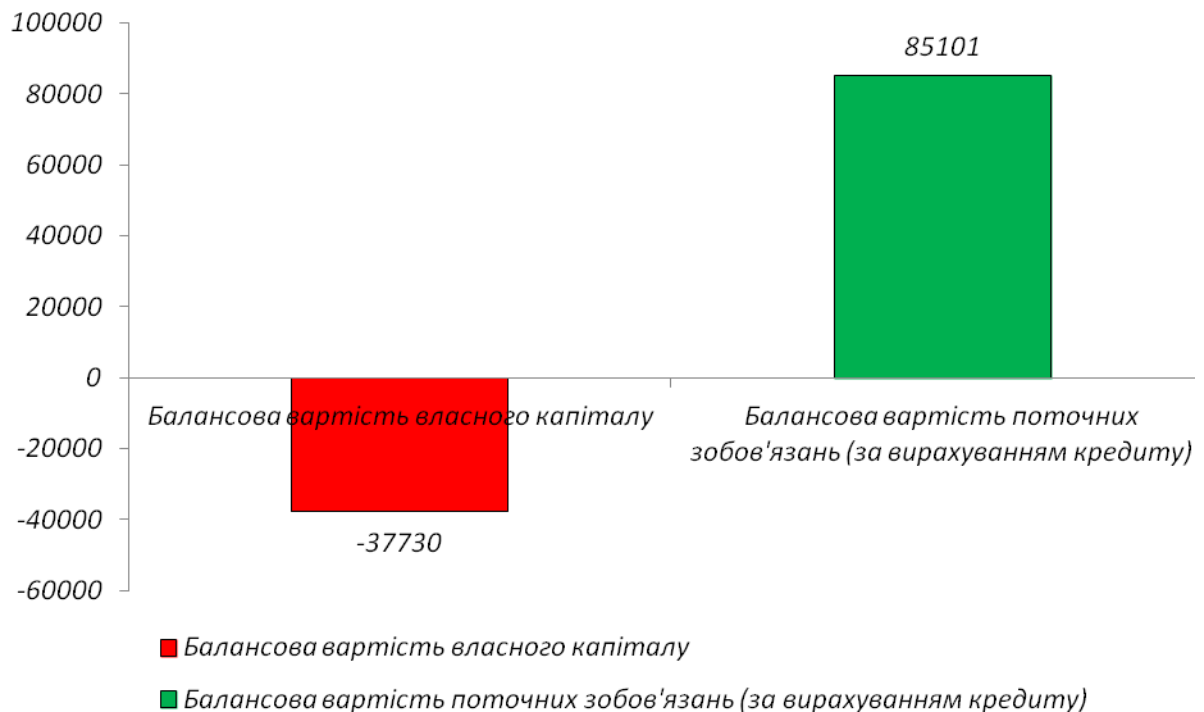

Рис. 2.7. Співвідношення вартості власного капіталу та поточних зобов'язань КТ «ЗЗВА» станом на 31.12.2017 р.

2.3. Передумови (економічні та політичні) банкрутства КТ «ЗЗВА»

В результаті політичної кризи 2013 р., нестабільної політики держави відносно вітчизняного виробника протягом останніх десяти років, високого рівня залежності підприємства від стану енергоринку України (відсутність масштабних програм модернізації, реконструкції підстанцій; відсутність капітального будівництва на ринку енергетики), підприємство КТ «ЗЗВА» втратило свої позиції на ринку України, Близького Зарубіжжя, країн колишнього СНД. Негативними також можна вважати тенденції скорочення, з боку держави, процесів фінансування проектних інститутів державної форми власності, з якими протягом тривалого періоду часу співпрацював КТ «ЗЗВА». Саме співпраця з галузевими проектними інститутами надавала змогу підприємству планувати обсяги своєї діяльності на перспективу.

Протягом тривалого періоду часу, а саме до 2008 р., КТ «ЗЗВА» було експортоорієнтованим підприємством з обсягом експорту 60 – 70% від загального обсягу продажу продукції, тобто підприємство мало право на відшкодування ПДВ, отримувало валютну виручку, мало широку географію постачань продукції в країни Далекого та Близького Зарубіжжя, країни Балтії. Починаючи з 2009 р. відбулись негативні тенденції зростання валютного курсу, ускладнення митних процедур постачання вітчизняного обладнання в країни СНД, Балтії.

Зміна умов функціонування на зовнішніх ринках збуту спонукала підприємство до переорієнтації продукції на внутрішній ринок. Починаючи з 2011 р. технічні служби розпочали розробки маломасляні трансформатори струму серії ТОМ та продовжили розробку ємнісних трансформаторів напруги типу ЄТН. Останні три роки (2014 – 2016 рр.) підприємство відновило виробництво роз'єднувачів, шинних опор, організували виробництво струмопроводу. Але виробничі потужності КТ «ЗЗВА» спроектовано на значно більші обсяги виробництва, що в сучасних умовах

роботи та потребах ринку не забезпечує завантаженість виробничих потужностей і призводить до збитків.

Згідно рішення позачергових зборів акціонерів, що відбулись 21.01.2011 р., ВАТ «ЗЗВА» перетворено у Командитне товариство «Запорізький завод високовольтної апаратури – Вакатов» і Компанія» (далі КТ «ЗЗВА») та є правонаступником всього майна та обов'язків ВАТ «ЗЗВА». Меморандум КТ «ЗЗВА» зареєстровано 15.04.2011 р., Генеральним директором КТ «ЗЗВА» є О.О. Вакатов, а єдиним повним учасником ТОВ «ЗЗВА». 21.10.2014 р. 51% пакету часток КТ «ЗЗВА» було продано і установчим документом КТ «ЗЗВА» став Засновницький договір, а повними учасниками – ТОВ «ЗЗВА», ТОВ «АФЦ ЗАВОД», ТОВ «АФЦ ІНВЕСТ».

Фінансова криза в економіці України взагалі та на ринку електроенергетики у 2014 – 2017 рр., зокрема, призвела до зупинки КТ «ЗЗВА» у січні 2017 р., підприємство оголосило «простій».

Розвиток фінансово – економічної кризи на підприємстві доцільно відобразити шляхом поділу періодів роботи КТ «ЗЗВА» на два часових періоди: 1997 – 2007 рр. та 2008 – 2016 рр. та здійснення ретроспективного аналізу основних напрямів роботи підприємства та його фінансової політики.

Перший етап роботи підприємства у 1997 – 2007 рр. характеризується такими тенденціями.

Впродовж періоду 1997 – 2007 рр. завантаженість виробничої потужності підприємства була практично максимальна, що дозволяло підприємству формувати конкурентну цінову політику, отримувати прибуток та здійснювати виробничий розвиток. Так, протягом цього періоду на виробничий розвиток було спрямовано 32063,4 тис.грн. чистого прибутку. Саме в цей період підприємство здійснило розробку трансформаторів струму з елегазовим наповненням, що є вибухобезпечними, та з 2009 року почало промислове постачання на всі об'єкти енергосистеми України. Однак в цей же період було практично втрачено ринок збуту високовольтних комірків з об'єктивних зовнішніх причин та з суб'єктивних внутрішніх. По – перше,

специфікою даної продукції є те, що комірки складаються з комплектуючої апаратури, яка формується за індивідуальним замовленням, основною складовою якої є вимикач (масляний, вакуумний, елегазовий). КТ «ЗЗВА», на жаль, не має власної розробки вимикача, а його вартість складає 35 – 40% всіх матеріальних витрат на виробництво комірки. У зв'язку із цим, а також з причини зниження обсягів капітального будівництва в країні, на вітчизняному ринку з'явилися достатньо потужні конкуренти КТ «ЗЗВА», які за рахунок власних розробок комплектуючої апаратури суттєво знизили собівартість продукції та закріпили свої позиції на ринку.

Поряд зі зниженням обсягу виробництва комірок, відбувається зростання обсягу виробництва трансформаторів струму та напруги і підприємство з 2009 р. стає єдиним в Україні виробником трансформаторів струму з елегазовим наповненням великого габариту (ТОГ – 750).

Найбільш рентабельним виробництво було у 1999 – 2002 рр. Можливість отримувати чистий прибуток у підприємства була завдяки впливу таких чинників:

- експорт продукції більше 60% надавав змогу отримувати відшкодування ПДВ;
- експорт в країни Середньої Азії дозволяв формувати привабливі для підприємства ціни;
- цінова політика в Україні дозволяла також формувати конкурентні ціни на підставі стабільної економічної ситуації;
- завантаженість виробничих потужностей підприємства дозволяла планувати постійні та змінні витрати, які у сукупності не перевищували точку беззбитковості;
- стабільний товарний портфель дозволяв планувати закупівлі, що надавало змогу оптимізувати закупівельні ціни та матеріальні витрати в собівартості продукції.

Другий етап роботи підприємства (2008 – 2016 рр.) характеризується збитками, які мають системний характер. До системних проблем цього періоду діяльності слід віднести:

- питома вага експорту не більше 37% та експорт є нестабільним у часовому періоді, що не дозволяє планувати та оптимізувати ПДВ (відшкодування);
- починаючи з 2009 р. значний обсяг власних оборотних коштів відволікався на сплату ПДВ, що знижувало мобільність підприємства в обороті коштів; це спричинено тривалістю виготовлення продукції та комплектуючої апаратури, що не співпадає у часі і не надає змоги оптимізувати платежі по ПДВ;
- для упорядкування сплати до Державного бюджету ПДВ всіма контрагентами на ринку податкова політика держави була спрямована на здійснення постійного (щомісячного) контролю співвідношення формування податкових зобов'язань та податкового кредиту між контрагентами, що мають взаємовідносини по здійсненню господарської діяльності; якщо в ланцюгу взаємовідносин виникає сумнівний контрагент, то у підприємства виникають додаткові фінансові зобов'язання з ПДВ, знижується обсяг валових витрат, можливо, настає кримінальна відповідальність;
- починаючи з 2009 р. основними покупцями продукції підприємства стають державні підприємства НЕК «Укренерго» та НАЕК «Енергоатом»; взаємовідносини з державними підприємствами характеризуються тендерною процедурою закупівель, що унеможлиблює формування підприємством гнучкої цінової політики у періоди спаду товарного ринку;
- тривалість періоду виконання господарських договорів з ДП зазвичай складає шість і більше місяців, тобто за умов нестабільної зовнішньої економічної ситуації у підприємства виникають додаткові фінансові

- витрати, що пов'язані із зростанням тарифів на енергоносії, цін на матеріали тощо;
- особливістю взаємовідносин цього періоду з ДП є низький рівень передплат (30%), або, навіть, їх відсутність, що спонукає підприємство до виготовлення продукції за власні оборотні кошти або за кредитні кошти; також умови контрактів з ДП передбачають остаточний розрахунок протягом 30 днів після виготовлення та відвантаження продукції замовнику;
 - державна політика цього періоду не була спрямована на підтримку вітчизняного виробника, тому завантаження виробничих потужностей таких підприємств, як КТ «ЗЗВА», не надавало змоги покривати витрати постійного характеру (енергоресурси, оренда землі, інші податки та збори в місцевий та державний бюджети), що призводить до збитків; так, якщо у 1997 р. підприємство виробляло 3584 од. продукції, то у 2016 р. – 543 од. продукції;
 - аналогічні КТ «ЗЗВА» підприємства є заручниками системи галузевих угод, якими, незалежно від ефективності ведення господарської діяльності, передбачено зростання рівня заробітної плати відповідно до бюджетних показників, що вимушено підвищує рівень собівартості; проводити ж скорочення персоналу підприємство оперативно більше 4% не має змоги; процедура узгодження більшого відсотку скорочення штату персоналу є довготривалою та не своєчасно вирішує питання оптимізації витрат;
 - до системних проблем також необхідно віднести неспроможність внутрішнього менеджменту своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому конкурентному середовищі, які сигналізують про необхідність змін; так, взаємодія сфер «закупівлі – продаж – розробка продукції» за умов ефективного менеджменту спроможна реагувати на запити ринку продукції шляхом зміни конструкції, технології виробництва, закупівлі нових прогресивних матеріалів, зміна

- постачальників, здійснення дрібнооптових закупівель, дослідження ринкових потреб, освоєння нових ринків і нових технологій просування продукції, використання електронних ресурсів, оновлення колективу тощо;
- нестабільність фінансового ринку, податкової політики, митної політики, політичної ситуації в країні негативно позначилось на експортно – імпорتنих операціях, зокрема у складі стратегічних матеріалів для виготовлення продукції КТ «ЗЗВА» є такі позиції, що не виробляються на території України; у зв'язку із тим, що КТ «ЗЗВА» протягом більше як 60 років було важливою складовою галузі машинобудування СРСР, закупівля цих позицій здійснювалась на території Російської Федерації; політичні та економічні зміни спонукають підприємство здійснювати пошук альтернативних джерел постачань в країнах Європи та Азії, також логістика перевезень є достатньо складною;
 - логістика постачань продукції підприємства до країн Середньої Азії у зв'язку із політичними санкціями довготривалою, ризикованою та високовартісною; до ризиків слід віднести транспортування морським транспортом, багатократні перезавантаження вантажів, ризики пошкодження вантажів; складність чіткого планування тривалості перевезення; у порівнянні, в докризовому періоді основним видом транспорту був залізничний, який враховував габарити продукції, мінімізував її вібрацію у процесі транспортування, час знаходження в дорозі тощо;
 - нестабільність фінансового ринку України, починаючи з 2009 р. (курс долара США склав 5,5) призвела до фінансової кризи та неспроможності підприємств промисловості обслуговувати кредитні ресурси; динаміка курсу НБУ за кредитуванням свідчить про зростання курсу з 11% у 2009 р. до 25,5% у 2016 р.; при цьому курс долара США

зростав з 7,7 грн. за 1 долл. США у 2009 р. до 25,5 грн. за 1 долл. США у 2016 р.

Кредитна історія КТ «ЗЗВА» почалась у 2010 році. На початку року підприємство залучило кредитні ресурси в обсязі 2 млн.грн. для поповнення оборотних коштів та виконання замовлення державних підприємств НЕК «Укренерго» та НАЕК «Енергоатом» через ринкового посередника ТОВ «Укренержи» та інших посередників на енергоринку. Слід зазначити, що така «непрозора» практика торгів на енергоринку України, а саме співпраця не безпосередньо з виробником, а через посередників, і призвела до фінансової кризи багатьох підприємств машинобудування, зокрема, підприємств електроенергетики.

Перш за все, в цих умовах виробник вимушений реалізовувати продукцію практично за собівартістю і у підприємства відсутня можливість формувати власний інвестиційний ресурс для оновлення виробничої системи. Поряд із цим, реалізація продукції через посередників призводить до затримки остаточного розрахунку з виробником, що вимушує підприємства залучати кредитні ресурси. Аналогічна ситуація відбулась на КТ «ЗЗВА» у 2010 році. Залучені кредитні ресурси в обсязі 2 млн.грн. (кредитор – ПАТ «АКТАБАНК») підприємство не мало змоги повернути у зв'язку із демпінговою політикою цін на реалізовану продукцію, а також у зв'язку із тим, що політика державних підприємств була спрямована на обсяг передплати підприємству – виробнику не більше 30 – 50% (з урахуванням втрат часу проходження грошових коштів через посередників). Питома ж вага матеріальних витрат у продукції підприємства складає 55 – 60%, що, за умов відсутності власних оборотних коштів, вимушує підприємства залучати кредитні ресурси. Економічно зрозуміло, що джерелом погашення витрат на обслуговування кредитних ресурсів є прибуток підприємства. Реалізація ж продукції через посередників за собівартістю (а у деяких випадках навіть нижче собівартості) не дозволяє формувати прибуток. В цьому ж періоді у підприємства спостерігається відсутність нерозподіленого прибутку та на

кінець року у складі власного капіталу з'являється непокритий збиток у сумі 2 773 тис.грн. З цього періоду обсяг власного капіталу щорічно знижується на суму непокритих збитків минулих років і станом на 31.12.2016 р. складає 148 643 тис.грн. проти 246038 тис.грн. на кінець 2010 року. Таким чином, втрата власного капіталу, тобто втрата ринкової вартості підприємства, за ці роки складає 97 395 тис.грн.

У 2011 році КТ «ЗЗВА» здійснило перекредитування у ПАТ «ПУМБ», при цьому ліміт кредитування збільшено на першому етапі до 2,5 млн.грн., а на другому (кінець 2011 року) – до 3 млн.грн. Ці заходи спричинені збільшенням кількості та обсягів договорів з посередниками на енергоринку України, що представляли інтереси державних підприємств, та вимушеним для виробника зниженням цін на продукцію. Так, із загального обсягу продажів 2011 року, 59,1 млн.грн. складають продажі через посередників енергоринку, тобто продажі за собівартістю і нижче. Очевидно, що залежність продукції підприємства від «правил» енергоринку не дозволяє йому формувати власну цінову політику, інвестиційну політику, здійснювати планування процесу обслуговування кредитних ресурсів та погашення кредиту. Аналогічні КТ «ЗЗВА» підприємства стали «заручниками» такої ситуації. З одного боку, відмовляти від «правил» енергоринку, означає втрату питомої ваги ринку та критичне зниження завантаженості виробничих потужностей. З іншого ж боку, прийняття таких замовлень на виробництво продукції – «свідома хода» до збитків та банкрутства.

2012 рік для КТ «ЗЗВА» характеризується найбільшою потребою у кредитних ресурсах у зв'язку із обмеженим обсягом власних фінансових ресурсів в обороті, що зумовлено зниженням питомої ваги передплати за договорами постачання з посередниками енергоринку; ускладненням проходження процедури грошових коштів від посередників; порушенням господарських зв'язків із постачальниками ТМЦ, що знаходяться за межами України, зокрема в РФ. У 2012 році підприємство стає клієнтом ПАТ «МОТОР БАНК», який є регіональним комерційним банком, стабільні

взаємовідносини з яким продовжувались впродовж шести років. Політика банку була спрямована на підтримку вітчизняного виробника, тому, не дивлячись на збиткову діяльність, КТ «ЗЗВА» отримало кредитні ресурси на поповнення оборотних коштів в обсязі 5 750 тис.грн. під заставу обладнання та товарів в обороті. Кредитування в ПАТ «МОТОР БАНК» було здійснено шляхом рефінансування кредитної заборгованості перед ПАТ «ПУМБ» в сумі 3 млн.грн. (перший транш) та отримання фінансових ресурсів на поповнення оборотних коштів (другий транш).

За результатами виробничої діяльності впродовж 2013 року підприємство виготовляло продукцію для ДП НЕК «Укренерго» і станом на 19 грудня 2013 року здійснило остаточне відвантаження продукції на об'єкти енергоринку України. Станом на грудень 2013 року витрати з обслуговування кредитних ресурсів для виконання держзамовлення становили 4 401 376 грн., тобто 21,2% від загальної суми кредитних ресурсів. Технологія фінансового менеджменту свідчить, що залучення позикових коштів з точки зору економічної ефективності можливо тільки за рахунок перевищення норми економічної рентабельності над розрахунковою ставкою відсотка за користування кредитними ресурсами.

Економічна рентабельність КТ «ЗЗВА» впродовж 2008 – 2017 рр. є від'ємною величиною, тому будь – які обсяги кредитування лише нарощують збитки підприємства, що неминуче веде до банкрутства. Найбільш суттєвим фінансовим ризиком для КТ «ЗЗВА» стала політична криза 2013 року та події на Сході України. На момент завершення виконання держзамовлення для ДП НЕК «Укренерго», посередники енергоринку заборгували підприємству 16,4 млн.грн. (2,05 млн. долл. США), а погашення цієї заборгованості відбулось частково наприкінці 2014 року та у 2015 році. Відповідно до курсу валют заборгованість склала близько 1 млн. долл. США, тобто фінансові втрати підприємства від зростання курсу долл. США склали 50% від загальної суми боргу. Також, з причини неповерненості 16,4 млн.грн. власних коштів, підприємство не мало змоги здійснювати погашення кредитів за графіком, а

лише здійснювало їх обслуговування. Так, витрати на обслуговування кредитних ресурсів протягом 2014 – 2015 рр. склали 8 641 522 грн. Витратний механізм обслуговування кредитних ресурсів впродовж 2014 р. привів до нарощуванню чистих збитків та «просування» підприємства до банкрутства.

Таким чином, непродуктивні втрати капіталу КТ «ЗЗВА», що обумовлені впливом зовнішніх чинників (неповернення дебіторської заборгованості протягом 18 місяців; політична криза в країні 2013 – 2014 рр.; зміна курсу долл. США, а саме з 8 грн. за 1 долл. США у 2013 р. до 22 грн. за 1 долл. США у 2015 р.; практично повна відсутність держзамовлень у 2014 році, тобто незавантаженість виробничих потужностей) склали 16,8 млн.грн.

Зміна власників підприємства, а саме поява юридичних осіб ТОВ «АФЦ ЗАВОД» та ТОВ «АФЦ ІНВЕСТ» у жовтні 2014 р. вже суттєво не змінила фінансову ситуацію на підприємстві. Позитивним чинником роботи підприємства у 2015 році було отримання замовлення від посередників ДП НАЕК «Енергоатом» та ДП НЕК «Укренерго» обсягом більше 70 млн.грн. З одного боку, обсяг виробництва у 2015 році порівняно з 2014 р. зріс у 2,74 рази, що є позитивним чинником відновлення господарської діяльності КТ «ЗЗВА», а з іншого боку, тривала демпінгова політика реалізації продукції нижче за собівартість на 10 – 30% не надала змоги відновити достатній обсяг оборотних коштів та здійснювати погашення кредиторської заборгованості, наприклад, за кредитними ресурсами, із заробітної плати, податків та зборів і т.д., однак збитки цього періоду були мінімальні за останні вісім років, а саме 2054 тис.грн.

Відсутність коштів в обороті з причини низьких цін реалізації призвела до катастрофічного зростання кредиторської заборгованості. Основними передумовами та наслідками росту кредиторської заборгованості у 2016 році були такі: підвищення тарифів за спожиту електроенергію та газ, зростання цін на стратегічні матеріали, зростання фіскального навантаження в результаті нової грошової оцінки земельних ділянок, укладання збиткових

договорів на продаж продукції, зміна курсу валюти та виникнення курсової різниці за простроченою кредиторською заборгованістю (зростання з 2013 р. на 2,5 млн.грн.), накопичення заборгованості із заробітної плати та податків і зборів, несвоєчасне виконання замовлень за кошти, отримані як передплата, тощо.

Так, загальний обсяг кредиторської заборгованості станом на 01.01.2017 р. склав 89 290 млн.грн. Найбільш вагомими статтями поточних фінансових зобов'язань КТ «ЗЗВА» є такі:

- короткостроковий кредит банку 19 750 тис.грн.;
- кредиторська заборгованість за ТМЦ (Україна) – 6 741 тис.грн.;
- кредиторська заборгованість за послуги (енергоносії, опалення, газ, вода) – 1 332 тис.грн.;
- кредиторська заборгованість за ТМЦ (імпорт) – 5 576 тис.грн.;
- заборгованість за місцевими податками і зборами 767 тис.грн.;
- заборгованість за ЄСВ та пільговими пенсіями – 3 980 тис.грн.;
- заборгованість за ПДФО – 2 300 тис.грн.;
- заборгованість з оплати праці 10 646 тис.грн.;
- заборгованість за безпроцентною поворотною фінансовою допомогою – 7 610 тис.грн.;
- заборгованість за отриманими авансами (передплата) – 24 128 тис.грн.

При цьому, дебіторська заборгованість підприємству за поставлену продукцію, послуги становить 7 868 тис.грн., тобто потенційне джерело покриття кредиторської заборгованості практично відсутнє.

Слід констатувати, що з 2013 року підприємство мало системні проблеми зі своєчасністю виплат заробітної плати, а з 2014 року працівники підприємства масово почали подавати рішення суду до ВДВС з метою отримання боргів по заробітній платі через Виконавчу службу. До кінця 2016 р. практично всі робітники підприємства отримали судові рішення щодо їх заборгованості по заробітній платі і у ВДВС з'явилися ґрунтовні підстави

щодо арешту майна, рахунків боржника та відкриття Зведеного виконавчого провадження.

29.12.2016 р. державним виконавцем ВДВС м. Запоріжжя прийнято Постанову про арешт майна боржника, а 30.12.2016 р. прийнято Постанову про арешт коштів (рахунків) боржника КТ «ЗЗВА», що призвело до зупинки господарської діяльності і унеможливлення погашення будь – яких зобов'язань перед фізичними та юридичними особами з рахунків підприємства. Станом на 07.02.2017 р. відкрито зведене виконавче провадження АСВП 533571175 про стягнення на майно на користь фізичних та юридичних осіб.

Починаючи з березня 2017 р. ВДВС здійснювалось списання грошових коштів з рахунків підприємства, продаж рухомого майна (автомобілі), що не перебуває в заставі у ПАТ «МОТОР БАНК». Таким чином, через ВДВС здійснено погашення зобов'язань перед фізичними та юридичними особами на загальну суму 3 106 083,56 грн.

Висновки до розділу 2

Дослідження фінансового стану, фінансових результатів та результати коефіцієнтного аналізу КТ «ЗЗВА» впродовж 2014 – 2017 рр. надає змогу стверджувати таке.

Протягом 2014 – 2017 рр. спостерігається стабільна тенденція погіршення фінансового стану підприємства, виключенням є тільки 2015 р. КТ «ЗЗВА» є фінансово неврівноваженим з точки зору фінансової стабільності та прибутковості. Неефективним є обсяг продажу продукції, політика управління витратами, цінова політика підприємства.

Протягом останніх п'яти років КТ «ЗЗВА» характеризується кризовим фінансовим станом, фінансова рівновага втрачена, стабільні збитки знижують імідж підприємства на ринку електроенергетики, тобто КТ «ЗЗВА» станом на 01.01.2018 р. є банкрутом.

За результатами управлінських фінансових рішень власниками КТ «ЗЗВА» у 2017 р. було прийнято рішення про ліквідацію підприємства, як єдине правильне рішення, що спрямоване на збереження власне виробництва, яке має більше як 65 – річну історію.

Основними фінансовими загрозами для власників КТ «ЗЗВА» у 2017 році були такі:

- втрата більшої частини майна у вигляді основних засобів (будівлі, споруди, комунікації, обладнання тощо);
- кредиторська заборгованість, що на кінець 2017 року становить 85 101 тис.грн.;
- власний капітал має від'ємне значення (-37730 тис.грн.) у зв'язку з обсягом непокритого збитку (-75667 тис.грн.) та втратою капіталу в дооцінках, який на кінець року становить 33952 тис.грн. (на початок року він становив 230476 тис.грн.).

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2017 році має такі тенденції:

- у зв'язку із тим, що у вересні поточного року відбулось переуступлення права вимоги за кредитом ПАТ «МОТОР БАНК» іншому кредитору, новий кредитор ста власником майнового комплексу та більшої частини обладнання підприємства; залишок основних засобів, що залишився у власності КТ «ЗЗВА» склав 33952 тис.грн.;
- подальше зростання збитків минулих років призвело накопичення їх обсягу до 75667 тис.грн. на кінець 2017 року;
- у підсумку власний капітал підприємства на кінець року має від'ємне значення (-37730) тис.грн.;
- короткострокові зобов'язання, за вирахуванням кредиту банку, складають 85101 тис.грн., до яких відносяться: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги 15239 тис.грн.; заборгованість за розрахунками з бюджетом 11314 тис.грн.; заборгованість за розрахунками зі страхування 15239 тис.грн.; заборгованість з оплати праці 16333 тис.грн.; заборгованість за одержаними авансами 17530 тис.грн.; інші поточні зобов'язання (фінансова допомога попередніх власників) 12661 тис.грн.;
- за всіма ознаками КТ «ЗЗВА» є банкрутом.

Доцільно узагальнити результати аналізу капіталу за 2014 – 2017 рр. та виділити системні фінансові загрози:

- стабільне зростання непокритих збитків;
- кредит, який підприємство не має змоги погашати, а тільки обслуговує;
- зростання кредиторської заборгованості за всіма статтями, які мають штрафні санкції;
- відсутність дофінансування діяльності з боку власників.

Протягом 2013 – 2016 рр. на підприємстві відбувались негативні процеси, системні проблеми, що посилили передумови банкрутства КТ «ЗЗА» та неминуче привели до банкрутства.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАХОДИ З ЛІКВІДАЦІЇ ТА БАНКРУТСТВА КТ «ЗЗВА»

3.1. Механізм та послідовність операцій з ліквідації КТ «ЗЗВА»

Станом на 01.09.2017 р. кредиторська заборгованість склала 97 092 тис.грн., що на 7,8 млн.грн. більше, ніж на 01.01.2017 р., в тому числі заборгованість за нарахованими відсотками за кредитом 2 807 тис.грн. Ці фінансові зобов'язання є простроченими, тому у вересні 2017 р. ПАТ «МОТОР БАНК» звернув стягнення на предмет іпотеки (майновий комплекс КТ «ЗЗВА»), укладено договір про відступлення права вимоги за іпотечним договором № 04/Z/5/13 від 19.02.2013 р. та відбулась зміна Іпотекодержателя. З моменту укладання договору про відступлення права вимоги, Новий Іпотекодержатель вважається стороною іпотечного договору, а первісний Іпотекодержатель (ПАТ «МОТОР БАНК») втрачає всі права за договором іпотеки.

Таким чином, арешт рахунків та неможливість виконання фінансових зобов'язань перед банком призвели до втрати майна та зміни власника і іпотекодержателя майна підприємства.

У зв'язку із вищевикладеним 28.12.2017 р. зборами повного учасника КТ «ЗЗВА» прийнято рішення про припинення діяльності КТ «ЗЗВА» шляхом його ліквідації за рішенням власника в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Протоколом № 28/12 від 28.12.2017 р. вирішено створити ліквідаційну комісію у складі однієї особи (ліквідатора); наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) відповідно до установчих документів товариства та чинного законодавства та визначити, що рішення в ліквідаційній процедурі приймаються головою ліквідаційної комісії (ліквідатором) одноособово з усіх питань провадження ліквідаційної процедури Товариства; наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора)

повноваженнями керівника (директора) Товариства відповідно до установчих документів.

Учасники юридичної особи зобов'язані протягом трьох робочих днів із дати ухвалення рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію (ч. 1 ст. 105 ЦКУ), який уносить до ЄДР відомості про те, що юридична особа перебуває у процесі припинення, тому ліквідатором у відповідності до чинного законодавства України надано інформацію для внесення до ЄДР юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Далі державний реєстратор, якщо нема підстав для залишення документів без розгляду, у день надходження цих документів вніс до ЄДР запис про рішення засновників (учасників) юридичної особи щодо її припинення і в той самий день повідомив органи статистики, доходів і зборів, ПФУ про внесення такого запису.

Слід враховувати, що з дати внесення до ЄДР запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи щодо її припинення забороняється:

- здійснювати державну реєстрацію змін до статутних документів юридичної особи, стосовно якої ухвалено рішення про припинення;
- вносити зміни до ЄДР щодо відомостей про відокремлені підрозділи, крім відомостей про їх закриття;
- здійснювати державну реєстрацію юридичної особи, засновником (учасником) якої є юридична особа, стосовно якої ухвалено рішення про припинення;
- здійснювати державну реєстрацію змін до відомостей, що містяться в ЄДР, про місцезнаходження юридичної особи.

До ліквідаційної комісії (або ліквідатора) з часу її призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи. Голова комісії, її члени або ліквідатор представляють юридичну особу у відносинах із третіми особами та виступають у суді від її імені. При цьому ліквідаційна комісія або ліквідатор не мають статусу юридичної особи, а підприємство у період їх роботи статусу юридичної особи не втрачає.

Отже, усі операції підприємства, що ліквідується, оформляють безпосередньо на це підприємство, тобто в усіх документах використовують його реквізити.

Підпунктом 16.1.10 п. 16.1 ст. 16 ПКУ [13] визначено, що платник податків зобов'язаний повідомляти контролюючим органам за місцем обліку такого платника про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів з дня прийняття відповідного рішення (крім випадків, коли обов'язок здійснювати таке повідомлення покладено законом на орган державної реєстрації). Якщо платник податку ліквідується (у тому числі до закінчення першого податкового (звітного) періоду), останнім податковим (звітним) періодом вважається період, на який припадає дата ліквідації (п.п. 137.4.3 п. 137. ст. 137 ПКУ).

Порядок проведення ліквідації (самоліквідації) передбачає такі заходи:

- звернення протягом трьох робочих днів із часу ухвалення рішень згідно з цим протоколом до органу, який здійснив державну реєстрацію Товариства, з повідомленням про його припинення через ліквідацію;
- звернення у триденний строк із часу ухвалення рішення про ліквідацію до органів ДФС і ПФУ з відповідним повідомленням про ліквідацію Товариства та організацію позапланових перевірок;
- організацію комплексу робіт щодо звільнення працівників Товариства у зв'язку з ліквідацією;
- виявлення кредиторів і направлення їм відповідних листів з пропозицією заявити свої вимоги до Товариства протягом двох місяців із часу опублікування державним реєстратором оголошення про припинення Товариства через ліквідацію у відповідному друкованому виданні;
- закриття в банківських установах поточних рахунків, які не використовуватимуться під час ліквідації;
- проведення інвентаризації й оцінювання майна Товариства;

- стягнення дебіторської заборгованості Товариства;
- складання й затвердження за результатами виявлення кредиторів проміжного ліквідаційного балансу Товариства;
- проведення розрахунків із кредиторами Товариства в порядку черговості, встановленої у статті 112 ЦКУ;
- продаж майна Товариства у разі нестачі грошових коштів для проведення розрахунків із кредиторами;
- складання й затвердження ліквідаційного балансу Товариства;
- закриття поточного банківського рахунка;
- зняття Товариства з обліку в органах ДФС, ПФУ та фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- повернення торговельних патентів, ліцензій тощо;
- анулювання свідоцтва платника ПДВ;
- проведення розрахунків з учасниками Товариства (майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається учасникам);
- передання документів, що підлягають довгостроковому зберіганню, до відповідної архівної установи;
- внесення до ЄДР запису про припинення Товариства у зв'язку з ліквідацією;
- вчинення інших заходів, спрямованих на ліквідацію Товариства як юридичної особи.

Відповідно до п. 7 ст. 111 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV зі змінами та доповненнями [1] для проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання органам доходів і зборів документів юридичної особи (її філій, представництв), у тому числі первинних документів, реєстрів

бухгалтерського та податкового обліку. До моменту затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає контролюючим органам звітність за останній звітний період.

На підставі вимог пп. 20.1.4 ст. 20, пп. 75.1.2 п. 75.1 ст.75, п. 78.2 ст. 78 ПКУ від 02.12.2010 р. № 2755 – VI (зі змінами та доповненнями) та за ініціюванням ліквідатора КТ «ЗЗВА» Головне управління ДФС у Запорізькій області підготувало Наказ № 3561 від 26.12.2017 р. про проведення документальної позапланової виїзної перевірки податкового, валютного та іншого законодавства. Контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

При проведенні документальної позапланової перевірки платника податків, пов'язаної з його припиненням, органи ДФС мають організувати і планувати перевірку таким чином, щоб вимоги стосовно сплати платежів, контроль за справлянням яких здійснюють означені органи, були сформовані й отримані особою, відповідальною за погашення грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків, не пізніше строку, визначеного для заявлення кредитором своїх вимог.

До обов'язкових питань перевірки ДФС було віднесено такі:

- аналіз облікової політики, документів бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності платника податків;
- аналіз фінансово – господарської діяльності платника податків та рівня сплати податків;
- перевірка щодо повноти декларування та своєчасності сплати податку на прибуток, зокрема перевірка правильності обчислення доходів та витрат, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування;
- висновок щодо правильності визначення об'єкту оподаткування від всіх видів діяльності;
- перевірка правильності та повноти визначення фінансового результату до оподаткування;

- висновок щодо повноти декларування та своєчасності сплати до бюджету податку на прибуток;
- перевірка щодо повноти декларування та своєчасності сплати ПДВ;
- перевірка правильності обчислення податкових зобов'язань з ПДВ та податкового кредиту з ПДВ;
- перевірка достовірності. Повноти нарахування та сплати ПДВ, нарахованих сум бюджетного відшкодування, від'ємного значення сум ПДВ, а також виконання платником податків передбачених ПКУ інших вимог, які стосуються адміністрування податку на додану вартість;
- правильність нарахування, обчислення та сплати ЄСВ на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, наявність заборгованості з виплати заробітної плати;
- перевірка правильності обчислення, повноти і своєчасності сплати до бюджету ПДФО;
- перевірка правильності визначення загального оподаткованого доходу, який підлягає оподаткуванню військовим збором, своєчасності. Достовірності, повноти утримання військового збору та перерахування його до бюджету;
- перевірка касової дисципліни та дотримання вимог Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 637 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.01.2005 р. за № 40/10320 (із змінами та доповненнями);
- перевірка дотримання вимог законодавства щодо наявності ліцензій, патентів та інших дозвільних документів;
- перевірка дотримання вимог валютного законодавства при здійсненні ЗЕД (за експортно – імпорнтними операціями, при здійсненні товарообмінних операцій у галузі ЗЕД);

- перевірка дотримання Декрету Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»;
- перевірка дотримання порядку та строків декларування валютних цінностей, доходів та майна, що належать резиденту України та знаходяться за її межами;
- виявлення безхазяйного майна та іншого майна, яке може перейти у власність держави, в тому числі вилученого та конфіскованого за порушення митного і податкового законодавства;
- перевірка дотримання платником податків інших норм та виконання інших обов'язків, передбачених ПКУ та іншим законодавством, контроль за яким покладено на контролюючі органи.

Період, що підлягав податковій перевірці – 01.01.2014 р. – 27.12.2017 р., тобто до моменту прийняття рішення про самоліквідацію КТ «ЗЗВА».

Протоколом № 28/12 від 28.12.2017 р. також затверджено, що ліквідатор зобов'язаний повідомити всіх наявних кредиторів КТ «ЗЗВА» відповідно до чинного законодавства, вжити всіх можливих заходів щодо виявлення кредиторів, а також письмово повідомити їх про припинення юридичної особи; встановити строк заявлення вимог кредиторами КТ «ЗЗВА» – два календарних місяця з дня оприлюднення повідомлення про припинення КТ «ЗЗВА».

Ліквідатором в процедурі самоліквідації здійснено запити щодо надання інформації у зв'язку із необхідністю, що виникла в порядку та у строки, передбачені нормами Закону України «Про доступ до публічної інформації», а саме до Фонду державного майна України, до Регіонального сервісного центру в Запорізькій області МВД України, до Запорізької митниці ДФС, до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, до Державної авіаційної служби України, до Управління Держпраці, до Головного управління Держпродспоживслужби в Запорізькій області, до Запорізького відділення Управління виконавчої дирекції Фонду соціального

страхування України в Запорізькій області, до правобережного районного центру зайнятості м. Запоріжжя, до Об'єднаного Управління Правобережного Пенсійного фонду України м. Запоріжжя, до Управління соціального захисту, до Головного управління статистики у Запорізькій області та до інших організацій і установ задля отримання офіційної відповіді. Така процедура здійснена з метою підтвердження прав власності на майно, встановлення факту наявності майна, отримання інформації щодо заборгованості КТ «ЗЗВА», щодо залишків коштів на рахунках, у фондах і у подальшому проведення ліквідаційної процедури.

Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежного оцінювання майна юридичної особи, що припиняється згідно ч. 4 ст. 111 ЦКУ. Так, ліквідатор станом на 01.01.2018 р. у відповідності до чинного законодавства України зобов'язаний здійснити інвентаризацію та оцінку майна із залученням незалежного експерту (експертів) за метою приведення бухгалтерського обліку у відповідність до ринкових умов, визначення звичайних цін на основні засоби різних груп.

Особливістю більшості промислових підприємств пострадянського періоду є завищена вартість майна, що обумовлено дооцінкою та переоцінкою основних фондів. Так, на 01.07.1992 г. на КТ «ЗЗВА» здійснено дооцінку основних фондів у відповідності до Постанови Уряду України.

Взагалі, протягом 1992 – 1996 рр. було проведено чотири дооцінки основних засобів підприємств незалежно від їх форми власності. Метою зазначених дооцінок є приведення балансової вартості основних засобів у відповідність до діючих цін і умов відтворення основних засобів на дату дооцінки (переоцінки), а також з метою доведення вартості до реального ринкового рівня. Переоцінка проводилась відповідно до коефіцієнтів, що встановлював Держкомстат України. Слід зазначити, що нерівномірна динаміка ринкових цін на окремі елементи основних фондів веде до викривленої уяви про реальну вартість вже діючих основних засобів, як наслідок, до викривленого визначення суми амортизаційних відрахувань,

собівартості продукції, рентабельності. Особливо гостро такі викривлення спостерігаються в періоди високих темпів інфляції.

Історія дооцінок основних засобів КТ «ЗЗВА» має такий вигляд:

- 1992 – 1996 рр. – за ініціативою Уряду України;
- 2003 – 2018 рр. – за ініціативою власників підприємства.

Так, в результаті експертної оцінки основних засобів встановлено, що сукупна залишкова вартість груп основних засобів на 01.01.2017 р. складає 192 905,8 тис.грн., оцінна ж залишкова вартість за результатами експертного оцінювання станом на 01.09.2017 р. становить 20 097,8 тис.грн. Зрозуміло, що завищена балансова вартість майна протягом тривалого періоду часу позначалась на надвисокому рівні амортизаційних відрахувань і, як наслідок, була передумовою завищеної собівартості. Враховуючи, що підприємство з 2008 р. працювало зі збитками, «важка» собівартість посилювала негативний вплив на процес ціноутворення та не надавала підприємству змоги формувати гнучку цінову політику. Останні роки КТ «ЗЗВА» свідомо йшло на зниження цін з метою утримання позицій на ринку, тим самим воно нарощувало збитки. Застарілі основні фонди були також перешкодою у виробництві конкурентоспроможної продукції, а формувати власний ресурс у вигляді прибутку для оновлення основних засобів підприємство не мало змоги.

Під час проведення заходів щодо ліквідації КТ «ЗЗВА» до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідатор повинен закрити рахунки, відкриті у фінансових установах, крім рахунка (у гривні), який використовує для розрахунків із кредиторами під час ліквідації юридичної особи (ч. 3 ст. 111 ЦКУ) [1].

Відповідно до пункту 20.1 Інструкції НБУ № 492 поточні рахунки клієнтів банків закривають на підставі рішення відповідного органу, на який згідно із законом покладено функції щодо припинення юридичної особи (в даному випадку – на ліквідатора). У разі припинення юридичної особи

внаслідок її ліквідації для проведення ліквідаційної процедури використовують один поточний рахунок, визначений ліквідатором.

Інвентаризації, поряд з основними фондами, підлягають такі активи та зобов'язання:

- нематеріальні активи;
- товарно-матеріальні цінності;
- грошові кошти, цінні папери та інші грошові документи;
- обсяги незавершеного виробництва в натурі, тобто всі активи і зобов'язання.

Інвентаризацію необхідно здійснювати перед складанням проміжного ліквідаційного балансу.

Потреба в оцінюванні майна підприємства, що ліквідується, пов'язана з тим, що майно – одне із джерел погашення боргів перед кредиторами. Зауважимо, що із часу ухвалення рішення про припинення підприємства його активи і зобов'язання оцінюють, виходячи з припущення, що діяльність підприємства припиняється й продовжуватись не буде. Тобто перестає працювати один із десяти основних принципів бухгалтерського обліку – принцип безперервності (ст. 4 Закону № 996). Таким чином, оцінювання активів і зобов'язань підприємства, що ліквідується, провадиться в особливому порядку. Слід зазначити, що визначеного порядку проведення такого оцінювання в НП(С)БО № 73 не передбачено, тому відповідальність за законність проведення інвентаризації покладено на ліквідатора.

За результатами проведення незалежного оцінювання та інвентаризації ТМЦ, інших активів та зобов'язань складено табл. 3.1, в якій відображено суттєві зміни вартості окремих статей активів та пасивів підприємства.

Результати незалежного оцінювання та інвентаризації виробничих запасів, незавершеного виробництва і готової продукції свідчать про втрату вартості активів у зв'язку із припиненням діяльності і неможливістю їх використання у інших виробництвах залишків оборотних активів КТ «ЗЗВА». У зв'язку із тим, що продукція підприємства є унікальною на ринку

електроенергетики, а не універсальною, її складові та комплектуюча апаратура не являють собою товарної цінності для інших споживачів та оцінені експертом як лом.

Таблиця 3.1

**Динаміка зміни вартості активів та зобов'язань КТ «ЗЗВА» в період
01.01.2018 р. – 28.02.2018 р. в процедурі самоліквідації**

Найменування статті активів та пасивів	01.01.2018 р.	28.02.20018 р.	Відхилення
Виробничі запаси	10 317 655	1 298 576	-9 019 079
Незавершене виробництво	8 124 975	400 000	-7 724 975
Готова продукція	1 886 153	301 825	-1 584 328
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14 079 915	9 954 533	-4 125 382
Кредиторська заборгованість з бюджетом (ПДФО, ПДВ, військовий збір, інші податки)	11 313 808	14 800 221	+3 486 413
Кредиторська заборгованість (ЄСВ, загальнообов'язкове соціальне страхування)	7 786 355	8 888 427	+1 102 072
Кредиторська заборгованість по розрахунках з оплати праці	16 333 475	15 266 326	-1 067 149

Зниження обсягу дебіторської заборгованості пояснюється частковим списанням безнадійної дебіторської заборгованості в процедурі самоліквідації, а також частковими надходженнями грошових коштів від дебіторів на вимогу ліквідатора. Надходження грошових коштів від дебіторів відбувалось на рахунки підприємства, які є арештованими ВДВС з 30.12.2016 р. та грошові кошти списувались примусово виконавчою службою в рахунок погашення заборгованості по заробітній платі робітникам підприємства.

За результатами документальної позапланової перевірки станом на 28.02.2018 р. здійснено донарахування недоїмки, штрафів та пені за військовим збором, земельним податком, ПДФО, ПДВ, ЄСВ, в результаті чого зобов'язання зросли на 4 588 485 грн. Зниження заборгованості із заробітної плати пояснюється частковим погашенням заборгованості коштами від дебіторів.

Найбільш складним питанням в процедурі ліквідації є звільнення працівників та розрахунки з ними по заборгованості із заробітної плати. Проблема полягає в тому, що, за виключенням 26 осіб, що підтримували

життєдіяльність підприємства у 2017 р., всі працівники знаходились по домівках в режимі «простою» та їм нараховувалась заробітна плата. На Начальника Управління персоналом КТ «ЗЗВА» покладалось зобов'язання своєчасного ознайомлення всіх працівників з наказами про «простій», що є відповідальним тому, що у подальшому при поданні заяв до суду працівники не мали змоги оскаржувати скорочений обсяг їх заробітної плати в період «простою».

Виплату заробітної плати підприємство не здійснювало з причини арешту рахунків, тобто період затримки постійно зростав і при подаванні документів до суду, працівник здійснював розрахунок, виходячи із таких складових: суми основного боргу нарахованої, але не виплаченої заробітної плати за певний період часу за даними бухгалтерського обліку, суми вихідної допомоги при звільненні в обсязі трьох окладів за штатним розкладом, суми відшкодування (компенсації) працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку із порушенням термінів її виплати, грошового відшкодування моральної шкоди, відшкодування витрат на правову допомогу. У зв'язку із тим, що погашення заробітної плати протягом 2017 р. практично не відбувалось, а працівники поступово звільнялись, по кожному працівнику ліквідатор отримував по декілька рішень, що потребувало проведення перевірок адекватності рішень та їх відповідності даним бухгалтерського обліку. Так, деякі повторні заяви про збільшення позовних вимог за наступний період часу невиклати заробітної плати, включали періоди (місяці), що вже було позначені у попередніх заявах.

Ліквідатор звільняє працівників юридичної особи, що припиняється, згідно ч. 5 ст. 111 ЦКУ.

Відповідно до пункту 1 статті 40 КЗпП ліквідація підприємства (а саме ухвалення рішення про ліквідацію) є підставою для розірвання роботодавцем (ліквідатором) трудового договору, укладеного як на невизначений строк, так і строкового трудового договору до закінчення строку його дії.

При звільненні працівників необхідно чітко дотримуватись такого порядку:

- інформування профспілкового органу (причини майбутніх звільнень; кількість і категорії працівників, яких це може стосуватися; терміни проведення звільнень, консультації з профспілками про заходи щодо пом'якшення несприятливих наслідків звільнення (частина третя ст. 22 Закону № 1045);
- оформлення наказу про внесення змін до штатного розпису (Наказ про внесення змін до штатного розпису оформляють із зазначенням кількості працівників, потрібних для виконання функцій і робіт протягом періоду ліквідації);
- попередження працівників про наступне вивільнення (відповідно до статті 49² КЗпП працівників персонально попереджають про наступне вивільнення письмово (під розписку) не пізніше ніж за два місяці);
- направлення інформації про вивільнення працівників до державної служби зайнятості;
- після закінчення строку попередження працівників звільняють (додаток) із виплатою вихідної допомоги в розмірі не менше середнього місячного заробітку (ст. 44 КЗпП).

Однак, в умовах ліквідації КТ «ЗЗВА» спостерігається порушення власником (уповноваженим ним органом) законодавства про працю, колективного, трудового договору (ст. 38 і 39), тому вихідна допомога дорівнює розміру, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного середнього заробітку.

Заборгованість по заробітній платі працівникам КТ «ЗЗВА» складає на 01.01.2018 р. 16 311 281,55 грн., що дорівнює заборгованості перед 526 особами, з неї заборгованість за 2016 рік – 8 370 374,14 грн. Зрозуміло, що при поданні заяви до суду та при винесенні судового рішення сума зобов'язань перед працівниками суттєво зростає. Так, якщо заборгованість по заробітній платі на 01.03.2018 р. складала 15 354 043,67 грн., то вихідна

допомога, моральна шкода, середній заробіток, компенсація та витрати на правову допомогу (за рішеннями суду) – 2 622 973,89 грн., тобто сумарні зобов'язання – 17 977 017,56 грн. Слід зауважити, що протягом 2018 р. працівники продовжують подавати заяви до суду про збільшення позовних вимог та отримують позитивні рішення.

У зв'язку із вищевикладеним, складання проміжного балансу з чітким визначенням вимог кредиторів є достатньо складним процесом.

Проміжний ліквідаційний баланс містить зведення про склад майна ліквідованої юридичної особи, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також результати їх розгляду. Такий баланс відображає права і обов'язки юридичної особи на момент ухвалення рішення про ліквідацію і узагальнює дані, на підставі яких проводитимуться розрахунки з кредиторами.

Ліквідатор після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, у якому містяться:

- відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується;
- перелік пред'явлених кредиторами вимог;
- результат розгляду цих вимог.

Проміжний ліквідаційний баланс затверджують учасники юридичної особи, що ухвалили рішення про її ліквідацію згідно ч. 8 ст. 111 ЦКУ. Тобто він має бути затверджений на загальних зборах учасників підприємства. Відповідно до абзацу третього пункту 3 НП(С)БО № 73 баланс (звіт про фінансовий стан) – це звіт про фінансовий стан підприємства, у якому відображено на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал (додаток 1 до НП(С)БО № 73).

Особливістю цього документу є те, що поряд із поелементним розшифруванням активів (кошти в касі; кошти на рахунках; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар; інші основні засоби; малоцінні необоротні матеріальні активи; НМА; незавершені капітальні інвестиції; довгострокові фінансові інвестиції; векселі отримані; виробничі запаси; МБП; НЗВ; готова продукція; дебіторська заборгованість),

розшифрування потребує кредиторська заборгованість у розрізі всіх кредиторів, що заявили в процедурі самоліквідації впродовж двох місяців; також всіх кредиторських вимог за даними бухгалтерського обліку. Проміжний ліквідаційний баланс в частині кредиторської заборгованості включає суми кредиторських вимог за даними бухгалтерського обліку, суми заявлених кредиторських вимог, а також суми визнаних ліквідатором кредиторських вимог.

Порядок розрахунку з кредиторами, у разі ліквідації суб'єкта господарювання, передбачає, що:

- претензії кредиторів до ліквідованого суб'єкта господарювання задовольняються за рахунок майна цього суб'єкта, якщо інше не передбачене ГК України і іншими законами;
- черговість і порядок задоволення вимог кредиторів визначається ст. 112 ЦК України;
- претензії, які не задоволені із-за відсутності майна суб'єкта господарювання, претензії, не визнані ліквідаційною комісією, якщо їх заявники в місячний термін після отримання повідомлення про повне або часткове відхилення претензії не звернуться до суду з відповідним позовом, а також претензії, в задоволенні яких за рішенням суду кредиторі відмовлено, вважаються погашеними;
- майно, що залишилося після задоволення претензій кредиторів, використовується за вказівкою власника.

Так, станом на 19.03.2018 р. ліквідатором складено проміжний ліквідаційний баланс КТ «ЗЗВА».

3.2. Механізм та послідовність операцій з банкрутства КТ «ЗЗВА»

За результатами проведених заходів в самоліквідації, ліквідатором 22.03.2018 р. подано заяву про порушення справи про банкрутство та 18.12.2018 р. отримано постанову про визнання боржника КТ «ЗЗВА» банкрутом на підставі наступного.

У відповідності до ст. 59 ГКУ, ч. 3 ст. 105, ч. 1 ст. 110 ЦКУ учасниками КТ «ЗЗВА» було прийнято рішення про ліквідацію товариства, визначено порядок припинення боржника. Встановлено строк для пред'явлення вимог кредиторів боржника – два місяці з дати публікації повідомлення про прийняття рішення щодо припинення (ліквідації) КТ «ЗЗВА» у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації, тобто з 29.12.2017 р. боржник перебуває в стані припинення підприємницької діяльності за рішенням засновників, про що внесено до реєстру відповідний запис, строк для заявлення кредиторами своїх вимог встановлений до 28.02.2018 р. Після отримання відповідей на запити, проведення перевірок та звірянь, до ліквідатора були надіслані заяви з грошовими вимогами, які визнані у повному обсязі, отже приписи ч. 7 ст. 111 ЦКУ визнані ліквідатором в повному обсязі. У відповідності до ч.1 ст. 111 ЦКУ ліквідатором було прийнято рішення щодо надіслання всім кредиторам боржника, перед якими відповідно до даних бухгалтерського обліку товариства рахується заборгованість, персональних повідомлень при припинення підприємства. У встановлений законодавством термін 43 (сорок три) кредитора скористались своїм правом та направили заяви з грошовими вимогами до боржника. Заяви на загальну суму 29 482 181,83 грн. розглянуті, визнані у повному обсязі та кредиторам направлені відповіді – повідомлення.

Як свідчать документи бухгалтерської звітності, а також згідно заявленям кредиторами претензій, загальна сума кредиторської

заборгованості, що не оскаржується боржником та підлягає включенню до проміжного балансу, складає 44 474 247,96 грн.

Відповідно до приписів ч.8 ст. 111 ЦКУ після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами було складено проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат розгляду.

Відповідно до приписів ст. 110 ЦКУ з метою вжиття заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості, ліквідатором на підставі даних бухгалтерського обліку було направлено відповідні повідомлення про негайну сплату дебіторської заборгованості. В результаті вжитих заходів дебіторська заборгованість була частково сплачена.

Також з метою виявлення всього наявного на підприємстві майна ліквідаційною комісією на виконання вимог Інструкції про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно – матеріальних цінностей, грошових коштів, документів та розрахунків, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 02. Вересня 2014 року № 879, п. 12 Порядку подання фінансової звітності затвердженого постановою КМ України від 28.02.2000 року № 419 (із наступними змінами і доповненнями) на підставі наказу № 2 від 28.02.2018 р. було прийнято рішення про проведення інвентаризації основних засобів, ТМЦ, грошових коштів, нематеріальних активів, кредиторської та дебіторської заборгованості боржника. За результатами складено проміжний ліквідаційний баланс станом на 19.03.2018 р., що затверджений засновниками товариства.

Враховуючи те, що ліквідатором виявлено недостатність вартості активів боржника для задоволення вимог кредиторів (активи складають 18 381 988,85 грн., а пасиви 44 474 247,96 грн.), учасником КТ «ЗЗВА» було вирішено звернутись до Господарського суду з заявою про визнання боржника КТ «ЗЗВА» банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури в порядку с. 95 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». У відповідності до п. 1 ст. 95 цього

Закону передбачено, що якщо вартості майна боржника юридичної особи, щодо якої прийнято рішення про ліквідацію недостатньо для задоволення вимог кредиторів, така юридична особа ліквідується в порядку, передбаченому цим Законом, а ліквідатор зобов'язаний звернутись в господарський суд з заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи.

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

- господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу за виключенням укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу в процедурі ліквідації тощо;
- строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;
- у банкрута не виникає жодних податкових зобов'язань (у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури;
- припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута;
- відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;
- продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому цим Законом.

Скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо

розпорядження майном банкрута не допускається, вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури протягом місячного строку з дня офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. Особи, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не є конкурсними, а їх вимоги погашаються в шосту чергу в ліквідаційній процедурі.

Постанова про визнання боржника банкрутом зобов'язує ліквідатора представити суду реєстр грошових вимог кредиторів, надавати суду щомісячно звіти про хід ліквідаційної процедури, в строк до 11.04.2019 р. виконати ліквідаційну процедуру. По закінченню ліквідаційної процедури слід надати суду звіт про виконану роботу, всі докази, що свідчать про виконання ліквідаційної процедури, в тому числі акти інвентаризації майна, акти оцінки майна, звіт про виплачені кредиторам кошти, договори купівлі – продажу майна банкрута, довідки установ банку про закриття рахунків банкрута, довідку з архіву про прийняття документів, що підлягають довгостроковому зберіганню, довідку про знищення печаток і штампів банкрута, оригінали установчих документів і свідоцтво про державну реєстрацію, ліквідаційний баланс, інші документи про роботу ліквідатора по ліквідації банкрута.

Важливим питанням в процедурі ліквідації є упорядкування документів та їх підготовка для передавання до архівної установи. КТ «ЗЗВА» складно договір з Державним архівом Запорізької області на проведення експертизи цінності документів з метою відбору справ постійного зберігання, тимчасового зберігання та з кадрових питань (особового складу) та визначення документів, що не підлягають подальшому зберіганню. Протягом грудня – березня 2018 р. працівниками Обласного архіву було здійснено науково – технічне опрацювання справ постійного зберігання, справ з кадрових питань, підготовка документів для знищення, що не внесені до

Національного архівного фонду. Всього сформовано 3634 справи за 1958 – 2018 рр. Частина справ (постійне зберігання) передана до Обласного архіву, а особові справи працівників підприємства з 1958 р. по 2018 р. – до Архівного Управління Запорізької Міської Ради. Саме особові справи – є документальним підтвердженням стажу працівників, рівня їх заробітної плати на різних робочих місцях, що є первинною інформацією для нарахування та розрахунку пенсії за віком, за інвалідністю та за іншими критеріями соціального захисту працівників пенсійного віку.

Наступним етапом в процедурі ліквідації є проведення торгів та отримання грошових коштів для задоволення вимог кредиторів.

Статтею 44 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» регламентовано, що після проведення інвентаризації та оцінки майна ліквідатор здійснює продаж майна банкрута такими способами:

- проведення аукціону;
- продаж майна безпосередньо юридичній або фізичній особі.

Вибір способів продажу активів здійснюється ліквідатором з метою забезпечення його відчуження за найвищою ціною. Таким чином, положення зазначеної норми надають ліквідатору альтернативу у виборі способу реалізації майна банкрута, при умові, що результатом застосування такого способу продажу буде отримання найвищої ціни за майно банкрута. Але положення ст. 49 цього Закону вже імперативно вказують на необхідність продажу майна боржника (банкрута) шляхом проведення торгів у формі аукціону, що не кореспондується з положеннями ст. 44 Закону та може призводити до виникнення спорів з приводу продажу майна банкрута в процедурі ліквідації, при проведенні та виконанні результатів аукціонів, у тому числі визнанні недійсними договорів купівлі-продажу майна і т.д.

Окремо слід звернути увагу на положення ч. 4 ст. 42 Закону, відповідно якої, до складу ліквідаційної маси не включається майно банкрута, що є предметом забезпечення. Продаж майна банкрута, що є предметом

забезпечення, здійснюється в порядку, передбаченому цим законом, виключно за згодою кредитора, вимоги якого воно забезпечує, або суду. Кошти, що залишилися після задоволення забезпечених вимог та покриття витрат, пов'язаних з утриманням, збереженням та продажем предмета забезпечення, підлягають включенню до складу ліквідаційної маси.

Так, у КТ «ЗЗВА» є заставне майно, тому ліквідатору необхідно отримати згоду на реалізацію заставного майна в процедурі банкрутства. У відповідності до положень ст.42 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», майно банкрута, що є предметом забезпечення, не включається до складу ліквідаційної маси і використовується виключно для задоволення вимог кредитора за зобов'язаннями, які воно забезпечує. Продаж майна банкрута, що є предметом забезпечення, здійснюється в порядку передбаченому цим Законом, виключно за згодою кредитора, вимоги якого воно забезпечує, або за рішенням суду. За договором застави, укладеним між ПАТ «МОТОР БАНК» та КТ «ЗЗВА» та договором про відступлення права вимоги від 18.09.2017 р. між ПАТ «МОТОР БАНК» і новим кредитором, у заставі знаходиться рухоме майно, тому ліквідатор зобов'язаний звернутись до нового кредитора з проханням надати згоду на продаж майна банкрута КТ «ЗЗВА» і тільки після цього формувати оголошення про проведення відкритих торгів у формі аукціону.

Оголошення про проведення відкритих торгів у формі аукціону містить юридичну інформацію про товарну біржу, банкрута; обов'язковим є проведення аукціону без можливості зниження початкової вартості. Для визначення початкової вартості активів підприємства – боржника, що будуть виставлені на продаж, кожен з елементів активів повинен бути оцінений незалежними експертами; мати обґрунтовану оцінку згідно бухгалтерському обліку (з наявністю первинних документів оцінки – дебіторська заборгованість, векселі отримані, довгострокові фінансові інвестиції, нематеріальні активи); мати ґрунтовний опис технічного стану всіх

матеріальних активів. Наприклад, технічний стан автомобіля ГАЗ-33021 вантажний бортовий малотоннажний такий: корпус має численні механічні пошкодження у вигляді сколів, подряпин, пошкодження лако – фарбового покриття, відсутні запасні частини, втрачені технічні якості, глибинні пошкодження у вигляді іржі, паливна система не працює, резина зношена, двигун потребує капітального ремонту, м'які частини салону суттєво пошкоджені, авто розукомплектовано. Технічний стан обладнання, наприклад пресу К 2122Е має такі характеристики – фізичний стан незадовільний, поверхневі пошкодження у вигляді сколів, подряпин, численні механічні пошкодження, відсутні запасні частини, втрачені технічні та технологічні якості, невідновлювальна зношеність, знаходиться у розукомплектованому стані. Технічний стан металевого виробу, наприклад приспособа ВЛ 087–00584, має такі характеристики – фізичний стан незадовільний, втрачені властивості міцності, пружності, пластичності, твердості, суттєве руйнування під дією атмосферних умов (вологість, повітря), глибинна корозія. Аналогічний опис технічного стану повинні мати і запаси товарно – матеріальних цінностей, наприклад, прокладка NBR 70 Sh характеризується повною деструкцією під дією атмосферних умов, втраченими технологічними властивостями.

Оголошення містить повний перелік активів підприємства – боржника, що відображені в ліквідаційному балансі. Учасниками аукціону вноситься гарантійний внесок в розмірі 10% (без ПДВ) від початкової вартості майна, що виставляється на аукціоні, на рахунок організатора аукціону (товарна біржа), який має конкретний термін сплати. При укладенні договору купівлі – продажу з переможцем аукціону вартість майна визначається без урахування податку на додану вартість. Для участі в аукціоні необхідно сплатити реєстраційний внесок на рахунок організатора аукціону та подати заявку організатору аукціону.

Порядок оформлення участі у торгах, перелік документів і вимоги, що пред'являються учасникам до їх оформлення наступні. Заява на участь в

аукціоні складається в довільній формі державною мовою і містить такі відомості: найменування, організаційно – правова форма, місце знаходження, поштова адреса заявника, контактні телефони. Заявник юридична – особа додає такі копії документів: установчі документи; виписка з ЄДР юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців або Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи; довідка про включення до ЄДРПОУ; довідка про взяття на облік платника податків (форма № 4 – ОПП); рішення про призначення керівника підприємства; документи, що посвідчують особу керівника; довідка про банківські та інші реквізити підприємства; платіжне доручення, що підтверджує перерахування гарантійного внеску. Всі копії документів повинні бути посвідчені у відповідності до вимог чинного законодавства. Рішення про допуск до участі в аукціоні приймається та оформлюється організатором аукціону у відповідності до ст. 61 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Переможцем аукціону визнається учасник, який запропонує найвищу, від початкової вартості лоту, ціну. Протокол аукціону складається організатором аукціону негайно після оголошення переможця. Переможець торгів повинен протягом п'яти днів з дня одержання проекту договору підписати його та перерахувати кошти за придбане майно.

Удосконаленням в процедурі банкрутства є проведення реалізації майна боржника (банкрута), згідно Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в новій редакції, є можливість проведення аукціонів з продажу майна боржника в електронній формі (електронних торгів). Вимоги до організації та проведення електронних торгів регламентуються положеннями ст.ст. 53, 58, 59, 67 цього Закону. Безперечно, що можливість продажу майна боржника (банкрута) шляхом проведення аукціону в електронній формі (електронних торгів) надасть зручності потенційним учасникам електронних торгів, як з причини заощадження часу на участь в торгах, так і з причини доступності інформації стосовно майна, що пропонується до продажу на електронних торгах, що в

свою чергу, є стимулом для прискорення продажу майна боржника (банкрута) за найвищою ціною та, як слідство, скорочення процедури банкрутства в цілому.

Стосовно черговості задоволення вимог кредиторів після продажу майна. Наявні та отримані від продажу майна та інші кошти банкрута спрямовуються та задоволення вимог кредиторів відповідно до такої черговості.

У першу чергу задовольняються:

- вимоги, забезпечені заставою; вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати за три місяці роботи, що передують порушенню справи про банкрутство чи припиненню трудових відносин у разі звільнення працівника до порушення зазначеної справи, грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, право та які виникло протягом двох років, відпрацьованих до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, інших коштів, належних працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії та компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), право на які виникло протягом трьох останніх місяців до порушення справи про банкрутство чи припинення трудових відносин, а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

- витрати Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, що пов'язані з набуттям ним прав кредитора щодо банку, – у розмірі всієї суми відшкодування за вкладами фізичних осіб;
- втрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, у тому числі: витрати на оплату державного мита; витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство; витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута; витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною; витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута; витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їх коштів; витрати на оплату праці арбітражних керуючих (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) в порядку, передбаченому ст. 27 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (ці витрати відшкодовуються ліквідаційною комісією після реалізації нею частини ліквідаційної маси, якщо інше не передбачено цим Законом).

У другу чергу задовольняються вимоги, що виникли із:

- зобов'язань банкрута перед своїми працівниками (за винятком повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства), крім вимог, задоволених у першу чергу; зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян (у тому числі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за громадян, які застраховані в цьому Фонді, у порядку,

встановленому Кабінетом Міністрів України) зобов'язань зі сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інші види загальнообов'язкового державного соціального страхування (шляхом капіталізації відповідних платежів у встановленому законом порядку);

- вимоги громадян-довірителів (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучають майно (кошти) довірителів (вкладників).

У третю чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків та інших обов'язкових платежів; вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом.

У четверту чергу задовольняються всі включені до реєстру вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі й вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника чи в процедурі санації боржника.

У п'яту чергу задовольняються вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства.

У шосту чергу задовольняються інші вимоги.

Юридичне значення черговості задоволення вимог кредиторів: вимоги кожної наступної черги задовольняються після повного задоволення вимог попередньої черги; у разі недостатності коштів банкрута для задоволення всіх вимог кредиторів однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредиторові однієї черги. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

Кожна окрема вимога кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до ПФУ, фондів соціального страхування, розглядається, після чого ухвалюють відповідне рішення, яке надсилають кредиторіві не пізніше 30 днів із дня отримання юридичною особою відповідної вимоги кредитора (ч. 6 ст. 105 ЦКУ).

Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно.

Якщо вартості майна недостатньо для задоволення таких вимог, тоді юридична особа виконує всі потрібні дії, установлені законом щодо відновлення платоспроможності або визнання банкрутом (ч. 3 ст. 110 ЦКУ).

Після завершення усіх розрахунків з кредиторами ліквідатор складає звіт та ліквідаційний баланс, які затверджуються господарським судом.

Наслідки затвердження ліквідаційного балансу:

- а) якщо за результатами ліквідаційного балансу після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна банкрута або майна, що залишилося, не вистачає для функціонування банкрута відповідно до вимог законодавства, – виноситься ухвала про ліквідацію юридичної особи – банкрута;
- б) якщо після розрахунків по боргах у банкрута залишилося майно, достатнє (згідно з законодавством) для його фінансування, він вважається таким, що не має боргів, і може продовжувати свою підприємницьку діяльність.

Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, передбачених законом для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи, в установленій законом строк (ч. 14 ст. 111 ЦКУ).

Для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації голова ліквідаційної комісії, уповноважена ним особа або ліквідатор після закінчення процедури ліквідації, передбаченої законом, однак не раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторами (не раніше ніж через два місяці з часу подання державному реєстраторові рішення про ліквідацію, але не пізніше шести місяців) має подати (надіслати

рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстраторові такі документи:

- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи у зв'язку з ліквідацією;
- довідку відповідного органу доходів і зборів про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів;
- довідку відповідного органу ПФУ про відсутність заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових коштів до ПФУ і фондів соціального страхування;
- довідку архівної установи про прийняття документів, які відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню.

У випадках, установлених законом, крім перелічених вище документів, додатково подають висновок аудитора щодо достовірності й повноти ліквідаційного балансу (ч. 2 ст. 36 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15 травня 2003 року № 755-IV). Зазначимо, що дата внесення до ЄДР запису про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації є датою державної реєстрації припинення юридичної особи. При цьому строк державної реєстрації припинення юридичної особи не має перевищувати одного робочого дня з дати надходження відповідних документів.

Державний реєстратор не пізніше наступного робочого дня з дати проведення державної реєстрації припинення юридичної особи повинен видати (надіслати рекомендованим листом) голові ліквідаційної комісії (ліквідаторові) або уповноваженій ним особі повідомлення про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи, другий примірник якого долучається до реєстраційної справи такої юридичної особи (ч. 14 ст. 36 Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»).

Таким чином, здійснення ліквідації підприємства є досить складною і кропіткою процедурою, яка має свої особливості. У випадку ліквідованого підприємства КТ «ЗЗВА» – в результаті встановлення факту недостатності майна для повного задоволення вимог кредиторів, за результатами ліквідаційної процедури, аукціону з продажу майна боржника, ліквідатором обрано процедуру припинення підприємницької діяльності, про що Господарським судом винесено відповідне рішення.

Висновки до розділу 3

У зв'язку із викладеними у другому розділі магістерської роботи аналітичними процедурами, зборами повного учасника КТ «ЗЗВА» прийнято рішення про припинення діяльності КТ «ЗЗВА» шляхом його ліквідації за рішенням власника в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Протоколом вирішено створити ліквідаційну комісію у складі однієї особи (ліквідатора); наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) відповідно до установчих документів товариства та чинного законодавства та визначити, що рішення в ліквідаційній процедурі приймаються головою ліквідаційної комісії (ліквідатором) одноособово з усіх питань провадження ліквідаційної процедури Товариства; наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) повноваженнями керівника (директора) Товариства відповідно до установчих документів.

Постанова про визнання боржника банкрутом зобов'язує ліквідатора представити суду реєстр грошових вимог кредиторів, надавати суду щомісячно звіти про хід ліквідаційної процедури, в строк до 11.04.2019 р. виконати ліквідаційну процедуру. По закінченню ліквідаційної процедури слід надати суду звіт про виконану роботу, всі докази, що свідчать про виконання ліквідаційної процедури, в тому числі акти інвентаризації майна, акти оцінки майна, звіт про виплачені кредиторам кошти, договори купівлі – продажу майна банкрута, довідки установ банку про закриття рахунків банкрута, довідку з архіву про прийняття документів, що підлягають довгостроковому зберіганню, довідку про знищення печаток і штампів банкрута, оригінали установчих документів і свідоцтво про державну реєстрацію, ліквідаційний баланс, інші документи про роботу ліквідатора по ліквідації банкрута.

Здійснення ліквідації підприємства є досить складною і кропіткою процедурою, яка має свої особливості. У випадку ліквідованого підприємства КТ «ЗЗВА» – в результаті встановлення факту недостатності майна для

повного задоволення вимог кредиторів, за результатами ліквідаційної процедури, аукціону з продажу майна боржника, ліквідатором обрано процедуру припинення підприємницької діяльності, про що Господарським судом винесено відповідне рішення.

ВИСНОВКИ

Дослідження процесів поширення кризових явищ в різних сферах економіки України, що супроводжуються підвищенням ступеня невизначеності розвитку будь – яких подій у суспільстві; поява викликів та загроз політичного, економічного, техногенного, суспільного характеру, свідчить про потребу подальшого розвинення організаційного та правового регулювання механізму ліквідації і банкрутства будь – яких суб'єктів підприємництва.

Базовими правовими документами, що регулюють порядок ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності є такі: Цивільний Кодекс України; Господарський Кодекс України; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»; Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; Кодекс Законів про працю; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»; Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»; Закон України «Про зайнятість населення»; Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. щодо «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»; Наказ Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. щодо затвердження інвентаризаційних форм; Податковий Кодекс України, а також інші Закони України та нормативно – правові акти, що супроводжують господарську діяльність суб'єкта підприємництва будь – якої організаційно – правової форми та форми власності.

Методика оцінювання діяльності збиткового підприємства ґрунтується на методах та способах комплексного аналізу господарської діяльності. Так, методика фінансового управління та оцінка ймовірності банкрутства формується на базі інструментарію фінансового аналізу, методів

економічного аналізу та з використанням кореляційних моделей аналізу, які дозволять з'ясувати взаємозв'язок між економічними показниками та встановити залежності між ними.

Одним із найважливіших показників, який визначає результати господарської діяльності підприємств, є прибуток. Він є внутрішнім джерелом для фінансування їх розвитку, а також забезпечує їхню фінансову стійкість та платоспроможність.

Ми бачимо, що питома вага підприємств, що мають позитивний фінансовий результат у 2017 році знизилась на 1%-й пункт з 72,8% у 2016 році до 71,8% у 2017 році, але за період 2010 – 2017 рр. спостерігається тенденція зниження питомої ваги збиткових підприємств. Результати аналізу показують, що протягом 2010 – 2017 рр. відбувається зниження питомої ваги збиткових підприємств з 39,8% у 2010 році до 22,3% у 2017 р., що є позитивною тенденцією в галузі та свідчить про поступову стабілізацію фінансово – економічного положення підприємств, які протягом цього періоду витримали тиск інфляції і економічної кризи та відновили свою фінансово – господарську діяльність на ринку.

Складним залишається питання фінансування підприємств промисловості (кредитування). Власних коштів, у зв'язку із низькою конкурентоспроможністю, підприємствам не вистачає, а вартість кредитних ресурсів занадто висока, що не дає змогу вітчизняним підприємствам машинобудування здійснювати збільшення обсягу виробництва за рахунок залучення (на короткий термін) позикових коштів у господарський оборот. Залучення ж кредитних ресурсів на умовах сьогодення призводить до катастрофічного зростання витрат операційної діяльності.

Серед основних проблем сучасного розвитку машинобудування в Україні слід відзначити:

- застарілість основних засобів на підприємствах, що негативно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість машинобудівної продукції; недостатній рівень платоспроможності товаровиробників,

що негативно впливає на фінансово-економічний стан підприємств машинобудування;

- обмежений внутрішній попит на вітчизняну продукцію;
- низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- значну залежність вітчизняних підприємств від постачань вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн;
- неефективну політику держави щодо діяльності монополістів і посередників, що приводить до підвищення вартості матеріалів, енергоресурсів.

Дослідження фінансового стану, фінансових результатів та результати коефіцієнтного аналізу КТ «ЗЗВА» впродовж 2014 – 2017 рр. надає змогу стверджувати таке.

Протягом 2014 – 2017 рр. спостерігається стабільна тенденція погіршення фінансового стану підприємства, виключенням є тільки 2015 р. КТ «ЗЗВА» є фінансово неврівноваженим з точки зору фінансової стабільності та прибутковості. Неефективним є обсяг продажу продукції, політика управління витратами, цінова політика підприємства. Протягом останніх п'яти років КТ «ЗЗВА» характеризується кризовим фінансовим станом, фінансова рівновага втрачена, стабільні збитки знижують імідж підприємства на ринку електроенергетики, тобто КТ «ЗЗВА» станом на 01.01.2018 р. є банкрутом.

За результатами управлінських фінансових рішень власниками КТ «ЗЗВА» у 2017 р. було прийнято рішення про ліквідацію підприємства, як єдине правильне рішення, що спрямоване на збереження власне виробництва, яке має більше як 65 – річну історію.

Основними фінансовими загрозами для власників КТ «ЗЗВА» у 2017 році були такі:

- втрата більшої частини майна у вигляді основних засобів (будівлі, споруди, комунікації, обладнання тощо);

- кредиторська заборгованість, що на кінець 2017 року становить 85 101 тис.грн.;
- власний капітал має від'ємне значення (-37730 тис.грн.) у зв'язку з обсягом непокритого збитку (-75667 тис.грн.) та втратою капіталу в дооцінках, який на кінець року становить 33952 тис.грн. (на початок року він становив 230476 тис.грн.).

Аналіз капіталу КТ «ЗЗВА» у 2017 році має такі тенденції:

- у зв'язку із тим, що у вересні поточного року відбулось переуступлення права вимоги за кредитом ПАТ «МОТОР БАНК» іншому кредитору, новий кредитор ста власником майнового комплексу та більшої частини обладнання підприємства; залишок основних засобів, що залишився у власності КТ «ЗЗВА» склав 33952 тис.грн.;
- подальше зростання збитків минулих років призвело накопичення їх обсягу до 75667 тис.грн. на кінець 2017 року;
- у підсумку власний капітал підприємства на кінець року має від'ємне значення (-37730) тис.грн.;
- короткострокові зобов'язання, за вирахуванням кредиту банку, складають 85101 тис.грн., до яких відносяться: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги 15239 тис.грн.; заборгованість за розрахунками з бюджетом 11314 тис.грн.; заборгованість за розрахунками зі страхування 15239 тис.грн.; заборгованість з оплати праці 16333 тис.грн.; заборгованість за одержаними авансами 17530 тис.грн.; інші поточні зобов'язання (фінансова допомога попередніх власників) 12661 тис.грн.;
- за всіма ознаками КТ «ЗЗВА» є банкрутом.

Доцільно узагальнити результати аналізу капіталу за 2014 – 2017 рр. та виділити системні фінансові загрози:

- стабільне зростання непокритих збитків;

- кредит, який підприємство не має змоги погашати, а тільки обслуговує;
- зростання кредиторської заборгованості за всіма статтями, які мають штрафні санкції;
- відсутність дофінансування діяльності з боку власників.

Протягом 2013 – 2016 рр. на підприємстві відбувались негативні процеси, системні проблеми, що посилили передумови банкрутства КТ «ЗЗВА» та неминуче привели до банкрутства.

У зв'язку із викладеними у другому розділі магістерської роботи аналітичними процедурами, зборами повного учасника КТ «ЗЗВА» прийнято рішення про припинення діяльності КТ «ЗЗВА» шляхом його ліквідації за рішенням власника в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Протоколом вирішено створити ліквідаційну комісію у складі однієї особи (ліквідатора); наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) відповідно до установчих документів товариства та чинного законодавства та визначити, що рішення в ліквідаційній процедурі приймаються головою ліквідаційної комісії (ліквідатором) одноособово з усіх питань провадження ліквідаційної процедури Товариства; наділити голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) повноваженнями керівника (директора) Товариства відповідно до установчих документів.

Постанова про визнання боржника банкрутом зобов'язує ліквідатора представити суду реєстр грошових вимог кредиторів, надавати суду щомісячно звіти про хід ліквідаційної процедури, в строк до 11.04.2019 р. виконати ліквідаційну процедуру. По закінченню ліквідаційної процедури слід надати суду звіт про виконану роботу, всі докази, що свідчать про виконання ліквідаційної процедури, в тому числі акти інвентаризації майна, акти оцінки майна, звіт про виплачені кредиторам кошти, договори купівлі – продажу майна банкрута, довідки установ банку про закриття рахунків банкрута, довідку з архіву про прийняття документів, що підлягають довгостроковому зберіганню, довідку про знищення печаток і штампів банкрута, оригінали установчих документів і свідоцтво про державну

реєстрацію, ліквідаційний баланс, інші документи про роботу ліквідатора по ліквідації банкрута.

Здійснення ліквідації підприємства є досить складною і кропіткою процедурою, яка має свої особливості. У випадку ліквідованого підприємства КТ «ЗЗВА» – в результаті встановлення факту недостатності майна для повного задоволення вимог кредиторів, за результатами ліквідаційної процедури, аукціону з продажу майна боржника, ліквідатором обрано процедуру припинення підприємницької діяльності, про що Господарським судом винесено відповідне рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 – IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 – IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576 – XII зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
4. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755 – IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20140806>.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-XII від 14.05.92 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
6. Кодекс Законів про працю. Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
7. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.help/law/996-XIV/.

8. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» № 1045 – XIV від 15.09.1999 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.
9. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № від 12.07.2001 р. № 2658 – III зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.
10. Закон України «Про зайнятість населення» № 5067 – VI від 05.07.2012 р. зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
11. Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. щодо «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.
12. Наказ Міністерства фінансів України № 572 від 17.06.2015 р. щодо затвердження інвентаризаційних форм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-15>.
13. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
14. Єлецьких С. Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник для вузів. - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 175 с.
15. Євтух О.Т. Фінансовий менеджмент. Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2011. – 408 с.
16. Пушкар А.И., Тридед А.Н., Колос А.П. Антикризисное управление: стратегии, модели, механизмы. – Х.: ХДЭУ, 2001. – 452 с.
17. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації. – К.: „Каравела”; Львів: „Новий світ -2000”, 2001. – 298 с.

18. Фольмут Х.Й. Инструменты контроллинга: Пер с нем./ Х.Й. Фольмут. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 289 с.
19. Шеремет А.Д. Теорія економічного аналізу./ А.Д. Шеремет. – К.: Знання – Прес, 2004. – 424 с.
20. Эмерсон Г. Основы рыночной экономики. – М.: ЮНИТИ, 1996. – 247 с.
21. Сэндидж А. Менеджмент: теор. и практ. – М.: Прогресс, 1989. – 459 с.
22. Фатхутдинов Р.А. Разработка управленческого решения: Учеб. пособие. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 208 с.
23. Герчикова И.Н. Финансовый менеджмент: Учебное пособие. – М.: Изд. АО «Консалтбанкир», 2006. – 275 с.
24. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. - К.: Ника – Центр: Эльга, 2000. – 528 с.
25. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.
26. Сердюк В.Р., Заюков І.В. Антикризове управління: макроекономічний аспект: Навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – 162 с.
27. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К., КНЕУ, 2005. – 196 с.
28. Чернявский А.Д. Антикризисное управление: учебное пособие. – К.: МАУП, 2000. – 208 с.
29. Шершньова З. Є., Багацький В. М., Гетманцева Н. Д. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб./ З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева. - К.: КНЕУ, 2007. - 680 с.
30. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник.- К.: КНЕУ, 2010. –567 с.
31. Череп А.В. Фінансова санація банкрутства суб'єктів господарювання. – К.: Кондор, 2006. – 380 с.
32. Калінеску Т. В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 372 с.

33. Лігоненко Л.О. Антикризисное управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: КНТЕУ, 2001. – 580 с.
34. Лігоненко Л. О. Антикризисное управління підприємством: Підручник. – К.: Київ. нац.тогр. – екон. ун-т, 2005. – 824 с.
35. Кривов'язюк І.В. Підприємство в умовах ринку: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К.: Кондор, 2009. – 840 с.
36. Антикризисное управление: от банкротства – к финансовому оздоровлению / Под ред. Г.П. Иванова. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 2005. – 360 с.
37. Салига С.Я., Лященко Є.І., Дацій Н.В. Антикризисное фінансове управління підприємством: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 208 с.
38. Терещенко О.О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві: навч. посібн. / О.О. Терещенко. – К.: Вид-во «КНЕУ», 2004. – 560 с.
39. Терещенко О.О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.
40. Банкрутство і санація підприємства: Теорія і практика кризового управління/ За ред. О. В. Мозенкова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 272 с.
41. Андрущак Є.М. Удосконалення інституту банкрутства // Фінанси України. – 2001. - № 9. – С. 29-37.
42. Коваленко Л.О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
43. Лосева М.С. Процедура банкрутства – ефективний важіль примусового удосконалення систем управління суб'єктами господарювання. – К.: КНЕТУ, 2000. – 200 с.
44. Салига С. Я., Дацій О. І., Нестеренко Н. В. Управління фінансовою санацією підприємства. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
45. Челишев О. М. Разработка инструментальных методов прогнозирования банкротства предприятий. - М.: Финансы и статистика, 2006. – 116 с.

46. Штангрет А. М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
47. Матвійчук А. О. Діагностика банкрутства підприємства // Економіка України. – 2007. - № 4. – С. 20-28.
48. Ковалев В. В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы та статистика, 2000. – 364 с.
49. Большаков А.С. Антикризисное управление: финансовый аспект. Монография. – СПб.: СПбГУП, 2005. – 132 с.
50. Кован С.Е. Теория антикризисного управления предприятием: Учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2009. - 160 с.
51. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. - К.: «ХайТек Прес», 2008. - 336 с.
52. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2005. - 592 с.
53. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2010. – 484 с.
54. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 328 с.
55. Косова Т.Д., Сіменко І.В. Фінансовий аналіз. Тести лекцій. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2008. – 177 с.
56. Пономаренко Є.Д. Фінансовий аналіз. Конспект лекцій. – Харків: Віон, 2010. – 92 с.
57. Пікуліна Н.Ю. Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за галуззю знань – 0305 «Економіка та підприємництво» за напрямом підготовки – 6.030508 «Фінанси і кредит». – Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія. 2010. – 209 с.
58. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2005. - 196 с.

59. Момот Т.В. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» (для студентів 5 курсу денної і 6 курсу заочної форм навчання спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»). – Х.: ХНАМГ, 2010. – 183 с.
60. Притуляк Н. М. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. — К.: КНЕУ, 2001. — 389 с.
61. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
62. Мицак О.В. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 216 с.
63. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 360 с.
64. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2001. – 218 с.
65. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: Підручник для вузів. - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
66. Кононенко О., Маханько О. Анализ финансовой отчетности. – Харьков: Консул, 2012. – 208 с.
67. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства. // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 111–117.
68. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навчальний посібник. – Київ: Вища школа, 2003. – 278 с.
69. Кузьменко Л.В., Кузьмін В.В., Шаповалова В.М. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – Херсон: К – 89, Олді – плюс, 2003. – 240 с.
70. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 224 с.
71. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
72. Васюк Н. І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – Л.: Магнолія 2006, 2010. – 328 с.

73. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. - К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
74. Герасименко Г.П., Маркарян Е.А. Фінансовий аналіз. – К.: «Пріор», 2007.– 452 с.
75. Цямрюк Ю. С. Розробка системи показників для оцінки фінансово-економічної стійкості підприємства // http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2009_2/Сумрук_209.htm.
76. Лапуля Л. Л. Деловая активність підприємства // http://afdanalyse.ua/publ/method_fin_analiza/delovaja_aktivnost_predprijatija/9-1-0-197.
77. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – №1 (8). – С.19-25.
78. Тарасова Н. В., Клименко Л. П., Ємельянов В. М. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 320 с.
79. Лишиленко В.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 325 с.
80. Данилишин Б. М. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка України. – Ніжин : ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2007. – 688 с.
81. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.
82. Михайленко В. М. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств : монографія / В. М. Михайленко, О. В. Ареф'єва. – Львів : Українська акад. друк., 2010. – 224 с.
83. Мартинюк В. П. Митна система та економічна безпека держави : теорія і методологія : [монографія] / В. П. Мартинюк. – Тернопіль : Астон, 2010. – 256 с.
84. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД. 2003. – 224 с.

85. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
86. Губський Б. В. Економічна безпека України : методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський – К. : ДП Укрархбудінформ, 2001. – 122 с.
87. Долженков О.Ф. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : [монографія] / Долженков О. Ф., Жуковська Ж. О., Головченко О. М. ; За заг. ред. О. Ф. Долженкова. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 208 с.
88. Економіка підприємства : [посібник з самостійного вивчення курсу] / Б. М. Андрушків, П. С. Харів, Н. Б. Кирич., А. В. Гощинський. – Тернопіль: ТІСІТ, 2007. – 312 с.
89. Економічна безпека підприємства в конкурентному середовищі : [монографія] / М. П. Войнаренко, Т. Т. Дуда, В. В. Лук'янова, О. Ф. Яременко; за наук. ред. М. П. Войнаренка. – Хмельницький.: ХНУ, 2008. – 382 с.
90. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : [навч. посіб.] 2-ге вид., доп., перероб. / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
91. Україна у цифрах у 2017 році статистичний збірник державна служба статистики України за редакцією І. Є. Вернера відповідальний за випуск О. А. Вишневська // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/08/Ukr_cifra_2017_u.pdf
92. Дідур К. М. Системний підхід до управління підприємством та персоналом підприємства / К.М. Дідур // URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1079>
93. Гузенко А.В. Управління ризиками підприємницької діяльності в умовах справедливої та відкритої конкуренції / Н.Г. Метеленко, А.В. Гузенко //

Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу : Міжнародна науково-практична internet-конференція. (Запоріжжя, Україна, 20 – 21 листопада 2019). – Запоріжжя: ЗНУ, Інженерний інститут, 2019. – С.131 –

ДОДАТКИ

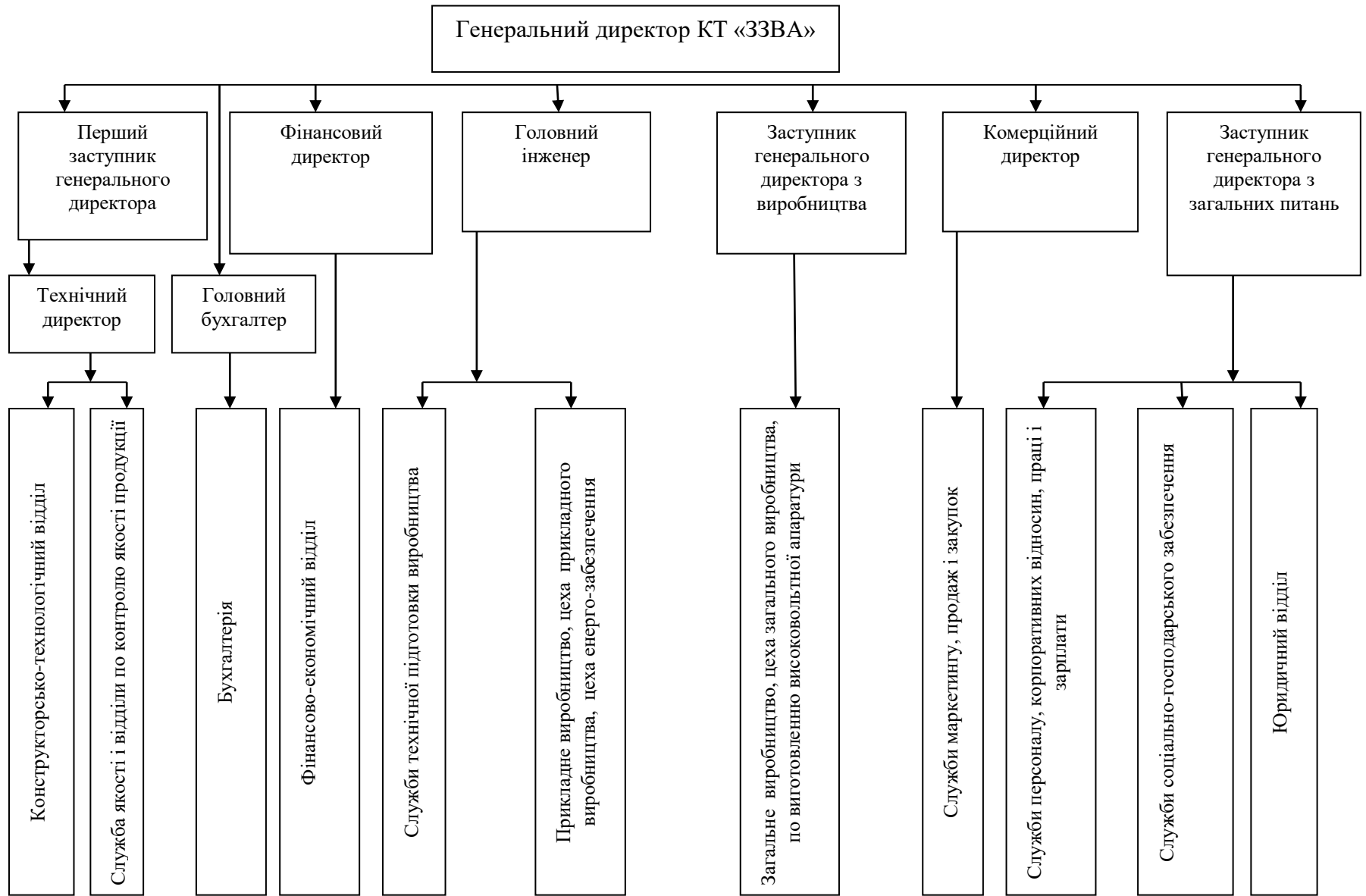

Рис. А. Організаційна структура КТ «33ВА»

